

Libris Edw. Pococke

TRACTATUS

DE

DEMONSTRATIONE

METHODICUS ET

POLEMICUS, quatuor

Libris absolutus

ANTEHAC

In usum Iuventutis in Collegio

WADHAM I apud

Oxonieneses privatis pra.

lectionibus traditus.

A JOANNE FLAVEL *Art. Mag.*

& ejusdem Collegii Socio.

Quibus adjectus est tractatus Topicorum
utilis & jucundus.

OXONII

Excudebat H. HALL Impensis Guil:

WEBB M.DC.LI.

8° Jun.

L. 253.

IMPRIMATUR
T. 10010

sigillo di sicut

ge
no
Sa
ef
qu
da
du
pr
po
Ef
ta
aq
Po
m
tu
on
pe
ne
co
cl

PROOEMIUM.

Etsi in Tractatu hoc, quem de Demonstratione instituimus, non methodicū, sed polemicū καὶ διὰ τὴν ἀποκρίσιν scribingendi genus profiteamur: ne tamen disputationes nostræ *arena sine calcei* (quod olim *Claudens* de *Seneca* dixit) videantur; idcirco visum nobis est, methodum aliquam (licet fortasse non, quàm fieri potuit, accuratissimam) sequendam proponere. Itaque opellam nostram è duabus partibus constare volumus, quarum prior demonstrationis *essentiam* & *quidditatem*; posterior ejusdem *affectiones* complectetur. Essentiam ejus spectabimus primum *illimitatam*, sive in *latitudine* sua, sive in *genere*; posteaque *restrictam* & *coarctatam*, sive in *speciebus*. Porro in genere notam eam faciemus, tum *minus perfecte* per definitionis explicationem; tum etiam (quia perfectam rei cognitionem omnium causarum cognitio generat) *magis perfecte* per causarum, quæ in quocunque genere, quocunque modo ad eam constituendam conducere videntur, investigationem & declarationem.

Hic modus, hac nostro signabitur area curru.

[†]

Tractatus

Tractatus totius Synopsiſ.

In Demonſtratione ſpectantur ejus

Lib. I.

Essentia & quidditas, quæ conſideratur vel in

Genre, } Minus perfectè, & à defi- } Fine, cap. 1. p. 2.
idque vel } nitione quâ habet duplicè à } Materia, c. 2. p. 5.
Magis perfectè & explicatione omnium
cauſarum qua ſunt

Lib. II.

Efficiens : Intellectus.

Materialis

In quâ, Intellectus } de quibus hic non agitur.

Ex quâ, quæ vel

ſect. 1.

Remota, ut termini qui ſpectantur vel

Sine diſpoſitione, idque vel

In ſe, } Subjectum
ſuntq. } Cauſa
} Propria paſſio

Cap. 1. p. 11.

In relatione ad affectiones ſuas, quæ ſunt

Præcognitio, quæ conſideratur vel in

Genre.

Cap. 2. p. 12.

Specie } Subjecti

Cap. 3. p. 13.

nempe } Paſſionis

Cap. 4. p. 10.

Quæſtio } Principii

Cap. 5. p. 14.

Cum di } Major } de quibus nihil con-

ſpoſitio- } Minor } trovertitur.

ne, et ſunt } Medius ter- } Cauſam, quæ illi-

minus cum } ſus locum occupat

, relatione ad } potest c. 6. p. 30.

Proxima, nempe propoſitiones } Extremum, cu-

Hæ ſunt, vel } jus ille ſit defi-

nitio c. 7. p. 36.

Principia, } Eſſendi, & cognoscendi cap. 8. p. 44.

Prima, & à primis orta c. 9. p. 46.

Communia, & propria c. 10. p. 52.

Propria, & aliena cap. 11. p. 59.

Principiatum, ſcil. conſuſio c. 12. p. 62.

Circa quam

Cap. 13. p. 64.

a b c

Formalis, quæ spectatur vel

Seft II.

Communiter, est q̃ modus & figura.

Cap: 1. p. 70.

Specialiter, & cum neceffitate. Ea consideratur

Strictim

Cap. 2. p. 73.

Paulo fufius, secundum tres illius gradus

De omni.

Cap. 3. p. 75.

Strictim.

Cap. 4. p. 76.

Per se

Fufius, secundum

Modos

Primum C. 5. p. 78.

Secundum C. 6. p. 80.

Tertium C. 7. p. 82.

Quartum C. 8. p. 84.

Quatenus ipsū c. 11. p. 92.

Modorū *Conversionē* c. 9. p. 86.

ejusq̃ prædicata. c. 12. p. 3.

Utilitatē c. 10 p. 89.

Finalis, quæ est scientia, de qua quæritur quatuor, Seft. III.

An fit? scil. de novo.

Cap. 1. p. 97.

Quid fit?

Cap. 2. p. 101.

Quibus egeat? Ubi de sensu.

Cap. 3. p. 107.

Quæ sunt e-

Ignorantia

Puræ negationis

C. 4.

jus opposita?

Pravæ dispositionis

p. 110.

ea sunt

Opinio

Cap. 5 p. 115.

Specie, Species ejus sunt vel

Lib. III.

Minus principales, secundum triplicem divisionem in

Universalem & particularem

Affirmativam & negativam

Ostensivam & ducentem ad impossibile

Cap. 1.

p. 124.

Magis principales. Hæ sunt

Διόν, quæ subdividitur in

Efficiente.

demonstrationem à causa

Finali

Ὅπ, quæ subdividitur

causa remota

in demonstrationē à

effectū proximo

jus divisionis & subdivisionis utriusq̃

Hu.

Membra dividenda explicantur.

C. 2. p. 126.

Sufficientia

Divisionis

Cap. 3. p. 128.

probitur

Subdivisionis

C. 4. p. 133.

Qualitas ostenditur, si ne generis

Cap. 5.

Univoci, & equivoci, Analogi?

pag. 135.

Affectiones quæ

Regressus, Ubi de Circulo.

C. 1. p. 137.

duæ sunt Lib. IV.

Conversio ejus in definitionem

C. 2. p. 142.

18

11

CA
n
QU
&
CA
ti
QU
m

CA
re
of
CA
to
CA
&
CA
P

INDEX CAPITVM, QVÆSTIONVM ET CONTROVERSIARVM

QVÆ IN HIS QVA-

tuor de Demonstratione
libris continentur.

LIB. I.

CAP. I. De prima definitione Demonstrationis petita à fine.

QVÆST. *An prior definitio demonstrationis rectè assignetur?*

CAP. II. De secunda definitione demonstrationis petita à materia.

QVÆST. *An secunda definitio demonstrationis rectè statuatur?*

LIB. II SECT. I.

CAP. I. De materia Demonstrationis ex qua remota: ubi de subiecto, causa, & propria passione.

CAP. II. De Præcognitionum & Præcognitionum numero.

CAP. III. De præcognitionum applicatione, & primò de præcognitionibus Subiecti.

CAP. IV. De præcognitione Passionis & Principii: ubi & de Principio complexo,

CAP.

CAP. V. De altera terminorum affectione
scilicet quæstione.

QUÆST. *An sint quatuor quæstionum genera?*

CAP. VI. De medio termino quæstio proponitur & discutitur.

QUÆST. *An medium potissimæ demonstrationis dari possit in omni genere causæ?*

CAP. VII. In quo alia de medio termino quæstio proponitur, & discutitur.

QUÆST. *An medium in demonstratione sit de finitio majoris, an verò minoris extremi?*

CAP. VIII. De materia proxima demonstrationis: adeoq; de principiis essendi et cognoscendi.

QUÆST. *An eadem sint principia essendi et cognoscendi?*

CAP. IX. De principiis primis, et à primis originariis.

QUÆST. *An primorum principiorum cognitio insit à naturâ?*

CAP. X. De principiis communibus, et propriis.

QUÆST. *An principia communia possint ingredi demonstrationem?*

CAP. XI. De principiis propriis, et alienis.

QUÆST. *An in demonstrando liceat transire ab uno genere in genus?*

CAP. XII. De conclusione demonstrationis.

QUÆST. *An conclusio demonstrationis sit in tempore cognoscatur cum præmissis?*

QUÆST. *Utrum habito præmissarum assensu, verum adhuc sit intellectui, an vero necessarium, eodem tempore assensum præbere conclusioni?*

CAP. XIII. De materia demonstrationis

caquam, ejusdemque conditionibus.

LIB. II. SECT. II.

CAP. I. De forma demonstrationis communi.

QUÆST. *An prima figura sit aptissima ad demonstrandum?*

CAP. II. De propria demonstrationis forma, necessitate, & ejus gradibus.

CAP. III. De primo gradu necessitatis, qui De omni.

CAP. IV. De secundo gradu necessitatis, qui Per se.

CAP. V. De primo modo dicendi per se.

CAP. VI. De secundo modo dicendi per se.

CAP. VII. De tertio modo dicendi per se.

CAP. VIII. De quarto modo dicendi per se.

CAP. IX. De conversione propositionum per se.

QUÆST. *An propositio per se convertatur in aliam per se?*

CAP. X. De utilitate modorum per se.

QUÆST. *Utrum omnes modi dicendi per se sint utiles ad demonstrationem?*

CAP. XI. De tertio gradu necessitatis, Quatenus ipsum.

CAP. XII. De prædicatis universalibus.

QUÆST. *Utrum generis prædicatio de specie sit quatenus ipsum?*

LIB. II. SECT. III.

CAP. I. Scientia an sit.

QUÆST. *An sit scientia de novo?*

CAP. II. De definitione scientiæ.

A

QUÆST.

QUÆST. *An rectè scientia ab Arist. definiatur?*

CAP. III. De primario scientiæ medio, sensu.

QUÆST. *An deficiente sensu deficiat scientia?*

CAP. IV. De scientiæ oppositis, & primum de ignorantia duplici, negationis & dispositionis.

CAP. V. De tertio scientiæ opposito, Opinione.

QUÆST. *An opinio & scientia possint esse simul de eodem?*

LIB. III.

CAP. I. De demonstratione universali, particulari; affirmativa, negativa; ostensiva, & docente ad impossibile.

CAP. II. In quo divisionis demonstrationis in $\Delta\iota\omicron\tau\iota$ & $^{\circ}\omicron\tau\iota$ membra dividenda explicantur.

CAP. III. De sufficientia divisionis demonstrationis in $\Delta\iota\omicron\tau\iota$ & $^{\circ}\omicron\tau\iota$.

CAP. IV. De sufficientia subdivisionum demonstrationis $\Delta\iota\omicron\tau\iota$ & $^{\circ}\omicron\tau\iota$ in suas species.

CAP. V. Qualis sit divisio demonstrationis in $\Delta\iota\omicron\tau\iota$ & $^{\circ}\omicron\tau\iota$, generis univoci, æquivoci, analogi?

LIB. IV.

CAP. I. De regressu; ubi obiter de Circulo.

CAP. II. De conversione demonstrationis in definitionem.

TRACTATUS

TRACTATUS DE DEMONSTRATIONE,

LIB. I.

*In quo essentia Demonstrationis in genere
explicatur per definitionem.*

CAP. I.

De prima definitione Demonstrationis petita à fine.

Genericam demonstrationis quidditatem indicaturos nos primum minùs perfectè ex definitione promissimus. Definitiones autem ejus duæ circumferuntur, *Aristotelica* utraque: prior expressè, & ex propria intentione; posterior *electivè*, & interpretum placito: prior à *fine*; posterior à *materia* petitur: prior utriusque *Demonstrationis speciei* (licet inæqualiter, & secundum prius & posterius) se communicat; posterior in potissimam solam demonstrationem quadrat: prior demonstratio pro toto aggregato ex præmissis & conclusione; in posteriore pro præmissis usurpatur.

An prior definitio Demonstrationis rectè assignetur?

Prior demonstrationis definitio, quæ habetur,

1. *Post. text. 8.* ita se habet: *Demonstratio est Syllogismus scientificus.* Ubi ne in corrigendis codd. *Ast.* (quorum aliqui non minùs corruptè, quàm in-

eptē loco ἐπεὶ τὸν δὲ τοῦ δεικτικόν, habent) definimus, observamus breviter tum generis loco, *Syllogismum*; tum loco differentię, *scientificum*. Nomen *Syllogismi* omnes alias argumentationis species excludit; & ipsum inter eas *Enthymema*, cui aliqui vim scientiam pariendi, nos assensum tantum probabilem in animo gignendi facultatem ascribimus. Nomen *scientifici* à reliquis *Syllogismi* speciebus Demonstrationem separat: *Dialecticus* enim opinionem, *Sophisticus* deceptionem, solus *Demonstrativus* scientiam intendit, certè solus obinet. Non interim prætermittendum, ad pariendam scientiam *principaliter*, & *effectivè* intellectum; demonstrationem tantum *minus principaliter*, & ut *instrumentum* concurrere. Atque hæc definitioni ut utpotè ex se facili & manifestè explicandæ sufficiant: Si quæ deesse videantur, eā partim hic in solvendis objectionibus, & partim * inferiùs in *πολεμικῇ* nostrā Demonstrationis, ubi de scientiā fusiùs agemus, supplebuntur.

O B J E C T I O.

Potest autem nobis hoc modo occurrere. Vel est hæc accidentalis definitio, vel essentialis, sicut omnis alia. Si accidentalem dicamus, inferetur, malè fecisse Arist. (utī consulenti context. 9. l. 1. Post clarè apparebit) eundam definitionem demonstrationis per primam monstravim: hoc enim posito, essentialē per accidentalem monstrasset. Essentialē autē cam non esse, inde confirmatur, quod in ea demonstratio dicitur *Syllogismus efficiens scientiam*: efficiens autem per effectum essentialiter desuiri nequit. Hic si nos dixerimus, scientiam & effectum esse & finem demonstrationis, atq; sub ratione finis ejus definitionem ingredi; replicabitur, non posse causam esse & effectum respectu ejusdem;

utrum

utrumq; dato, definitionem istam à fine peti, nihilo tamen magis erit essentialis, cum finis sit causa externa, nec rei essentiam attingat.

S O L.

Ut huic objectioni satisfaciamus, statuimus imprimis definitionem istam esse essentialem; adeoq; rationem illam, quæ non esse accidentalem probabat, concedimus. Ubi autem ex adversa parte efficientem per effectum hic definiri instabatur, infringetur hoc telum, si definitio non hoc modo, Demonstratio est Syllogismus efficiens scientiam; sed isto vel statuatur, vel explicetur, Demonstratio est Syllogismus ordinatus ad scientiam. Quod autem idem respectu ejusdem causam esse & effectum sit absconum; si hoc diverso respectu (quemadmodum in presentia) fiat, negamus: Est enim finis in intentione causa, & effectus in executione Deniq; ut ad ultimam illam & validissimam argumenti partem respondeamus, dicimus, licet in aliis rebus secus accidas, instrumentorum tamen (cujusmodi est demonstratio) essentiam & naturam in fine consistere: unde instrumenta fine suo definiri, tum † Zabarella affirmat, tum etiam * Aristot. Quod etiam spectat axioma, (c) Finis constituit essentiam.

O B.

Genus cujusq; rei analogiam & similitudinem cum materia ac potentia obtinet: atqui syllogismus, est forma demonstrationis: non erit ergo ejus genus.

S O L.

Syllogismus Zabarellæ quidem idiomate forma communis est demonstrationis: qui ob id syllogismus, utut generis locum teneat, propriè tamen demonstrationis genus non esse, sed per quandam similitudinem asserit. Cui ut hoc largiamur, non tam propria esse intentionum, quam rerum genera: simpliciter tamen eas à proprietate generis excludi, credo mens Zabarellæ non erat.

† Lib. de const. scientiæ naturalis, c. 32. co. 93. li. B.
* 2. De Anima, text. 8. item 4. Meteor. cap. ultimo.
c 1. Occom. cap. 1.

Quorsum ergò dicemus, demonstrationis genus *minu- proprium* esse, quàm aliarum notionum? Quòd autem Syllogismus communis forma demonstrationis ab à appelletur, impropria ipsius locutio est: nec aliter obin- bit, quàm syllogismum improprie sumendo pro par- sua formali tantum, modo scil. & figura.

CAP. 2.

De secunda definitione demonstrationis
petita à materia.

Alteram definitionem demonstrationis (mutu- ando illius genus, Syllogismum, è priore definiti- one) è text. 9. 1. Post. ita extruimus, Demonstratio est Syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, et prioribus, & causis conclusionis. Quà defini- tione conditiones omnes, quibus principia demon- strationis constitui debent, sigillarim enumerantur. Earum nos cum * Zabarella, † Pacio, & aliis clas- duas constituimus: ut priores duæ principiis absol- tè, adeòq; in natura sua spectatis; tres posteriores iisdem comparatè & ad conclusionem relatis com- petant.

* in com. ad
l. 1. Post.
text. 9.

† in com. ad
S. 6. cap. 2.
lib. 1. Post.

Requiritur 1, ut sint vera, non veritate tantum latius sumptà, prout quancunq; conformitatè in- ter subjectum & prædicatum significat, sed verita- te angustius acceptà, pro illa specie veritatis, quæ ne- cessitas dicitur: ita ut tum probabilia, Topica; tum apparentia, Sophistica, hinc planè arceantur.

Secundò, ut sint prima & immediata: hæc enim duo segregari non debent, aut in plures conditiones distrahi, ut quæ non re, sed ratione distinguuntur. Prima dicuntur per negationem prioris, immediata per negationem medii: Atq; horum duorum si ad- mittatur

De secunda definiti one demonstrationis. 7

mittatur unum, admittitur alterum; si excludatur unum, excluduntur ambo: quia per interpositionem medii, & ejus cum utroque propositionis termino complicationem, duæ aliæ naturæ priores propositiones, per quas illa demonstrari potest, oriuntur. Itaque ea cum non caruerit medio, neque vacabit prioribus & vice versa. Ad ulteriorem autem hujus conditionis declarationem, notandum primum.

Zab. in com
ad text. 9.
1. Post.

Subiectis, nempe in qua nullum aliud intercedit subiectum, per quod prædicatum subiecto, de quo affirmatur, conveniat. Sed quia hæc immediatio reperienda non est extra conclusionem, utpote quæ sola subiectum cum passione conjungit, instituto nostro non inserviet.

Propositionem immediatam dici vel immediatione

Cause, nempe, in qua inter prædicatum & subiectum nulla mediat causa, per quam demonstrari possit; atque hoc sensu intelligendum, præmissas esse immediatas.

Porro & illud advertendum est, principia demonstrationis non semper, imò rarissimè simpliciter prima esse; itaque prima in suo genere, sive in sua particulari scientia, accipi debere.

Verum hæc dubitari potest, quo pacto utraq; præmissarum prima dici possit, & immediata: cum accidentia per alia accidentia sæpe in demonstratione concludantur: quales demonstrationes minorem propositionem mediatam ac demonstrabilem habent, utpote in quibus prædicatur accidens proprium de subiecto: imò inter omnes illas demonstrationes in elementis *Euclidis* confectas, vix ulla ul-

Dubium.

tra primum ternionem ex utrâque propositione im-
mediatâ constans reperiri possit.

Solutio.

Ut hoc dubium amoveamus, adeoque conditio-
nem istam adhuc manifestiùs aperiamus, dicimus
nobilissimum illum quidem esse demonstrandi mo-
dum, ubi propositio utraq; prima sit atq; immedia-
ta. Sed quia illud rarò accidit (putà tum solùm, quò-
do medium cùm efficiens passionis est, tum etiam
materia vel forma subiecti:) itaq; vel statuendum
est, istam conditionem majori tantùm propositione
adhibendam, quam semper immediatam esse neces-
se est, nisi velimus ex causa remota demonstrationem
potissimam confici; vel dicendum ipsam quoq; me-
diatam in quavis demonstratione primam & imme-
diatam quodammodò dici posse: idq; *primò*, quia
antea demonstrata, & principii rationem assecutus
in demonstratione ponitur: *secundò*, quia in ad-
primam & immediatam resolvi & potest & debet
atq; eo nomine si non *formalem*, *virtualem* tamen
immediationem habet. Et hinc est quòd *Arist.*
Top. cap. I. §. 4. Demonstrationem, dicit, *constare ex u-*
ris & primis, vel saltem ex huiusmodi, quæ à quibusdà
veris & primis sui cognitionis principium sumpserunt.

Tertia conditio est, ut sint *notiora*. Notiora in-
terpretamur tum *priùs* nota, tum etiam *magis* nota
utraq; ex sententia *Arist.* qui hanc conditionem
per duo vocabula *πρῶτον ὄντως*, & etiam *πρῶτον
μόνον* exprimit. Præmissas *priùs* notas esse *naturæ*
conclusioni, nemo potest dubitare, qui cognovit eas
esse causas conclusionis. Omnis enim causa effectui
suo uti prior est *naturâ*, ita prior etiam *cognitioni*
illa quæ est secundùm naturam. Utrùm sint *priùs*
notæ *tempore*, * inferiùs ex professo sumus disqui-
situri. Magis notas esse cùm duobus itidem modis

*Zab. l. I. de
med. demō.
c. 17. col.
560. lit. F.*

Ibid. c. 18.

* *L. 2. scilicet.
I. c. 12.*

intelligi

De secunda definitione demonstrationis. 9

intelligi possit, quoad naturam & quoad nos (quam distinctionem Philosophus ipse nobis ministravit) nos priori modo accipiemus. *Demonstratio* enim (quemadmodum ex *Themistio* observavit *Pacius*) ad mensuram ingenii nostri se non submittit, sed rectam tenet ad veritatem viam; nec quid ipsi possumus considerans in solam rei naturam incumbit.

Quarta conditio est, ut sint priora. Ubi non est, cur quispiam *Arist.* nugationis & tautologię infimulet, quod primitatem, & prioritatem distinctas principiorum condiciones assignet: cum quā prima, supra se suspiciant propositiones priores, quas non habent; sed quā priora, infra se despiciant conclusionem. Priora verò sunt conclusionem, non tam quā propositiones sunt; quā ratione medii termini, qui cum sit causa majoris extremi (puta passionis) merito prior illo dicitur: non quidem tempore (hoc enim modo simul esse passionem cum efficiente, restat) reliquit philosophus) sed naturā; cum ex causa effectus, non ex effectu causa pendeat.

1. *Post. tex.*
12.

2. *Post. tex.*
90.

Quinta, ut sint causę conclusionis.

Primò, modo communi, quo in demonstratione sicut in aliis omnibus syllogismis, sunt ei causę illationis.

Præmissę autē in demonstratione sunt causę conclusionis dupliciter:

Secundò, modo particulari, si que tum

Ut sunt integrę enumerationes: ita sunt ei causę cognoscendi.

Zab. l. 4. de Meth. c. 3. c. 279. l. C.

Ut medium terminum obtinent; ita sunt causę essendi, quoniam medius terminus est essentialis causa majoris extremi.

Etiamsi

Etiam si definitio ista hoc modo explicata, sit perspicua, non tamen ei tanta perspicuitas obgit, ut nulli objectioni ministraret materiam: primam enim conditionem non nemo ita impetit.

O B J E C T.

Ex falsis verum concludi potest, aiente Arist. 2. Pri. cap. 2. §. 2. obsignante etiam 8. Top. c. 11. §. 14. Ergo non necesse est, si conclusio demonstrationis vera sit, præmissas statim veras esse: Et tamen Philosophus non alia ratione particulam istam confirmat, quam à veritate conclusionis veritatem præmissarum inferendo. Deinde demonstrationis illa species, quam Arist. demonstrationem ab impossibili appellat, ex falsis verum concludit, uti notum est: ergo particula ista, ut constet ex veris, à definitione demonstrationis arceri debet.

S O L.

Zab. ad
text. 10.
l. 1. Post.
col. 657.
lit. E.

Prioris partis hujus argumenti acies, quæ fundamentum partim in assertione, partim in ratione Arist. habuit, facile retundetur, si dicamus: verum demonstrativè. i. ratione materiae necessariae, circa quam versatur demonstratio, non nisi ex veris colligi; sed syllogisticè. i. ratione formæ, quomodo loco illo allato accipitur, et falsis etiam inferri posse. Posteriori parti satisfacit, si consideremus definitionem istam demonstrationi illi imperfectæ, nempe, ab effectu non communicari; multò minus demonstrationi illi improprie, nempe, ducenti à impossibile, posse competere.

Adversus secundam conditionem instari ita potest.

O B,

Est una tantum prima propositio: (nā quod per se notum per abundantiam dicitur, uni soli convenit.) Ergo vel unica est demonstratio, in quam hæc definitio quadrabit, quod est absurdum; vel eliminanda erit à definitione demonstrationis hæc etiam particula, ut constet ex primis.

S O L.

S O L.

Pro solutione huius obiectionis resumendum est,
 quod antea diximus in explicatione huius particule.
 Primum ; Pro eo, quod omnibus simpliciter est prius.
 2er ; Pro eo, quod nihil est prius in sua scientia.
 Posteriori hoc sensu (licet non priori) quod minus plura
 Ergo prima dici possint, nihil impedit.

TRACTATUS DE DEMONSTRATIONE.

L I B. 2.

In quo essentia Demonstrationis in genere
 fusius declaratur per suas causas.

S E C T. I.

De causa Materiali Demonstrationis.

C A P. I.

De materia Demonstrationis ex qua, remota: ubi de
 subiecto, causa, & propria passione.

HActenus in demonstrationis expli-
 canda definitione versati sumus: per-
 gemus jam, ut eam perfectè cognos-
 camus, & causas cuiusque generis in-
 vestigemus. Atq; efficientem causam
 demonstratio (quemadmodum & omnes secundæ
 notionēs) non habet aliam, quàm intellectum. Ma-
 terialis demonstrationis causa cum triplex sit, in
 qua, ex qua, circa quam; adeoque cum prima illa sit
 idem intellectus humanus, utramque hanc causam
 efficientem & materialem, ad libros de anima relega-
 bimus:

bimus: atque ad materiam illam ex qua constat, unde extruitur demonstratio accedemus. Ea autem cum duplex sit, *remota*, ut termini; & *propinqua*, propositiones, auspicandum à priori ducimus. Terminos autem demonstrationis primò quidem *abscisos* sine dispositione syllogistica: postea in ordinem *coactos*, & sub illa dispositione cōsiderabimus. Priori modo sunt, *subiectum*, *propria passio*, *causa*: Aristoteli *ὑποκείμενον, πρῶτον, αἰτιον*. Subiectum, illud est, de quo: *Passio*, quod: *Causa*, siue *Principium*, per quod demonstratur. Qui quidem numerus, obliuante Zabarellâ, ex ipsa contemplatarum scientiarum natura & scopo habet originem. In illis *ignotum* aliquod datur, cuius notitia disquiritur; aliquid *notum*, quo in ignoti illius cognitionem deducimur; & tandem aliquod *tertium*, quod utrique substernitur.

L. de. 3.
præcog. c. 1.

Quoniam autem termini isti in se considerata nullis disquisitione dignis implicantur difficultatibus; in affectionibus autem suis multum controvētiuntur: operæ pretium erit ad affectiones istas *siue adjuncta* nos convertere. Eæ autem duæ sunt, *Præcognitio*, & *Quæstio*. *Præcognitionem* cum terminis ipsis jungemus: primum in numero; postea in applicatione, quoad numerum.

CAP. 2.

De Præcognitionum & Præcognitionum numero.

Præcognitio generali nomine nihil est aliud, quam cognitio quadam sensus vel intellectus, quæ per demonstrationem propriè non acquiritur, nec acquiri potest, sed per se ordinatur ad scientiam aliquam acquirendam.

Hinc

Sensitiva, quæ est notitia sensus, omnem intellectivam antecedens: præcognitionem præparantem dicunt.

Hinc rex
elicitur

præcognitio,

Intellectiva,

quæ etiam
rex, vel

Terminorum: hanc dirigentem vocant.

Præmissarum, quam agentem seu efficientem vulgò appellant.

Illud ergò advertendum, de præcognitione dirigente, non agente, nedum præparante: de præcognitis *incomplexis*, non *complexis*; de præcognitis, quæ ante ingressum demonstrationis, non quæ in progressu demonstrationis præcognoscuntur, nos acturos; deniq; (nam omnia hæc eodem spectant) de præcognitione *terminorum* respectu totius demonstrationis, non de præcognitione *præmissarum* respectu conclusionis, iustituvimus tractatum. Est autem huiusmodi præcognitio duplex.

Alia	{	Quid sit	{	Quid nominis, in vocis significatione.
		eaq; vel		Quid rei, in naturæ definitione
		Quod sit		Simplex, ut quod sit in rerum natura extra intellectum.
		estq; rex		Complexa, ut quod sit tale, sive quod verum sit.

Præcognita autē tria sunt, *Subiectum*, *Passio*, & *Principium*. *Principiū*, inquam, non tam cognoscendi, quod *axioma*, seu dignitas est; quàm essendi & cognoscendi, quod est *medium*: tamen si ipsum medium terminum alii è numero præcognitorum prorsus excludant; alii non *directè*, sed *reductivè* admittunt:

Nos

Nos ab utrisque dissentimus.

Hæc nos de præcognitorum, præcognitionumque numero positivè : videamus, quid ab aliis oppositis possit.

OBJECT.

Nulla quaestio est præcognitio, cum querere & cognoscere non cohabitent : atqui an sit, (cui respondet quod sit) & quid sit inter quæstiones enumerantur. Male igitur statuuntur præcognitiones.

SOLUTIO 1.

Quod sit et quid sit spectantur habitæ ratione vel ad partem doctrinæ

Scientificam in qua scilicet demonstrationes potissima continentur : ita sunt præcognitiones.

Præparatoriam, in qua scilicet discens animus preparatur, ut demonstrationes potissimæ valeat apprehendere : ita sunt quæstiones.

SOLUTIO 2.

Sed aliter huic argumento potest satisfieri, nempe dicamus, an sit, siue quod sit, respectu affectionis, prout eam inesse subjecto significat, quæstionem esse, & respectu subjecti, præcognitionem. Alii dum relationem ad conclusionem queri, relationem ad principium præcognosci aiunt, verbis solum, non re à nobis dissident. Quod ad alteram illam præcognitionem, puta quid sit, attinet, dicendum quid nominis præcognitionem esse, quid rei, quæstionem. Atque ita concludendum, comparatione diversorum idem & quæstionem esse posse, & præcognitionem.

OBJECTIO.

Præcognitio & præcogniti habent se, ut denominans & denominatum; ut concretum, & abstractum: ergo quot

tot modis dicitur unum, tot modis dicitur & alie-
um: & consequenter aequalis erit præcognitionum &
præcognitionum numerus.

SOLUTIO.

Ut huic nodo cunctum aptemus, notandum

Præcognita sumi } Formaliter, ut pro concreto, quod
à præcognitione formaliter de-
ducitur.
posse dupliciter, } Materialiter, pro rebus substratis,
quæ præcognita denomi-
nantur.

Formaliter quidem tot sunt præcognita, quot præcog-
nitiones, & vice versâ; materialiter non item: hoc est,
subjecta præcognitionis, præcognita ipsa spectemus,
subjectû, causam, & affectionem, tres sunt præcogni-
ones: si species vel modos præcognitionis, quibus hæc
præcognoscuntur, tot sunt, quot superius enumerantur.

CAP. 3.

De præcognitionum applicatione, & primò
de præcognitionibus Subjecti.

Resoluto jam modorum præcognoscendi &
terminorum præcognoscendorum numero, re-
quum est, ut præcognitionum applicationem
ingrediamur.

In Subjecti præcognitionibus assignandis huc
q; inter omnes convenit, Subjectû utroq; modo,
in quid sit, tum quòd sit, præcognosci: in istis expli-
andis, non adeò consentiunt: nec sanè mirum, cum
rum utraq; suâ, eâque non levi urgeatur difficul-
tas. De priori enim meritò dubitari potest, utrùm
id rei, an verò quid nominis tantum necesse
de subjecto præcognoscere: Nos rem, quàm
possumus,

possumus, paucissimis expediemus. Et, ut incerta ab incertis secernamus, si de tota aliqua scientia loquamur, præcognosci debere essentialiter subiecti definitionem, & ab omnibus conceditur & ab *Arist.* ponitur. 6. *Metaph. c. 1.* Quod si de
 (a) *Quæst.* 1. de præco. quapiam demonstratione fiat sermo, aliqui,
 in sol. 3. (a) *Dominicus Soto*, (b) *Faventinus*, (c) *Joannes S*
 argum. chiez, (d) *Petrella*, aliq; sub duce (e) *Caietana*,
 b *Theor.* 3. propositam dubitationem respondent, quid rei cui
 c *Quæst.* 86 præcognosci de subiecto debere. Sed opposita se
 conclus. 9. tentia ut communior, ita verior censi debet:
 d *Log. disp.* primò, quia *Arist.* non dicit, præcognoscendum
 l. 5. c. 8. quid sit, sed quid significet: munus autè significandi
 c *In com. ad* non ad rem, sed vocem pertinere, nemo ignorat. *Plan*
 2. text. 1. terponunt se hoc loco ad versariè sententiæ author
Post. Zab. l. & dicunt *Arist.* uno nomine duplicè istam, præco
 de 3. præ- onem, tum quid rei, tum quid nominis, brevitatis
 cog c. 2. sâ intellexisse: ita scil. ut & de subiecto & de passi
 ne quid sit præcognoscatur: non quidè eodè modo
 sed secundum debitam proportionem. Subiectum enim
 quia realis definitionis capax est, secundum essentiam
 suam: passionem verò, quia nominalem tantum
 definitionem subire potest, secundum significationem
 nominis præcognosci debere statuunt. Sed hæc
 sponso multum vacillar. Si, e. *Arist.* brevitatis
 vocem istam unam adhibuisset, sub qua & quid rei
 quid nominis complecti veller, quidni dixisset
 sit, non quid significet, cum & illud æquè paucis
 & ita duo ista membra commodius indicasset? Non
 enim dicimus, quid significet, vel esse quid rei, vel
 nominis; sed quid sit. Et illud vanum est, quod
 cunctam passionem non nisi nominaliter definiri possit
 solam autem substantiam essentialiter. Quæram
 nim ego: definitio illa passionis, quæ è demon
 stratio

stratione jam confecta colligitur, & ab eâ solo terminorum situ differt, estne *nominalis*, an *essentialis*? Si *essentialem* dixerint, redarguam contradictionis: si *nominalem*, inferam eam debere ante demonstrationem præcognosci: & consequenter nihil per demonstrationem cognosci, quod non sit cognitum prius, quo nihil absurdius. Sed de definitione accidentis *essentiali* & *nominali* consulatur Zabarella de Methodis l. 4. cap. 14.

Secundò, *Astrologi* multas proprias passiones de corporibus cœlestibus, ut *eclipsin de luna*, & alias demonstrant: qui tamen internam cœli naturam nec inquirunt, nec cognoscunt. Quare subiecti essentiam ante demonstrationem cognitam habere, planè est supervacuum. Adversarij autem contrarium ita contendunt.

OBIECTIO.

Medium demonstrationis ante demonstrationem præcognosci debet: illud autem medium definitio subiecti est: unde etiam ante demonstrationem definitionem subiecti supponi necesse est.

SOL.

Sunt, qui in hoc argumento diluendo, dicunt medium terminum non ante demonstrationem totam, sed ante solam conclusionem præcognosci: adeoq; maiorem illam expressè negant. Sed quia à nobis * antea innuebatur, medium etiam ante ingressum demonstrationis præcognosci, propter eâ in istâ solutione nō acquiescimus. Alij supponētes præcognitiones istas ab Arist. traditas, æte quamlibet potissimâ demonstrationem haberi debere: atq; e contrario videntes in multis demonstrationibus (putâ non ijs solùm, in quibus secūda passio per primâ concluditur, sed ijs etiâ omnibus, quæ à finali causa petuntur) mediū non esse de subiecti essentia: respondent, cū nec

* Cap. 2.
hujus sect.
pag. 13.

universale, nec necessarium sit, medium terminum esse definitionem subiecti, rationi repugnare, ut eo nomine secundum realem quidditatem præcognosci dicatur. Ad denique, cum pro certo sciant, non subiecti totam essentiam, sed alteram tantum ejus partem medii termini locum obtinere, & cum arbitrentur, nisi tota definitio essentialis præcognoscatur, non præcognosci quid rei; ideo se cus respondent: idque si partialem definitionem subiecti intelligant adversarii, concedendo conclusionem; si totam & omnibus numericis absolutam, minorem negando. Ex verò ad rationis istius solutionem audentiùs, quàm omnes, dicam, subiecti definitionem per se & quater talem non modò non in omni, sed ne quidem in ulla demonstratione medium terminum esse: idque non de perfecta tantum, sed de imperfecta etiam definitione intelligendum. Definitionem autem illam, quam principii demonstrationis esse passim docet Arist. in Analyt. minoris sed majoris extremi esse constanter statuimus: quibus etiam confirmaturus, cum paulò * inferiùs de medio demonstrationis dicendum occurrerit.

* Cap. 7.
bujus sect.

Secunda præcognitio subiecti est, quòd sit. Eadem tem à diversis diversimodè exponi solet. Sunt, qui non actualem existentiam requiri, sed potentialem tantum, per quam quod nec fuit, nec futurum est, modò repugnantiam non habeat existendi, sufficiens asserunt: ita * Soto, & alii. Alii verò actualem existentiam desiderant; non quidè quam semper in se habet: ita † Cajetanus, & fere omnes recentiores. Nos unicà distinctione rem absolvemus:

* Quest. 1.
sup. l. 1.
Post. resp.
ad 3 arg.
† In com. ad
text. 2. l. 1.
Post.

Scientia consideratur, vel

Simplex & abstractè, prout esse, in natura sua.
Subjectivè & compositè, prout habetur à nobis, modo quodam concreto.

Atq; duplicem istam scientiæ rationem à nobis constitui necesse est; quandoquidem ipsa in se natura essentialiq; sua aliter observatur, quam in subiecto, seu infirmoq; homine, in quo reperitur. Nam secundum naturalem suam conditionem spectatâ, nihil in ea est, & nihil suum in ea non est: atqui in subiecto suo considerata multum habet humanæ infirmitatis sibi admissum. Ut hæc ad præsens institutum accommodemus, statuimus scientiam sub posteriori consideratione, actualem subiecti existentiam requirere: sub priori non item. Quorû utrumque facillè confirmari potest. Scientia enim quoad intrinsecam suam rationem perpetua est, & circa obiectum necessarium ac perpetuum versari debet: actualis autem existentia nec semper, nec necessario, sed modo quodam contingenti inest. Scientia tamen, ut à nobis habetur, ad imperfectum cognitionis nostræ modum, quæ ortum habet à sensu, & consequenter existentiam rei desiderat, determinatur: Hinc illud Arist. defectum sensus sequitur defectum scientiæ. Interim hoc loco observandum, hoc à nobis de illa scientia asseri, quæ per inventionem requiritur, non quæ per disciplinam comparatur: ad hanc enim subiectum actu jam existere non requiritur; sed aliquando extitisse sufficit.

OBJECT.

De subiecto quæritur an sit, non ergo quod sit præcognoscitur. Antecedens stabilitur ex Arist. Neq; dici potest questionem illam non de subiecto, sed de affectione excitari: nam Philosophus ipse exemplum in ea proponens, quærimus, inquit, an sit Deus, necne. Itaq; substantiam ille, & non accidens huius questionis obiectum esse voluit.

1. Post
text. 134.

2. Post.
text. 2.

S O L.

* Cap. 2.
hujus sect.
pag. 14.

Solvimus objectionem istam duobus modis. Primo colendo distinctionem illam *superius allatā, & dicendo, in parte quidē doctrinæ præparatoriā quæri an subjectum: in scientifica verò illud supponi debere. Secundo concedendo, quòd subjectum quandoq; nec scit cognitum, nec ex terminis manifestū esse possit: Neq; sententiæ nostræ quicquā officit: cum nos statuamus, quidē simpliciter & quandocunq; , sed ante illam demonstrationem, in qua proprium de subjecto concluditur, habendam de eo esse præcognitionem, quòd sit.

CAP. IV.

De præcognitione Passionis & Principij: ubi
& de Principio complexo.

Passioni unicam præcognitionem nempe, nomenis largiuntur unanimiter interpretes. quòd hoc saltem modo eam præcognoscere cessasse sit, inde liquet: quia qui nomen accidentis scit, nihil potest demonstrare. Porro quòd hoc modo præcognoscatur, ex eo manifestum est, quod eam ejus tum essentia, tum existentia per demonstrationem investigatur & cognoscitur. Quare illam ante demonstrationem habere, nihil aliud est, quam demonstrationem omnem frustraneam atq; inutilem reddere. Demonstrationem intelligo potissimum ad quam solam præcognitiones destinantur: illam verò quæ ab effectu ad causam procedit, excludi. Quis enim ignorat philosophos primos ex comprehensione eclipses lunaris per sensum, in comprehensionem causæ devenisse: & sic ante notionem illius causæ præcognovisse, eclipsin esse?

OBIECT.

Veritas horū, quæ diximus, his argumentis tentari po-
 * *Primò, rationem illam de subiecto* superius usur-* * Pag. 17.
 ad præsens institutum transferendo. Medium in
 demonstratione est definitio realis passionis: mediū uerò
 demonstrationem præcognoscitur: quare & realis
 definitio, hoc est, quid rei, de passione supponi debet.

SOL.

Respond. medium etsi in ipsa demonstratione, ante
 tamen ingressum demonstrationis non esse, vel saltem
 cognosci esse passionis definitionem: adeoq; etsi præ-
 cognosci ipsum ante demonstrationem asseramus, sub
 hac tamen ratione, siue cum hac ratione præcognosci ne-
 gamus. Ipsa enim quaestio propter quid per demonstra-
 tionem ipsam terminatur.

OBIECT.

Illud præcognoscendū est esse, cuius causa per demon-
 strationem investigatur. Frustra enim quaritur propter
 quam causam subiecto insit affectio, nisi inesse suppona-
 tur: cum hic sit ordo inter quaestiones, ut prior semper
 respectu posterioris sit præcognitio. Quare cum cognos-
 catur ipsum propter quid passionis per demonstratio-
 nem, præposterum est ipsum quòd sit non præcognosci
 de ea ante demonstrationem.

SOL.

Resp. etsi cognitio quòd sit naturā antecedit illam
 propter quid sit, non tamen semper tempore præce-
 dere: id quod Arist. ipse apertissimè docet: Quandoq;
 2. *Post.*
 inquit, scientes quòd sit, quaerimus propter quid: *text. 39.*
 interdum etiam simul hæc manifesta sunt: & ta-
 men nunquam prius cognosci potest propter quid
 sit, quàm quòd sit. Atq; hinc fit, ut simul per de-
 monstrationem potissimam de novo cognoscatur, tum
 passionem inesse, tum propter quid causam insit.

Principio demonstrationis, putà medio, cum
que illius extremo, subiecto & passione, comen-
ne est in hoc, quòd habenda sit de eo semper præcog-
nitio quid nominis; in eo verò cum subiecto solo conve-
nit, quòd illius præcognoscitur existentia, quòd si
quavis in hoc ab illo discrepat: subiectum quod
fit præcognoscitur semper, medium duntaxat ab
quando. Prior assertionis pars patet, quia aliter ter-
mini formaliter demonstrationem ingredientibus
non intelligerentur. Posterioris partis veritas in-
gati non potest, quoties propositio composita e-
subiecto & medio demonstrationis sit per se non
Istam verò præcognitionem universaliter ei non
largimur: tum quia propositionem illam per
notam esse non semper evenit; tum quòd aliquan-
do, licet non à priori, à posteriori tamen medium
demonstrari potest.

Zab. l. dc 3.
præcog. cap.
4. col. 506.
litt. D. E.
F.

** Cap. 2.*
hujus sect.
pag. 13.

Atq; hæc de præcognitis dixisse sufficeret
 non de *principio complexo* aliquod dicendum super
 esse videretur, aliorum potius exemplo, quàm ne
 stro instituto: quippe qui * superius diximus de
supplicibus tantum terminis præcognoscendis, non
de complexis nos acturos. Aut ergò principii voca-
bulum sumi potest pro generali propositione
quam principium commune, vulgo α' & λ' ο' μ' α, seu digni-
tatem appellamus: aut pro præmissis demonstratio-
nis, quæ propriorum principiorum nomine innotescunt.
 Sub priori acceptione, præcognosci princi-
 pia fatemur ante *demonstrationem*, ut quæ funda-
 menta sunt propriorum, & ab omnibus cognos-
 cuntur. Sed propterea tamen non statuimus hu-
 jusmodi principium unum e tribus præcognitis sel-
 entia demonstrativa, quòd illi non proximè, sed
 remotè tantum inserviat: quippe quod demonstra-
 tionem

tionem non ingreditur, ut * alibi fusiùs declaravi- * Cap. 10.
mus. Si posteriori modo accipiat *principii* no- *hujus sect.*
men pro præmissis demonstrationis, nec hoc sen-
su censebitur è numero trium præcognitorum :
quia non *necesse est*, ut præcognoscatur toti demon-
strationi (quod ad tria illa requiritur;) sed sufficit,
si in progressu demonstrationis sit præcognitum
conclusioni. Dico non *necesse est*, quia licet in a-
liqua demonstratione, (ut in qua accidens propri-
um de subiecto per aliud accidens concluditur)
minor sit antea demonstrata, & proinde demon-
strationi ipsi sit præcognita : tamen hoc non adeò
requiritur : quia satis est, ad producendam conclu-
sionem, si ipsi tantum præcognoscatur. Sed qua-
tenus hoc intelligi debeat, *principia præcognita esse*
conclusioni, * infra declarabitur, ubi ad ventilatio- * Cap. 12.
nem illius quæstionis accedemus, an *Conclusio* in *hujus sect.*
demonstratione simul tempore cognoscatur cum præ-
missis ?

OBJECTIO.

Arist. inter præcognita enumeranda, principium com- Lib. 1. Post.
plexum seu dignitatem assumit; atq; ex gr. generalis il- text. 2.
lud axioma Metaphysicum, De quolibet verum est
aut affirmare aut negare : *incomplexum* verò princi-
pium, seu medium planè reticet, nec ei ullam præcogni-
tionem assignant. Ergò dignitas in præcognitorum nu-
merum admitti debet ; medium aut præsertim exulare,
aut si introëat, sub illius umbra delitescere : quod ta-
men sententiæ nostræ ex diametro repugnat.

SOLUTIO.

Resp argumentationem istam ductam ab instantiâ &
exemplo Arist. infirmam esse : propterea quòd (quæ in com. sup.
admodum à Zabarella & Crellio accipio) non adducit. 1. Post.
tur triangulam, unitas, & modò allatum axioma, tan- text. 2.

quam partium demonstrationis vel ejusdem, vel etiã diversarum exempla: sed indistinctè solum proponuntur, is duplex iste præcognoscendi modus quoquo modo elucescat. Favent autè huic responsioni, sicut & superiori assertioni, cum alia multa, tum illud imprimis, quòd axiomata illud citatum nullam omnino demonstrationem ingredi possit, & propterea tanquam pars demonstrationis assignari non potuerit. Quare ego sententiæ meæ etiamnam consto, scil. non tam dignitatem, quàm medium tertium præcognitum statui debere.

CAP. V.

De altera terminorum affectione, scilicet quaestione.

Quaestio & cognitio quamvis sibi invicem opponantur (quod enim quis novit, frustra putat querere:) omnis tamen quaestio ad cognitionem ordinatur ut ad finem, (quaerimus enim eo fine, ut cognoscamus) estq; propter illam. Quocirca de primâ terminorum demonstrationis affectione, viz. præcognitione finito sermone, occurrit altera, nempe, quaestio, proximo loco consideranda. Ubi non est, ut *deinde*, & præposterè de his egisse censeamur, quòd quaestionem præcognitioni postposuimus, quæ naturâ antecedit. Fecimus exemplo ipsius *Arist.* qui de præcognitione in primo primi, de quaestione in primo capite libri secundi *Post.* egit. Fecimus etiam adducti ratione, quia omnis præcognitio præcedit potissimum illud quaestionis genus, propter quid: Quod satis esse potest ad tuendam methodum, quam secuti sumus. De quaestione autem ipsâ quaestio occurrit agitanda, scil.

An sint quatuor questionum genera?

Quem titulum non ad illarum numerum restrin-
gemus, sed ad scopum & ordinem earundem de-
clarandum dilatabimus. Numerum quidem earum
clare ponit *Arist. 2. Post. cap. 1.* dum alias *simplices*,
constituit, nempe, *an sit, & quid sit*: *complexas* alias,
purâ, quod, & cur, sive propter quid sit. Quem nu-
merum quæstionum videtur à numero scitorum
colligere: ita enim orditur, *Quæ quærentur, tot
numero sunt, quot sunt ea quæ scimus.* Ubi non est
cur illis subscribamus, qui sciendi vocem propriè,
prout definiebatur, *1. Post. text. 7.* hoc loco sumi
volunt: sed in eorum potius sententiam eamus,
qui eo nomine quamlibet certam cognit ionem, e-
tiam earum rerum, quarum non est demonstratio,
intelligunt. Sed cum multa quærere possumus, *Zab. incom-*
quæ non scimus, ut *stellarum, arenarum numerum*: & *ad 2. Post.*
huiusmodi: & rursus cum alia sunt, quæ scimus, nec *text. 1. col.*
quærimus, ut *prima principia*: dubiû hinc oriri potest, *1036. litt.*
quærè *Arist.* per scitorum numerum quæstionum *C.D.E.*
numerum investigat: & tam laxè liberèque pro-
nunciat, *tot esse quæsitæ, quot scitæ?* Ut amoveamus
hunc obicem, distinguimus in quæsitis & scitis in-
ter *formam & materiam*: in ista *res ipsas, quas* in illa
modos, quibus vel scimus vel quærimus, respicien-
do: Atq; hæc distinctio utrique dubitationis parti
occurret. Non enim refert, utrûm *res ipsæ* plures
vel pauciores sint, quæ quærentur, an quæ sciun-
tur: cum ipsi *modi & quærendi & sciendi æquales*
sunt. Sicut enim *problema & conclusio* idem sunt re-
ipsa: ita *quæsitæ & scitæ*, dum ad idem referantur.
Unde & rationem illam quæ ab *Arist. 1. Top. cap. 4.*
§. 4. ad probandû *problemata & propositiones dialecti-*
cas

cas ejusdem numeri esse adducitur, huc accommodare possumus : quia sunt eadem res & subiecto, solummodo discrepant. Non ergo inconsulte ex numero scitorum quaestionum numerum petit Philosophus.

Quaestio ergo omnis, ut antea ex Arist. adnotavimus, duplex est.

Simplex, rei unius simplicis. Haec iterum duplex est

Complexa, integrationum propositionum. Estq; etiam duplex.

¹ An sit, quae quaerit rei existentiam

² Quid sit, quae rei essentiam investigat.

³ Quod, tūc quae quaerit, utrum praedicatum subiecto insit.

⁴ Cur, seu propter quid tūc dicitur inquiri, quam ob causam praedicatum subiecto insit.

Dubium hinc oriri potest, quare non eadem ratione quid sit duas quaestiones constituat, quod duas praecognitiones antea constituebat : atque ut numerus quaestionum ad quinque excreseat ? Ad

Zab. com. hoc dubium solvendum dicimus cum Zabarella, quia ad text. 2. l. que esse modos cognoscendi certo & immutabili
1. Post. cal. ordine dispositos : quid nomen significet, seu quid
629. lit. D nominis. 2. an res sit. 3. quid sit, seu quid rei. 4. an tale
E. F. & in sit. 5. propter quid tale sit. Horum omnium motio col. seq. dorum inter se hic est respectus, quod quilibet praecedem

cedens respectu sequentis praecognitio, & quilibet sequens respectu praecedentis dicitur *questio*. Vana enim est omnis questio, quam nulla praecognitio praecedit, quum omnis doctrina fiat ex praecedenti cognitione. Hinc fit, ut cognitio significationis *nominis* nunquam sit questio, sed semper praecognitio, quia nulla eam alia praecognitio praecedit: *propter quid* verò nunquam sit praecognitio, sed semper questio, quia nulla eam sequitur alia questio. Hinc fit, quod *Arist.* initio. l. 2. Post. de questionibus loquens, non praecognitionibus, *quid nominis* omittit. lib. 1. verò text. 2. de praecognitionibus agens, non questionibus,, *propter quid* planè reticet: *utrobiq;* observans eundem numerum praecognitionum & questionum.

Confuse, implicite, & potestate: Ita an sit, & quòd sit quaerunt causam. Quaerentes enim an sit, sive quòd sit, quaerimus, an sit aliqua causa ipsius: & quando invenimus rem esse, invenimus aliquam causam quâ est: nam omne quod est, habet aliquam causam sui esse. Sed his modis causa *actu* non cognoscitur, sed *potestate* tantum.

Explicitè, distinctè, & actu: Ita in questionibus illis quòd sit, & *propter quid*, causa quaeritur. Cum enim quid sit homo,

Communis,
qui convenit omnibus, estque
causam quaerere. Quaeritur verò
causa vel

Scopus
harum
quaestio-
num
duplex
est,

mo, quæritur, causa ipsius esse simplicis. i. causa per quam homo est quæritur: nam quæritur definitio explicans essentiam hominis: essentia verò cuiusque rei est illi causa, ut sit. In quæstione *propter quid*, res est apertior, quàm ut explicatione egeat.

Proprius, atq; is est, ut *simplices* quæstiones, *an & quid sit*, tum substantias, tum accidentia, licet magis principaliter substantias quærant. Sicut enim quæri potest, *an homo sit*, & *quid sit*: sic etiam *an & quid eclipsis sit*. *Complexæ*, quòd & *cur sit* circa sola accidentia versantur: in ijs enim inherencia accidentis in subiecto quæritur.

Ordo quæstionum proponendarum is est, ut *an sit* præponatur ipsi *quid sit*: neq; ignorans *an sit* potest scire *quid sit*. Atque illud solet ex ipso *Arist.* optimè colligi, qui in quæstione *an sit* exempla ponens, *an sit*, inquit, *Centaurus vel Deus*: sed ad quæstionem *quid sit* accedens, Centaurum omittit, & *quid sit*, ait, *Deus aut homo*: ut intelligamus *an sit* non de ente modò, sed & de non ente quæri posse, *quid sit* verò tantùm de ente. Si quis hîc objiciat *vacuum, infinitum*, & hujusmodi in *Physiologia* definiri, quæ tamen in rerum natura non esse, eadem *Physiologia* tradit: respondemus, non *reales* illas, sed *nominales* definitiones esse; adeòq; tales quæ quæstioni *quid sit*, nunquam satisfaciant: cum hæc quæstio

questio non in vocis significatione, sed in naturæ declaratione consistat. Et qualem an sit ad quid sit, eandem quod sit ad cur sit habet rationem.

OBIECT.

Contra numerum questionum ita potest argui. Datur questio quomodo, secundum Arist. 4. Phys. text. 1. & 50. item 2. de gen & corrupt. text. 1. Est ergo quaternarius iste numerus insufficiens.

SOL.

Resp. questionem quomodo, varias subire acceptiones, semper tamen pro aliqua ex quatuor questionibus hoc loco enumeratis sumi. Et ut locis illis allatis sigillatim satisfaciamus: dicimus, in primis duobus, questionem quomodo reduci debere ad questionem an sit; in ultimo, ad quod sit.

OBIECT.

Quatuor sunt problemata, sive quatuor questiones Dialecticæ, generis, definitionis, proprii, accidentis, secundum Philosophum, 1. Top. cap. 4. §. 2. qui insuper ibi dicit, nullam præter illas: hic nullam præter has questionem oriri posse Quare vel dicendum, has questiones ab illis distinctas esse, & tunc sequetur neque hic, neque illic sufficientem esse questionum enumerationem, quod aduersatur Arist. vel easdem esse questiones has & illas, quod repugnat rationi: cum hæ scientiales, illæ dialecticæ appellentur.

Idem nos huic telo, quod post Averroëem, Zabarella, & Crellius, scutum opponimus: asserendo, diversas esse questiones scientiales à Dialecticis: & proinde utramque questionum enumerationem, tum hanc in Post. tum illam in Topicis plenam in suo genere esse & sufficientem. Porro discrepantiā earum in hoc constare statuimus, quod hæ rerum sunt, & sciendi gratiā; illæ intenti-

Con in 2.
Pos. text. 3

tentionum, & disputationis ergò proponuntur. Quã-
vis enim Dialecticus ac Demonstrator & in secundis
notionibus, & in rebus ambo versentur, hoc tamen ha-
bēt discriminis: quòd hic notiones animi ad res dirigit,
& ab ijs incipit, ut in his desinat; ille è contrà res ad
notiones dirigit, & à rebus incipiens desinit in nomi-
nibus. Demonstrator quærit, quodnam sit hominis ge-
nus, cognoscat hominem esse anima: Dialecticus an ho-
mo sit animal quærit, ut cognoscat, quodnā sit hominis
genus.

Zab. ibid.

OBJECT.

7. Metaph. Contra Scopum questionum obijci potest, Arist. que-
text. 9. & stionem propter quid ad substantias compositas sæpe
60 Galibi applicare. non est ergò verum, propter quid de solis
accidentibus quæri.

SOL.

Propter quid
sionitur dupli-
citer,

Propriè & strictè, pro quæsito illo,
quo quæritur, quantum sit prima rei
demonstrabilis causa: quam accep-
tionem nos hoc loco usurpamus.
Impropiè & latè, pro omni quæsito
causam rei quærente, etiam si ea
res demonstrabilis non sit, ac
proinde neque huiusmodi causa de-
monstrationis medium esse possit: &
hoc sensu usus est Arist. prædicto loco

CAP. VI.

De medio termino quæstio proponitur & discutitur.
Terminis demonstrationem ingredientibus
huc usq; liberè & circa ordinem consideratis,
restat, ut eisdem jam in eam dispositionem
syllogisticam, quam in demonstratione obtinent,
cogamus: quod quidem non est factu difficile. In
omni enim demonstratione Non, quin & aliqua
etiam

etiam *ut*, major extremitas passio est, minor sub-
 jectum, medius terminus causa : licet in illa demon-
 stratione, quæ ab effectu procedit, affectio & causa
 commutent locos : hæc enim major extremitas, illa
 medium evadit. Sed de duabus extremitatibus ni-
 hil apud Interpretes controvertitur : De medio
 verò termino potissimæ demonstrationis duæ so-
 lent gravissimæ lites excitari. Quum enim *Arist. in*
Post. demonstrationis medium quandoq; causam,
 quandoq; definitionem esse dicat, dubitari non in-
 jurrà potest, *quotuplex sit illa causa, & cujus sit ista de-*
finisio ? Nos à priori controversia auspiciati ad se-
 cundam dilabemur, quærentes primò,

*An medium potissimæ demonstrationis dari
 possit in omni genere causæ ?*

Affirmativam quæstionis partem ab ipso *Arist.*
 manifestè traditam, etsi obscurè explicatam am-
 plectimur : neq; quisquam est, qui hæctenus refra-
 gatur. Nam quòd *Petrella* solam causam formalem
 demonstrationis potissimæ medium esse posse as-
 serit, id ex eo provenit, quoniam juxta illius opini-
 onem (quam tamen nos ut erroneam * suo loco
 refutabimus) demonstratio *propter quid* & potissima
 termini convertibiles non sunt, sed species dis-
 paratæ ejusdem generis. Et apud illum ipsum
 confessio est, medium in demonstratione *propter*
quid, prout illa còmunis est ad potissimā & non po-
 tissimā, ex omni genere causæ peti posse. Quare in
 generali assertione nulla lucta est, nullum dissidium :
 ita ut cardo totius controversiæ in modo, secundum
 quem quodlibet genus causæ demonstrationem in-
 grediatur, rite declarando positus videtur. Sed nec
 hic adhuc distrahuntur interpretes : nam de efficien-
 te & finali (si efficiens non per transmutationem, aut
 veram

2. *Post.*
 text. 41.

* *infra lib.*
 3. cap. 3.

Log. disp.
 lib. 7. cap. 13

veram actionem, sed per *emanationem* intelligatur; eaq; siue *interna* siue *externa*, modò proxima, principalis, & *coæva* effectui sit: & si *finis* non pro *universali* & *remoto*, sed *particulari* & *propinquo*; eòq; non omni sed *ultimo*, aut saltē *præcipuo*, imo eo qui simul etiam tempore cum effectu est, sumatur) nunquam est dubitatum, quin propriè possint medii termini in demonstratione *non* vices obtinere. Sed hoc est in quo etiamnum rixantur viri multi doctissimi, & in quo nobis est laborandum, ut expediatur: quomodò locus iste *materia* & *forma* competat. Nam cum affectionis *materia* sit subiectum ipsum: Subiectum verò nunquam medius terminus, sed minor extremitas semper sit: Rursus cum affectionis *forma* propriè sumpta sit ejus essentia: & consequenter si ea medium esset, petitio principij fore idemq; per seipsum demonstraretur; verisimile est hæc duo causarum genera exterminari è demonstratione debere. Ea propter *Zabarella lib. 2. de medio demonstrationis cap. 6.* (cui & adhæret *Creslin*

8. *Metaph.*
xxi. 12.

Log. Isag. impropriam quandam *formæ* & *materiæ* acceptionem excogitavit: *formam*, dicens, eatenus melius esse in demonstratione, quatenus non juxta vulgarem vocabuli usum pro altera parte compositioni; sed magis peregrinâ acceptione pro definitione sumitur: adeòq; hoc sensu quamcunq; causam siue ea *efficiens* sit, siue *materialis*, siue *finalis*, *formæ* causæ appellationem subire; omnemque demonstrationem, quæ earum ullam complectitur. à *formali* causa petitam dici posse. Porro *materiam* affectionis statuens, non propriè sumptam, quomodo est (ut diximus) subiectum ipsum? sed impropriè, vel pro natura subiecti, (*materiam* dico & *formam*) vel pro accidente aliquo inseparabiliter naturæ subiecti

subjecti conſequentē uſurpatum, ingredi demon-
 ſtrationem. Atq; ad huius opinionis ſuę confirmā-
 tionem *Ariſt.* in medium adducit. Is enim eſſi ci-
 tato capite omnes cauſas ſigillatim enumeret, ea-
 rumq; quamlibet medium eſſe poſſe dicat: poſtea
 tamen ad idem exemplis declarandum accedens,
 de forma ſeparatim nihil proferet, ſed trium reli-
 quarum inſtantias proponit: idque non alia ratio-
 ne, quā quia cenſuit per unamquamque harum
 demonſtrare, eſſe demonſtrare per formam. Porro
Ariſt. poroſitatem vitæ tanquā materialem cau-
 ſam tranſmiſſionis luminis ē lucerna, & gravitas
 tem lapidis tanquā materialem cauſam motus
 deorſum eodem capite attulit: cum tamen, niſi ma-
 teria (ſenſu ſupra allato) pro aliquo, quod ſubjecto
 inſitum eſt, & ab eo inſeparabile, ſumatur, nec po-
 roſitas tranſmiſſionis luminis, nec gravitas motus
 deorſum materialis cauſa dici queat. Sed hęc opi-
 nione & ſcopo *Ariſt.* & rationi videtur *Zabarella* re-
 pugnan. *Scopo Ariſt.* quorſum enim is cauſas om-
 nes ſigillatim enumerat, ſi earum aliquę non ut à
 cæteris diſtinguatur, ſed ut cæteras ſignificantes de- a *Lib. 2. de*
 monſtrationem ingrediantur? *Rationi*: cum enim *med, dem.*
 dicat *Zabarella* (a) formam eſſe medium, quatenus *cap. 6. col.*
 ſignificat materiam, & reliquas cauſas: & rurus 590. *lit. F.*
 (b) materiam eſſe medium, quatenus ſignificat b *ibid. col.*
 formam; & augete videtur difficultatem, & leſto- 592. *lit. E.*
 tem ludere. Deinde cum ipſa *materialis* cauſa, vel *ib idol.*
 (c) ipſo teſtante, non niſi improprie ſumpta me- 593. *lit. S.*
 dium eſſe poſſit, quo pacto (quod tamen vult *Za-*
barella) cauſa *formalis* eo nomine in demonſtrati-
 onem admittatur, quod *materialem* aliquando ſig= *Log. diſp.*
 nificet? Haſ, aliaſq; multas difficultates cum ſuſti- l. 1. c. 12.
 neat hęc ſententia (ut clare docet *Petrella*, nos
 C cum

* *com. in 2. post. cap. 6. fol. 137. et 139.* cum eodem *Petrella & Ludovico Meda* statuimus, causas *materialem* et *formalem*, non ut ad affectionem referuntur; sed quæ subjecto ita se habent, ut ejus sint vel *materia* vel *forma*, medium esse in demonstratione, Ab his enim multæ emanant proprietates de subjecto demonstrabiles. *Formæ* non est cur immoremur, cum eam plurimarum affectionum proximam et principalem causam nemo negavit unquam. Sed nec de *materia* est dubitandum. Sive enim pro *sensibili* sumatur, eaq; *rerum sublanarium*,
 a 9. *Metap. text. 2.* ea causa est corporibus, ut (a) *patiantur*, ut (b) *mutus patiantur*, ut sint (c) *obnoxia contingentia*, (d) *de fationi*, (e) *corruptioni*: sive pro *materia sensibili corporum celestium* accipiatur, diffitendum non est illi proprietates aliquas acceptas referri debere, ut quod
 b 1. *de gen. & corrup. text. 43.* *cælum moveatur circulariter*, quod *habeat motum naturalalem*, et hujusmodi; sive denique de *materia intelligibili Mathematicorum* loquamur, eam à demonstratione non prorsus exulare, ipsa instantia (f) *Arist.*
 d 9. *Metap. text. 17.* de *recto angulo in semicirculo* planè confirmat. His ita positis et confirmatis, reliquum est, ut illam *Aristotelicæ* authoritatis larvam *Zabarella* detrahamus. Quod quidem non est adeò difficile, ut pluribus agi debeat, nam quod Philosophus exemplis in
 e 7. *Metap. text. 22.* causa formali ponendis supersederet, id non illà ratione factum, quod de ea in tribus reliquis facta sit mentio, sed quoniam eam in demonstratione medium esse posse satis in superioribus declarasset. Adde quod si ideo formam omisisset, quoniam ea cum cæteris coincideret, pari ratione, et de *materia* tacuisset, cum illa haud secus ac forma pro alia causa judicio *Zabarella* sumatur. Ad instantias *Arist.* quod attinet in causa materiali datas, quarum sanitatem *Zabarella* nullo alio remedio, quàm distinctionis suæ emplastro

placito conservari posse autumat, dicimus cum (a) *Pacio*, utrumque exemplum sumi non tam ex *Arist.* quam aliorum sententia. Et de prior instantia fate-
 tur ipse (b) *Zabarella*, porositate ut causam trans-
 missionis luminis è lucerna, satis pingui *Minerva*
 ab *Arist.* proferri, scilicet ex quorundam antiquorum
 opinione. Nihil ergo exempla hæc *Arist.* sententia
 nostræ officiunt. Quamobrem ut rem totam sum-
 matim colligamus, et verbo claudamus. Si *affectio-*
nem (uti necesse est) spectemus, quæcunque causa
 ingreditur demonstrationem perpetuo vel *efficiens*
 est, vel *finis*; quæ tamen ad *subiectum* (ut oblique
 potest) relata, vel *materialis* esse potest, vel *formatis*.
 Sunt itaque *materia* et *forma* improprie media, non
 quod impropria significatione sumantur, ut voluit
Zabarella; sed quod impropriam et alienam consi-
 derationem subeant. Non enim in demonstratio-
 ne, quatenus *materia* et *forma* subiecti, sed prout af-
 fectionum *effeßrices* causæ sunt, spectantur. Atque
 hoc ut magis illustretur, his oppositis argumentis im-
 pugnamus.

OBJECTION.

(a) *Medium est causa* propter quam res est.
 (b) *Materia subiecti est causa*, ut res possit non esse; a 1 *Post.*
 quare causa materialis etiam pro subiecti materia text. 7.
 sumpta è demonstratione eliminari debet. Neque enim
 dici potest esse causa subiecto, ut possit non esse, & text. 13.
 affectioni, interim ut sit, quia destructo subiecto, neces-
 sario destruitur, quacunquei inest, affectio.

SOL.

Sed facillime hoc argumentum tollitur, vel si dicamus
 materiam esse causam corruptibilitatis in solis indi-

viduis species vero, quæ primarium sunt propriarum passionum subiectum, per continuam generationem semper conservari, & incorruptibiles permanere, Vel si respondeamus etj materia sit causa substantiis, ut possint non esse, causam tamen esse, ut ipsis semper insint aliquæ proprietates, non quidem simpliciter, sed quamdiu ipsæ sint substantiæ.

OBJECT.

Causa materialis nullam proprietatem demonstrat, nunquam ergo est medium. Antecedens inde probatur, quia cum eadem specie materia sit in rebus diversis specie, quicquid ab ipsa emanat pluribus etiam speciebus communicari necesse est: id quod propriæ passionis naturæ planè repugnat.

SOL.

Resp. proprietates à materia fluere perq; ipsam demonstrari quoddam, ut ad particularem quampiam formam ordinatur, puta vel lapidis, vel plantæ: atque hæc citra controversiam ad plures species non dilatasur. Aliæ ab illa fluunt in communi, & ut indifferens est ad omnes formas, atq; istæ etiam licet pluribus speciebus competant, incommunicabiles tamen verè dici possunt, cum species illæ à primo & adæquato subiecto, corpore naturali, non re ipsa distinctæ, sed illi subordinatæ sunt.

CAP. VII.

In quo alia de medio termino quæstio proponitur, & discutitur.

PRIORE circa medium demonstrationis controversiâ determinatâ, restat, ut proximo loco inquiremus.

Del
niti
est
plex

*An medium in demonstratione sit
definitio majoris ,an vero
minoris extremi ?*

Vbi si rei ipsius difficultatem ex sententiarum va-
rietate metiremur, necesse nobis foret oneri ipsi *Lib.1.de*
succumbere,nec ullum tantæ litis exitum sperare. *med.dem.*
Zabarella (qui tamen profitetur celebriores tantum *cap.1.&*
opiniones se proposuisse) tot videtur circa hanc rem *seqq.*
dicendi modos recensuisse, ut plures vix .excogitare
quidem quisquam possit. Medium enim definitio-
nem minoris tantum extremi esse, *Scotus & Thomas*
eorumque utrinque affectæ; majoris tantum, *Agi-*
dus; utriusque semper, *Tomitanus*; neutrius unquam
Baldvinus; semper & per se majoris, aliquando &
per accidens minoris , ipse * *Zabarella* asserit. * *ib. cap.*
Cujus sententiæ , ut verissimæ , nos primo expli- *10.*
canda, deinde confirmanda, postea vindicanda in-
stemus.

Et initio quidem ad ipsius *explicationem* præno-
tanda est definitionis illa divisio , quam Philoso-
phus i se tum insinuavit. 1. *Post. text. 64.* tum etiam
explicavit. 2. *Post text. 44. & seqq.*

Oporuerit *scilicet* , seu nominalis, quæ scilicet acci-
dentis genus , vel nomen saltem notis-
sum cum subjecto completitur, ut *eclipsis*
est privatio luminis lune; tonitruum est sonus
in nubibus. Atq; hæc est demonstrationis
conclusio, ut *Arist. text. 45. 2. Post. docet,*
& Zab. l. 4. de meth. c. 15. Arist. explicat.
Definitio *scilicet* , seu essentialis, quæ ex genere con-
stat, & differentiâ , ut *homo est animal*
est tri-
plex ,

rationale, atque hanc vel ejus saltem partem primariam intellexerunt illi, qui definitionem subjecti medium demonstrationis volebant esse,

accidens, sive *causalis*, nempe in qua causa affectionis proxima collocatur.

Eaque
est ve

Perfecta, utpote quæ non ex causa modo proxima, sed genere etiam et subjecto conflat; ut *eclipsis est privatio luminis in luna propter interpositionem terræ*. Atque hæc est ipsa tota demonstratio, siquæ tantum terminorum ab ea differt; quod suo loco ostendetur.

Imperfecta potius quam sola causa proxima ingreditur, ut *risibile est rationale, eclipsis est interpositio terræ inter solem & lunam*. Atque hæc est, quam nos pro medio demonstrationis statuimus.

Deinde advertendum; quod cum *Zabarella*, et nos cum illo dicamus, medium *per accidens* esse definitionem seu causam minoris extremi, illud concipi debere non respectu *terminorum* (rationale enim *per se* definitionem esse et causam hominis, quis sanus negaret?) sed respectu *demonstrationis*, eo quod illud in eorundem contingat, præterq; ejus consiliū sit.

Explicatâ hoc modo nostra sententiâ, sequitur, ut ad eandem *muniendâ stabilitendamq;* accedamus, ubi cum ipsa assertio duabus partibus constet, duo edisceremus. Primum. *Mediū in omni demonstratione majoris extremi seu affectionis seper et per se*. Alterū, *min*

ris

in seu *subiecti* raro & per accidens definitionem es-
 se prius assertum evincemus . primò authoritate, 2. Post.
 eaq; apertissimâ Arist. qui proposita eclipsi de luna text 41.
 demonstratione, subdit medium terminum , puta in-
 terpositionem terre, definitionem esse alterius extre-
 mi; ut in his, inquit, est definitio α , hoc est, eclip-
 seos. Nec est quod illa verba [in his] nos commo-
 veant, ac si velit non ita esse in aliis. Tradere ibi
 debet præcepta universalia, ideo [in his] dicens,
 intelligit in his demonstrationibus, quæ propter
 quid declarant, quales toto penè illo cap. ab aliis,
 quæ quod sit notificant tantum, distinguit. Porro
 apud eundem philosophum locus clarior est, quam
 ut possint ei nebulae offundi; nam disertis verbis me-
 dium, ait, esse definitionem primi extremi, idcirco om-
 nes scientiæ (i. omnis cognitio demonstrativa) per
 definitionem comparantur. 2. Post. text. 97.
 Accedit ratio non minus
 valida, quam varia. Nos unam tantam adducemus.
 Illius definitio seu causa (has enim in hac contro-
 versia voces ut synonymas libet usurpare; cum &
 nos non aliam definitionem intelligamus; quam
 causalem; & Arist. idem esse dicat, nosse quid & pro-
 pter quid) illius, inquam, definitio seu causa medi- 2. Post.
 um est in demonstratione, cuius per demonstratio- text. 6.
 nem scientia investigatur; (scire etenim est rem per
 causam cognoscere) Atqui affectio semper qua-
 titur, ejusque scientia in omni demonstratione
 traditur. Ergo velimus, nolimus, fateamur
 necesse est, ejus quoque definitionem pro medio
 semper accipi. Posterius membrum assertionis
 hoc argumento optime confirmabitur. Nam cum
 minoris extremi seu *subiecti* cognitionem demon-
 stratio non intendat, sed solius affectionis, sequitur,
subiecti quoq; causam seu definitionem, si adhibea-
 tur,

tur, cettè præter ejus consilium ac scopum, hoc est, per accidens adhiberi. *Secundò*, instantiæ, potissimarum demonstrationum, quæ apud *Arist.* frequentes sunt, idem comprobant. Is enim casum foliorum de arboribus per humoris congelationem, graduale incrementum luminis de luna per globositatem, de eadem eclipsin per terre interpositionem, tonitru de nubibus per ignis extinctionem, non scintillationem de planetis per eorum vicinitatem demonstrat: quæ causæ omnes non subiecti, sed affectionis definitionem ingrediuntur. *Tertiò*, accidentia aliqua per causam externam alia per internam demonstrantur: Si ab externa, ei pura quæ loco à subiecto dissita est, pendeant, per quæ eam demonstrantur, verum indubitatè est, subiecti definitionem medium nunquam esse: cum nihil subiecto essentialè dici queat, quod eidem externum, & loco ab eo sit distinctum. Quæ internam causam, per quam ostendantur habent, pluraq; ita subiecti naturam consequuntur, ut ab alio accidente proximè emanent. Quare pauca admodum remanent, ad quorum probationem definitio subiecti promedio sumi debet. Huic, ut & secundo argumento respondent *Scoti*, *Thomæ*, sectarii, demonstrationes illas omnes, tum quæ ab *Arist.* in gratiam exemplorum ministrantur, tum etiam quæcunque ab externa causa, quin & interna ea, quæ forma subiecti non est, petuntur, non pro potissimis, sed pro secundi tantum gradus demonstrationibus agnosci debere. Sed hæc responsio his argumentis retunditur. *Primò*, illa demonstratio est potissima appellanda, quæ perfectam rei scientiam tradit: (Instrumenta enim ex fine judicantur.) Atqui demonstratio illa eclipses per objectionem terre, quemadmodum & reliquæ ejusdem generis, plenam perfectamq; affectionem

seditionis scientiam generat, cum post *τὸ δὲ* de-
 claratum, nihil de ea sciri ulterius, nihil prætereà
 queri dubitarive queat; adeòq; cum nihil ullà de-
 monstratione ampliùs, quàm hâc demonstretur:
 Nihil ergò prohibet, quo minùs eam potissimam &
 dicamus, & habeamus. *Secundò*, quæ demonstra-
 tio in præstantissimam rei definitionem converti-
 tur, ea etiam est potissima: est enim finis ultimus
 ac primarius demonstrationis cognitio *τὴν ἴδῃ*,
 quæ ex ejus in definitionem transmutatione ori-
 tur: Sed ex demonstratione illâ citatâ præstantissi-
 ma definitio *eclipseos* emergit, cum ex genere pro-
 prio, subjecto adæquato, & causa proxima constet:
 erit igitur & ipsa demonstratio potissima. *Tertiò*,
 summa levitas est ignis propria passio, idq; eo con-
 sequenter potissimè demonstrabilis. Ea verò é for-
 ma ignis proxime non emanat (unde nec per eam
 demonstratur) sed ab alio accidente, putà summâ
 tenuitate raritatèq; partium: & raritas ea rursus à
 summo calore, calor autem ille à forma ignis im-
 mediatè provenit, ut & consideranti manifestum
 est, & à philosophis omnibus asseritur, qui secun-
 das qualitates a primis oriri docent. Erit itaque
 potissima aliqua demonstratio, quæ formam subs-
 jecti non assumit. *Quartò*, minorem propositionem
 in potissimâ demonstratione non est necessarium
 esse immediatam: ergo hujus conditionis defe-
 ctus (quem tamen *Scotista* summopere increpant)
 quo minùs demonstrationes per causam externam
 aut aliud accidens progredientes, potissimè ap-
 pellentur, non impediet, *Antecedens* ex eo confir-
 matur, quòd præmissæ non aliâ ratione dicuntur
 immediate, nisi quia medius terminus est *immediata*
 & proxima causa majoris extremi, quod in conclu-
 sione

Zab. l. 1. de
med. dem.
cap. 17. col.
561. lit. A.
B, C.

Vid. pag. 7.

sione prædicatur, unde necesse est immediatam esse
majorem propositionem, quia si illa fuerit mediana
 adhibita non est causa proxima; *minorem* non item.
 In minore enim medium cum subjecto copulatur
 ac in demonstratione non sumitur medium 'propri-
 minus, sed propter *majus* tantum extremum. Ideo
 an medium sit proximum etiam subjecto, ita ut ni-
 hil intercedat, id ad demonstrationis scopum & na-
 turam nihil pertinet ac proinde efficere non potest
 ut vel potissima, vel non potissima sit demonstratio.
 Porro illud dicere omnes solent, usum potissimam
 demonstrationis in mathematicis frequentissimum
 esse: quod tamen minimè verum est, si eam solam
 potissimam dicamus, quæ utramque propositionem
 immediatam obtinet: cum in tota *Euclidis Geome-*
tris non nisi duæ aut tres ejus generis reperiri que-
 ant. Quid ergò dicet aliquis, nihilne vis præstat
 illam, quæ utramque, hanc quæ alteram tantam præ-
 missarum habet immediatam? nihil illam, quæ om-
 nes propositiones summè necessarias, supra hanc
 quæ duas tantum tales continet, eminere? nihil, in-
 quam, minùs. Majorem ei *nobilitatem* concedimus,
 non majorem *usum*. Et sicut clavis non aurata ig-
 nobilior est inauratâ, & tamen ad claudendum ape-
 riendum quæ non minùs idonea: ita demonstratio
 illa ob conditionem hanc adjectam, *dignitatem* ali-
 quam præ altera sortitur, præstantiorem scientiam
 non parit.

Quæ cum ita sint, nil reliquum est aliud, quàm
 ut sententiam hanc nostram sic explicatam & confir-
 matam ab adversariorum argumentis vindicemus.
 Illi verò ita instant.

OBJECT.

Si medium sit definitio affectionis, committitur is
 demonstratio.

demonstratione petitio principii: nam cum definitio
 definitum idem sint, & idem hoc pacto per seip-
 dem demonstrabitur. & minor etiam propositio, in
 de subiecto medium predicatur aque ignotum e-
 , & conclusio, in qua de eodem affectio dicitur.

SOL.

Resp. argumentum illud de essentiali affectionis de-
 finitione aliquam, de causali vero imperfecta nullam
 efficaciam: Medium enim definitio (ut dixi-
) causalis est. In ipso tamen demonstrandi actu non
 definitio sumitur, sed ut causa, quare neq, idem est,
 sumitur, ut idem cum affectione.

OBJECT.

Scientia, que per demonstrationem quaritur, est
 dicente Arist.) rei cognitio per causam propter qua 1, Post.
 est, atqui per omnia causarum genera discurrendo, text. 7.
 idem invenimus que dici queat causa propter quam
 est, preter formam solam: Medium igitur erit sem-
 causa formalis: & cum affectionis forma esse ne-
 cessaria, (accidens enim formalem causam a se diver-
 sam non habet) consequenter forma subiecti erit.

SOL.

Ut hanc objectionem diluamus, dicimus, si de causa
 idem subiecti loqueremur, veram fuisse illam argu-
 mentationem. Nulla enim causa compositi, causa prop-
 ria quare res est, propriè dici potest, præter unam for-
 mam. Cum autem causa ab Arist. sumatur non quidem
 effectus subiecti, sed affectionis, alia planè ratio est.
 (causa enim propter quam ipsum accidens esse dicitur
 efficiens, quam sapius aliud accidens, quam subje-
 ctum formam esse, * ante à declaravimus.

* Pag. 40.

CAP. 8.

CAP. 8.

*De materia proxima demonstrationis: adeoque de
capiiis effendi & cognoscendi.*

Remota demonstrationis materiâ, cui diu jam
plicandæ immorati sumus, dimissâ, materiam
jisdem proximam & propositiones nunc aggre
mur. Ex autem sunt vel *principia*, vel *principia*
scil. *conclusio*. de principiis agentes non videbitur
nobis præsentis instituti rationem transgre
non de præmissis modò demonstrationis quæ
principia vulgariter dici consueverunt; sed de omni
etiam principiis *complexis*, *primis*, *communibus*,
propriis, sive demonstrationem formaliter ingre
antur, sive ei extrinsecus inserviant, sermonem
quem faciamus: hoc enim nec prorsus omitti debet
nec alibi commodè inferi potuit.

Et primùm circa illam non vulgarem mi
quàm generalem principiorum divisionem in *effendi*
& cognoscendi, quæ philosophi latiniore, *cognitionis*
principia, græci eleganter *γνώσις*
γνώσις appellant, attingenda est quæstio illa,
vulgò agitari solet,

*An eadem sint principia effendi
& cognoscendi?*

Quem nodum uno, aut altero theoremate
cile dissolvemus. *Primò* illud certum est,
utæque omnem controversiam positum, si *effendi*
cognoscendi principia secundum rationes suas
males spectemus, perpetuò ea inter se dissenti

Nec enim ullum principium *essendi* sub eâ ratione
 est, qua tale est, principium est *cognoscendi*, nec vi-
 versa: cum sint membra opposita ejusdem di-
 visionis. Quare hoc est, quod quaeritur, an talis e-
 rum nexus sit & reciprocatio, adeoq; an ita se in-
 tem ubiq; comitentor, ut quicquid alterutrum
 idem utrumq; sit, & quicquid principium *cog-
 noscendi* est, idem (licet sub diversa ratione, respectu
 ejusdem principii) sit *essendi* principium?
 Primum, secundo, animadvertendum, principium *cognos-
 cendi* esse cognitionis vel *distinctae & perfectae*, vel
confusae & imperfectae. Prius, si *incomplexum* sit, est
essendi principium: Hinc recte *Arist.* Scire, an-
 est rem per causam cognoscere. Causae namque * *Lib. 1.*
 causarum suorum essentiam constituunt, *Post. sex. 7.*
 cognitionem etiam eorundem distinctam, pa-
 reat: quod non in accidentibus modo ratione ef-
 fectum; sed & in substantiis ratione *formalium &
 materialium* causarum veritatem obtinet. Inde vul-
 gatur, unde *seres habet, ut sit inde etiam habere,*
cognoscatur. Si verò *complexum* sit, non est simul
 principium *essendi*: Causae enim rerum sunt *res*, non
propositiones. Nam quod a h omnibus dici solet, prae-
 terea in demonstratione causas esse conclusionis,
 non ut *cognoscatur* solum, sed etiam ut *fit*; id non ita
 accipiendum est, ac si integræ illæ enunciationes
 essent *essendi* causae, sed quod medius terminus in
 premillis sit affectionis in conclusione causa e- * *Lib. 1.*
 q; constituat essentiam, ut * *supra* declaravimus, *cap. 2. p. 9.*
 posterius autem illud principium, *cognitionis* scil.
confusae, siue *complexum*, siue *incomplexum* sit, nun-
 quam est simul *essendi* principium: sic enim causata
 principia sunt suas causas *cognoscendi*, quibus tamen
 largiri *essentiam*, nemo dixerit. Quare ut rem
 totam

totam in summam colligamus: Omnia essendi princi-
cipia sunt etiam cognoscendi; sed non e converso.

CAP. IX.

De principiis primis, & a primis ortis.

Hæc ad clariorem generalis illius principiorum
divisionis intelligentiam dici volumus. Principia
cognoscendi (nam de essendi principiis
sunt incomplexa, adeoque à nobis * antea inter
* Pag. 22. minores demonstrationis tractata, nihil dicturi sumus
ulterius) ita distribui solent.

Principia
sunt vel

Prima & communissima, quæ apud
disciplinas omnes sunt recepta, cu-
jus generis est Metaphysicum illud:
possibile est idem simul esse et non
de quo ab Arist. lib. 4. Metaph. 9.
discretè tractatur.

A primis or-
ta, quæ rursus
sunt vel

Communia, non quæ
omnibus, ac pluribus
disciplinis, ut
lud, Arithmetice
Geometrie: Si
qualibus, æqualia
mas, ea quæ remanent
sunt equalia.

Unipropria, ut illud
ficum: Ex nihilo
fir.

Et circa prima quidem principia, celebris est
quæ stio jam discutienda,

An primorum principiorum cognitio
insit à naturâ.

Si dubitationi ansam præbuit communis illo
loquendi modus, cum aliis è veteribus, tum ip-
siam *Arist.* qui prima principia *δυνάμεις συμφύτας*,
ἐν τῇ φύσει καὶ καταλήψεις φυσικὰς soliti sunt ap-
pellare. Ut obsoletum illum Platoniorum errorem
obscuremus. qui non habitum modò principiorum,
sed & scientiam omnem, quamvis ad tempus laten-
tem, unâ tamen nobiscum nasci asserabant, è
contrariâ parte militat schola Peripatetica, principi-
orum cognitionem nobis non connasci: idque non
sine auctoritate *Arist.* qui 2. *Post. text. 105. nec in-*
venitur, inquit definiti habitus (i. principiorum) nec fi-
nitur ex aliis habitibus notioribus. Sed evincitur porro
eandem assertio ratione: *Primo*, ea sola largitur homi-
ni natura, quæ ad essendum operandumq; simplici-
ter sunt necessaria: quæ verò ad melius, facilius, com-
modiusq; operandum requiruntur, ea omnia pro-
prie industria, propriòq; labore comparanda relin-
quitur: Sed principiorum intellectus non est sim-
plicitè ad operandum circa prima principia necessa-
rius, sed sufficit potentia intellectiva speciebus in-
formatis non est ergo principiorum habitus à natu-
ra insitus. *Secundo*, quæ naturâ insunt, ea per usum
exercitium operandi non intenduntur: (non
potentia visiva ex assidua videndi consuetudi-
ne perfectionem ullam acquirit) Intellectum au-
tem per continuum usum assentiendi primis princi-
piis faciliorem reddi, experientiâ notum est: ergò
habitus

habitus ille qui ad ea inclinatur, non est naturalis. si non innatus nobis sit, sed acquisitus principiorum habitus, quâ ratione, quo instrumento comparatur? Hac in re explicanda non desunt, quod ut principiis assentiamur, solam terminorum extremorumque cognitionem requiri statuunt. Notamen ea non nisi per experimentum in singulis innotescere asserimus: quod multis in locis perspicue ab Arist. traditur. Nam 1. Prior. cap. 2. §. 1. Omnia, inquit, aut syllogismo aut inductione probamus. Et 1. Post. text. 134. Fieri non potest, ut universalis percipiantur, nisi per inductionem: per universalis, propositiones universales intelligit, quæ inductione vel immediata, vel saltem mediata vult nosci. Et 1. Metaph. cap. 1. Per experientiam artis scientia hominibus proveniunt. Et 2. Post. text. 1. Neesse est ipsa prima, (nempe principia) inductione cognoscere. Et apertissimè, 1. Prior. cap. 30. §. 3. circa cujusque principia tradere experientia est. Astrologica experientia Astrologia principia supponit: sumptis enim & longo usu observatis in apparent, tum demum inventa sunt Astrologorum monstrantes: quæ didem in qualicunque alia sive sive scientia eodem modo se habet. Hoc ratione elucidat: quia cum naturaliter non fiat transitus ab uno extremo in alterum, nisi per medium, si non potest, ut homines consuetudo naturaliter assentiantur principiis, antequam eorum habeamus experientiam in plerisque singularibus. Nam intermedium unius singularis propositionis, & judicii universalis principii, medium est experientia. Etenim judicium singularis propositionis unum singulari additum est: judicium vero universalis ad infinita diffunditur: ac experimentum

Fons
com. ad lib.
1. Metaph.
cap. 1. quæ
4. sect. 3. in
2. probatio-
ne 2. concl.
cel. 95. li. 6.

est un tantum rei singularis, nec omnium, sed
 quorundam. Secundò, omnis cognitio intellectualis
 à sensitiva originem ducit; nihilq; est in intellectu,
 quod non priùs fuerit in sensu: hoc est, quod non fuerit
 leuè perceptum, vel per se, ut colores; vel per suas
 partes, ut mons aureus, & cetera quæ fingimus; vel
 per sua effecta, ut Deus Opt. Max. & substantia sepa-
 rata, & virtutes rerum naturalium nostris sensibus oc-
 cultæ; vel per aliquid sibi simile, ut absentes & defuncti
 per depictas eorum imagines; vel per opposita, ut aspera
 per leuia, tenebra per lumen; vel per sua fundamenta, ut
 secunda intent. ones per res substratas (scilicet denominatas;
 vel aliquo alio modo. Ergò principiorum omnium, et-
 iam primorum, assensus non ex nuda apprehensione
 terminorum, sed ex alia sensitiva cognitione emanat.
 Sed illustrandæ magis huic veritati, non parùm
 conducet oppositorum argumentorum enodatio.

O B I E C T.

Cognitio principiorum practicorum connata nobis est,
 & naturaliter insita: ergò & speculativorum. Conse-
 quentia patet ex similitudine, quæ inter hæc & illa re-
 peritur. Antecedens ex eo liquet, quia aliter circa legem
 bonam moralem possit dari invincibilis, ut vocant, ig-
 norantia: hæc autem ignorantia nullo modo dari potest,
 si quis perjurium, homicidium, furtum ignoret esse pec-
 catum. Quin & a opus legis divinæ scriptum in corde
 hominis, docent sacre literæ: quò spectat elegantissima
 M. Tulli sententia: ^b Est enim, Iudices, non scripta,
 sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus;
 verum ex natura arripimus, hausimus, expressimus:
 ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed im-
 bui sumus.

S O L.

Ad tollendam hanc objectionem neganda est paritas
 rationis inter principia theoretica & practica. Nam
 D cum

^a Epist. ad
 Rom. cap. 2.
 v. 15.
^b In irio o-
 rat. pro T.
 Annio Mi-
 lone.

cum homo dicatur ad Dei imaginem efformatus, *De*
 hac imago cum primis existit in anima, quæ dum se in-
 tructur, videt in se tanquam in speculo primas verita-
 tes practicas. quas cognoscit non per species aliunde
 acceptas, sed per suas siue concreatas. *Videt, inquit,*
in se principia practica, specularia non item; cum
nam illi hominem intimius spectent, & ad finem, et
conditum est, assequendum proprius conducant, adeo
omnem hominem reddendo à ναπολόστρον, iustitiam
divinam magis illustrent, quam ista; consequens est
non sine causa potuisse naturam & illa indere huma-
no intellectui, & tunc interim propriis actibus per-
pienda relinquere. **OBIECT.**

Adversus id, quod secundo loco diximus, principia
 non solâ terminorum cognitione innotescere, sed per
 perientiâ in singularibus arguitur ex Arist. l. 1. *Pol.*
text. 21. dicente Quod ipsa principia cognoscamus,
quintum terminos cognoscimus: & 1. Top. cap. 1.
ita definiente principia prima, ut sint, quæ non
aliis, sed à seipsis fidem habent, id est, solâ termin-
um cognitione approbantur.

SOL.

Ut ad has auctoritates ordine respondeamus: in pri-
 qua adverse sententiæ auctores pro se magnificè vi-
 ditant, veteris Metaphrastæ quicumq; in fuerit fide
 desideramus. Et prava certè versionis tribuendum est
 quod Aquinas, Dominicus Soto, aliiq; vivi graviter
 suum ad eum locum cōmentariis in hanc opinionem propēde-
 runt, ap. rebenfionē terminorū ad cognitionē principio-
 rū sufficere. Ad ipsum igitur quod attinet contextus
 restituendū & explicandū, Arist. illorū rejiciens
 trāq; sententiā, qui principia demonstrationis (hi qui
 dē nō omnino, illi demonstrativè) sciri voluerunt
 hæc, inquit, ita dicimus, nec solum esse scientiā per
 demon-

De principiis primis, & à primis ortis. 51

non demonstrativam, sed etiam principium quod-
 am scientiæ, id est, interpretibus (a) Zabarella, & a Com. ad
 (b) Pacio, cognitionem quandam priorem scientiæ de. lib. 1. Post.
 demonstrativâ, nempe intellectum, quo terminos cog- text. 21.
 nocimus: id est, principia, quæ termini appellantur, b Com ad
 ad quos, sed à quibus tota contemplatio nitiū su lib 1. Post.
 ut. Ad alterum locum dicimus, Arist. dicentem, prima cap. 3. §. 4.
 principia non ab aliis, sed à seipsis fidem habere, ita
 intelligendum, non ut excludat inductionem & ex-
 timum: sed ut excludat medium terminum à
 notum, per quem principia demonstrantur. Et quidem
 quando principia per inductionem patefiant, non per
 alia, sed per seipsa probantur. Inductio enim non est
 ratio quâ una res tanquam ignota ex alia notiori elicitur:
 sed notificatio potius rei per seipsam, & transitus
 à seipso nota à sensu ad intellectum. Universale enim
 singulari non re ipsâ distinguitur, sed formaliter. Et
 eadem res notior est, ut singularis, quam ut uni-
 versalis (quoniam sensilis dicitur, ut singularis, non ut
 universalis) idèò inductio est processus ab eodem ad i-
 tem ab eodem eâ ratione, quâ evidentius, ad idem eo-
 dem quo latentius est & obscurius: quod optime doce-
 tur à Zabarella lib. 3. de Meth. cap. 19. & in com.
 ad finem 2. Post. text. 106.

O B I E C T.

Arist. 1. Ethic. cap. 7. circa finem; Principiorum,
 ut, alia inductione, alia sensu, alia assuetudine, alia
 modo cernuntur: quibus verbis distinguendo in-
 ductionem ab aliis modis cognoscendi principia, planè Com ad lib
 dicat, non credere se omnia principia inductione ma- 1. Metaph.
 ifesta fieri. 6 1. quæst.

S O L.

Respondemus cum Fonseca, inductionis nomen ibi resp. ad 2.
 non ita accipi posse, ut complectitur omnes inductiones, arg. col. 98.
 nes, lit. A.

nes, sed eas tantum, quæ sunt in rebus mathematicis
 quæ ut tales sunt, externis sensibus non subiunguntur
 (dico, ut tales sunt, scilicet a sensibili materia abjunctæ
 non quatenus unaquæque earum est hoc tale ut loquitur
 Arist. I. Post. text. 134 hoc est, existens cum sensibili-
 bus qualitatibus, & digitodemonstrabilis:) ita ut
 inductiones ad sensum factæ propriè sequentibus veri-
 significantur. Non itaq; negat Arist. omnia principia
 inductione cognosci; (quippe quod* alibi asseruerit
 Post. text. 136, sed solum docet, non omnia cognosci eodem inductionis
 modo. Atq; ita coarctatum sumi eo loco inductionis
 cabulum, testor ad unum omnes interpretes: illi
 ea verba sic exponunt, ut dicere voluit Arist. quæ
 principia inductione, ut in Mathematicis; quæ
 sensu ut in Physica; quædam assuetudine, ut in Ethica
 innotescere.

Hæc omnia cum ita se habent, unicum illud re-
 declarandum: cur si habitus principiorum sit acqui-
 situs, Arist. aliq; philosophi (quemadmodum
 ostendimus) naturalem illum communiter appellat.
 Respondeo, naturalem dici: *Primo*, quia etsi per
 istos actus compareretur, & à nobis consummeretur, na-
 tura tamen inchoationem debet. *Secundo*, quia com-
 paretur homini, quia homo est, ita ut naturale non com-
 distinguitur acquisito, sed supernaturali. *Tertio*, quia
 causa ejus primaria est naturalis, lumen nempe
 intellectus homini congenitum.

CAP. IO.

De principiis communibus, & propriis.

Hæc de principiis primis: de communibus
 rō tum primis, tum ab iis ortis (nam

De principiis communibus, & propriis. 33

communia omnia principia non sint prima, omnia tamen prima sint communia) hæc lis occurrit.

An principia communia possint ingredi demonstrationem?

Antequam ad dirimendam hanc controversiam, & aliquid in alterutram partem statuendum accedamus, illud erit advertendum.

Primò, in tota sua communitate & latitudine, & sub propriis suis terminis: ut, Si ab æqualibus equalia demas, ea que remanent, erunt æqualia: Et, Impossibile est idem simul esse & non esse.

Secundo, contracta, & ad certam aliquam materiam in certa scientia coarctata: ut, Si à lineis æqualibus æquales lineas demas, lineæ quæ restant erunt æquales: & Impossibile est simul moveri & non moveri. Hæc distinctio ponitur ab ipso. *Arist. 1. Post. text. 83.*

Deinceps adnotandum, principium in demonstratione collocari posse, vel *expresse & formaliter*, vel *virtualiter*. Ultimò, recolenda est demonstrationis illa divisio, in *ostensivam*, & *ducentem ad incommodum*, sive *ad impossibile*.

Et magna quidem pars interpretum in eam ab opinione, principia communia, licet in communitate sua remanentia *virtualiter* tantum demonstrationem ingrediantur, limitata tamen & coarctata

coarctata formaliter in demonstrationem etiam
 a in Thomae. sensivam admitti posse. Ita (a) *Flandrensis*
 lett. 17. (b) *Apollinaris*, (c) *Pirrellus*, & alii innumeri
 artic. 1. Quin *Cajetanus*, & *Soto* ulterius progrediuntur
 sol. 1. arg. (d) Ille enim principia communia, imò universa
 "quest. 30. listima non contracta tantum, sed sub propriis res
 conclus. 4. minis (modò in actu signato, dum sub ratione su
 e anal. cap. orma'i, & utalia sunt, accipiantur, quomodò
 8 lib. 1. nificant rem non posse esse & non esse, ut impossibi
 Fost. p. 79. est idem esse & non esse, idem moveri simul & non
 d com. in moveri: sed non exercito, id est, dum exercent affir
 lib. 1. Post mationem contingentem, vel negationem non, vel
 cap. 12. converso; ut corpus est ens & non est non ens; cor
 pag. 393. pus est mobile, & non est non mobile, & similia, qu
 394. ipsius affirmationis conjunctionem, & negationis
 separationem exercent, vel è contra) quodammodo
 collocari exprimique posse in quavis demonstratione
 "quest. 4. asserit. Hic, nempe, (e) *Soto*, eadem illa axiomata
 sup. a. lib. eaque in ambitu suo, si non ad probandas conclusiones
 Post sol 4. nos sciopiarum particulares, ad explicandum tam
 arg p. 361. contradictionem in particulari materia, intrare al
 lit. E. quando demonstrationem autumat. His nihil
 minus ita se habentibus, non est cur dubitemus
 f com. in. (præsertim (f) *Zabarella*, & (g) *Cicellii* auth
 lib. 1. Post. ritate, imò ratione muniti) liberè asserere, nul
 text. 67. quam communia principia sive axiomata in totali
 col. 775. titudine sumpta, ne quidem si maxime coarctentur
 lit. A. & in & restringantur, in demonstrationem ostensivam
 text. 83, expresse, formaliterque recipi. Et ad priores
 84. col. quidem hujus assertionis partem, nempe, de prin
 807. & cipiis in tota amplitudine sua permanentibus, &
 seqq. biliendam, duabus hisce utimur rationibus. Pri
 g ad text. tres terminos demonstrationis per se & ex se
 84. pag. coherere oportet; hoc autem fieri nequit, ad
 43. col. 2.

De principiis communibus, & propriis. §§

missio principio communi, quæ commune est, ut-
pote, quod cum nullo subjecto reciprocatur: ergo
tale principium quæ tale, eliminari è demonstratio-
ne debet. *Secundò*, hanc solam ob causam repre-
hendit *Arist.* demonstrationem quadraturæ circuli 1. *Post.*
à *Bryson*e formatam, quia principio communi sine text. 66,
proprio utebatur *Bryso*. Quare usus in omni de. 67.
monstratione communis principii, saltem irre-
stricti, ab *Arist.* prohibetur. Jam idem non minùs
fieri debere in iisdem coarctatis, facile confirma-
tur. Nam *primò*, principium commune etiamsi ad
subjectum proprium restringatur, adhuc tamen est
commune; quoniam aliis quoque subjectis, si non
apertur, at certè, quod nobis sufficit, aptari potest.
Secundò, demonstratio debet procedere ex causa
non cognitionis tantùm, sed *essentiæ*, quæ res sim-
plex est, non propositio: talis verò causa princi-
pium commune, ne quidem si maximè contraha-
tur, evadit: ergo licet se maximè astringat & co-
arctet, majus tamen remanet, quàm ut in hanc
portam intrare queat. *Tertiò*, demonstratio illa
Brysonis, quam reprehendit *Arist.* talis tradi-

*Ille que sunt iisdem majora & minora, inter se
sunt equalia:*

*At Circulus & Quadratum medium sunt simul
majora quadrato interno, & minora exter-
no: ergo,*

Inter se sunt equalia.

Jam si in eo solùm peccavit *Bryso*, quodd princi-
pium commune acceperit non contractum, sequitur
optimam fuisse demonstrationem, si principium illud
ad solas magnitudines restrinxisset, & majorem ta-
lem constituisset.

*Magnitudines quæ sunt iisdem magnitudinibus
maiores & minores, inter se sunt æquales:*

At certum est adhuc, nec perfectam esse demonstrationem, nec propositam conclusionem ostendi. Ergo coarctatio illa communis principii ad perfectam constituendam demonstrationem parum valet. Quem ergo usum habent communia principia in demonstratione, si eam neutro modo ingrediantur? Dico, extrinsecus illa demonstrationi ancillari, utpote quorum operâ ex propriis facilius, fortiusque, ex-
Zab ad l. 1.
Post text.
75 col. 790
lit. A.
truitur, & extracta intelligitur: quod ex *Euclide* in prima primi libri demonstratione percipi facilius est potest. Is, ut *triangulum* ostenderet *æquilaterum*, adhibet hoc axioma: *Quæ eidem sunt æqualia, sunt æqualia inter se*: mox tamen ac si per illud principium proposita conclusio demonstrata non fuisset, definitionem *circuli* ut principium proprium accipit: aliumque in eundem finem syllogismum conficit. Horum itaque syllogismorum *hic* quidem demonstratio dici meretur, *ille* verò syllogismus quidem est demonstrationi extrinsecus auxilium ferens, ac rebus tribuens, ut qui communis notionis opem adhibet, ad plenam illius problematis scientiam pariendam. Talium porro axiomatum usus demonstratori necessarius tunc est, cum ob respondens obstinationem ac pertinaciam eò adigitur, ut inferre debeat, utramque contradictionis partem non posse vel veram esse vel falsam. Atque ita universalissimum illud principium usurpatur, quod tamen non tam est demonstrare, quam demonstrationem factam asserere & vindicare. Et his quidem de causis, atque hoc in sensu principia etiam communia, licet à demonstratore in demonstratione *formaliter* usurpari non possunt, *virtualiter* tamen

tamen in omni demonstratione necessario reperiuntur. Nam cum virtus omnis & efficacia in principia propria non aliunde, quam ab illis deriveretur, necesse est, ubicunque *hac* quoad suam *formalitatem*, ibidem *illa* secundum *virtutem* suam collocari. Quod si ratione de demonstratione ducente ad impossibile agatur, principio communi, imò universalissimo, eique in ambitu suo toto, locum, eumque *formalem* concedimus. Omnis enim deductio ad impossibile in hoc consistat, quod sequatur, *idem simul esse & non esse*; & quamdiu ad hoc non deducitur, non est satis demonstrata impossibilitas. Postquam verò huc deductum est, hic tanquam in ultimo resolutionis termino, & principio notissimo sistitur.

O B I E C T.

Verum circa *hac*, quæ diximus, suboriuntur aliquæ *difficultates*. Nam ipse Arist. *mathematicas disciplinas*, arithmetica, Geometria, & Astrologia demonstrare offerit per communia, 1. Post. text. 75 Et text. 76 omnem scientiam demonstrativam dicit. Ille circa communia illa, quæ vocamus axiomata, ex quibus omnis demonstrant. Et, text. 84. Communia, ait se appellare, quibus utuntur tanquam ex his demonstratis. Deniq; text. 82 exemplum demonstrationis adducit, in qua generale illud principium, idem non simul affirmari & negari, in actu exercito usurpatur.

S O L.

Sed hæc omnia tantum absunt à labefactanda assertione nostra, ut eam magnoperè confirment. Ad primum quæ locum, qui hoc modo se habet: Demonstrant per communia, & ex demonstratis, (hanc enim versionem præfero. Pacianæ, quæ præpositionem [per] utroque usurpat) dicendum, nihil aliud elici posse, quam (ad nos statuiamus) principia communia demonstrationem

ad text. 84
lib 1 Post.
col. 809.
lit. D.

tionem fulcire, demonstrata verò, hoc est, propria et
dem introire: ita ut vox illa [scilicet, per] tantum aut
hum; [ex verò, ex] materiam designat. Adproxima
duas auctoritates respondemus ex Zabarella, distingui
illam [ex] non ita sumendam esse, ut indicet materiam
ex qua demonstratio constat, sed solum ut denotet
monstrationis ab ejusmodi principiis dependentiam, et
in posteriori contextu, viz. 84. ipsa vox [tanquam
extra omne dubium ponit, et communibus principiis pro
priè non extrahi demonstrationem. Ad ultimum denique
locum respondemus, demonstrationis vocem ibi
strictè, et propriè, sed solè pro quacumque; cujusvis
propositionis controversæ certa ac necessaria probatio
accipiendam: neque enim aliata instantia ullo alio
su demonstrationis appellationem subire potest.

O B I E C T.

At nisi velit Arist. communia principia vel inco
munitate sua, vel saltem cum restrictione demonstra
tionem actu intrare, cur duplicem hanc illorum conside
rationem tam sedulo distinguit? Si enim principia co
elata nihilo secius, quàm libera è demonstratione ex
tent, quid attinebat illa his contradistinguere, imo
reponere?

S O L.

Respond. non eo fine propositam ab Arist. hanc dis
tinctionem, ut communia principia altero modo sumpti
cludi, altero admitti in demonstrationem: sed altero
do usurpantur, altero modo non usurpantur in scientia
caret. Possè autem ea usum obtinere in scientia ali
tota, et tamen è demonstratione omni ostensura
minari negari non potest. Naturalis enim Philosophia
non dicit, inquit Zabarella, non posse idem simul
firmari & negari: sed dicit, mundum non posse
unum esse, & non unum.

ad text. 83
col. 808,
lit. A.

De principiis communibus & propriis. 59

O B I E C T.

Hæc est perfectio demonstratio,

Idem simul esse & non esse repugnat:

*Idem corpus moveri simul & non moveri,
est idem simul esse & non esse: ergò*

Idem moveri & non moveri repugnat.

*At hanc demonstrationem principium universale a-
tingreditur; ergò, &c.*

S O L.

*Verum hic syllogismus licet à (a) Cajetano propo-
natur, à (b) Dominico Soto accipiatur, ut optima de-
monstratio ostensiva: attentius tamen consideratus ni-
hil minus est: cum & verâ affectione, quæ; & verâ
usâ, per quam demonstretur, careat.*

*a. b. locis
superius
cit. pag. 54.*

C A P. II.

De principiis propriis, & alienis.

*Explicato, demonstrationem è propriis princi-
piis constare, hoc est, non communibus, conse-
quens est, ut inquiremus, num propriis etiam utatur,
hoc est, non alienis: sive, ut vulgò loquuntur cum
Arist.*

*An in demonstrando liceat transire
de genere in genus?*

*Ubi illud imprimis adnotandum, vocem generis
non ita accipiendam, ut Logicum ejusmodi ter-
minum denotat, qui repræsentat rem universalio-
rem, sub qua res minùs universalis continetur, quo
sensu à Porphyrio inter quinq; voces enumeratur:
sed*

sed ut (quod sæpissimè in his *Post. libb.* facit *Arist.*) significat subjecti alicujus naturam, quæ totam scientiam constituit, & ab aliis disciplinis distinguitur. Deinceps advertendum,

Transitum fieri posse tripliciter, vel ratione	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle; font-size: 3em; line-height: 1;">{</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <p><i>Passionis</i>, quando extraneum ali- quod accidens de subjecto p- stenditur.</p> <p><i>Subjecto</i>, quando affectio aliqu- de alieno subjecto demonstra- tur.</p> <p><i>Principii</i>, seu <i>medii</i>, quando per medium alterius scientiæ pecu- liaris conclusio probatur.</p> </div>
--	--

De primis duobus modis secuti *Arist.* obliquè & *secundariò*: de tertio verò *directè* & *principaliter* dicturi sumus. Deniq; scientiarum distinguendæ sunt duæ classes: nam aliæ planè *diversæ* sunt, aliæ *subalternæ* & *subordinatæ*. Scientiarum demum una alteri subalternari dicitur, cum idem subjectum, quod in *superiori* abjunctum à materia, omniq; sensibili qualitate nudatum spectatur, *inferior* cum certæ materiæ & sensilis qualitatis additione contemplatur: ea ratione *Musica Arithmetica*, *Optica Geometrica* sub- ordinatur.

His præmissis, assertionem non aliam ponimus, Lib. 1. *Post.* quàm quæ ab *Arist.* disertè traditur: non licere in sci- text. 56. entiis prorsus *diversis*, factâ ab una in alteram migra- & *seqq.* tione (hoc est, aliunde alio petito medio) *conclusionem aliquam demonstrare*. Cui confirmandæ ejusdem philo- sophi ratio apprimè inserviet. Eatalis est. Subje- ctum de scientia in scientiam non transfertur: hoc enim quisquis negat, implicat contradictionem: cum quælibet scientia à proprio subjecto consti- tuatur. *Media* verò & quæ sita in subjecto inhæ-

rent per se & quatenus ipsum: ac proinde si *subiectum* proprium sit, nec ad aliam disciplinam pertinere queat, *media* quoque & *quæstæ* propria erunt, nec aliò mirare poterunt. De *subalternis* vero scientiis, quæ *subiectum* habent commune, ut ratio ista nihil evincit, ita assertio nostra nihil negat: excipiuntur enim ille ab ipso *Arist.* ut quæ & in *affectionibus*, & in *mediis* convenire possunt.

OBJECT.

Si quis in contrarium objiciat rotunditatem & à *Phylico*. & ab *Astronomo* de cælo & terra demonstrari, quemadmodum asserere videtur philosophus, 2. *Phys.* text. 17. cum tamen *Phylica* & *Astronomia* *subalterna* disciplinæ appellari nequeant.

SOL.

Non respondemus cum quibusdam, *Astronomiam* esse non simpliciter, secundum aliquam tamen partem *physicæ* subordinari: Sed dicemus potius, *Astronomum* non id facere, quàm purus est *Mathematicus*; sed quatenus ob faciliorem propriæ doctrinæ suæ intelligentiam quædam è *Physiologia* mutuatur.

OBJECT.

Si ulterius instetur ex contextu *Arist.* 2. *Phys.* text. 20. à perspicillivo lineam mathematicam considerari, quatenus *physica* est; & consequenter easdem affectiones per eadem principia & ab *Optico*, & à naturali philosopho de linea ostendi.

SOL.

Dicendum, vocem illam quatenus pingui ibi *Minerva* ab *Arist.* usurpari, non ut modum considerandi significet, sed solum *Optices* & *Geometrix* discrimen innuat, adeoque *physicum* non ita accipi, ut illud quod propriè pertinet ad *Physiologiam*; sed ut illud tantum, quod ad eam propius accedit, magisq; vergit.

*Magnitudines quæ sunt iisdem magnitudinibus
maiores & minores, inter se sunt æquales:*

At certum est adhuc, nec perfectam esse demonstrationem, nec propositam conclusionem ostendi. Ergo coarctatio illa communis principii ad perfectam constituendam demonstrationem parum valet. Quem ergo usum habent communia principia in demonstratione, si eam neutro modo ingrediantur? Dico, extrinsecus illa demonstrationi ancillari, utpote quorum operâ ex propriis facilius, fortiusque, ex-
Zab ad l. 1. r.
Post text.
75 col. 790.
lit. A.
 truitur, & extracta intelligitur: quod ex Euclide in prima primi libri demonstratione percipi facilius est potest. Is, ut *triangulum* ostenderet *æquilaterum*, adhibet hoc axioma: *Quæ eidem sunt æquæ, sunt æqualia inter se*: mox tam in actum per illud principium proposita conclusio demonstrata non fuisset, definitionem *circuli* ut principium proprium accipit: aliumque in eundem finem syllogismum conficit. Hoc itaque syllogismum *his* quidem demonstrationibus dici meretur, *ille* vero syllogismus quidem est demonstrationi extrinsecus auxilium ferens, ac rebus tribuens, ut qui communis notionis operam adhibet, ad plenam illius problematis scientiam pariendam. Talium porro axiomatum usus demonstratori necessarius tunc est, cum ob respondens ris obstinationem, ac pertinaciam eò adigitur, ut inferre debeat, utramque contradictionis partem non posse vel veram esse vel falsam. Atque ita universalissimum illud principium usurpatur, quod tamen non tam est demonstrare, quam demonstrationem factam asserere & vindicare. Et his quidem de causis, atque hoc in sensu principia etiam communia, licet à demonstratore in demonstratione *formaliter* usurpari non possunt, *virtualiter* tamen

tamen in omni demonstratione necessitudo reperiuntur. Nam cum virtus omnis & efficacia in principia propria non aliunde, quam ab illis deriveretur, necesse est; ubicumque, *hæc* quoad suam *formalitatem*, ibidem *illa* secundum *virtutem* suam collocari. Quod si tamen de demonstratione ducente ad impossibile agatur, principio communi, imò universalissimo, eique in ambitu suototo, locum, eumque *formalem* concedimus. Omnis enim deductio ad impossibile in hoc constat, quod sequatur, *idem simul esse & non esse*; & quamdiu ad hoc non deducitur, non est satis demonstrata impossibilitas. Postquam verò huc deductum est, hic tanquam in ultimo resolutionis termino, & principio notissimo sistitur.

O B I E C T.

Verum circa hæc, quæ diximus, suboriuntur aliquæ difficultates. Nam ipse Arist. mathematicas disciplinas, Arithmeticam, Geometriam, & Astrologiam demonstrare offerit per communia, 1. Post. 1. 2. 75. Et seq. omnem scientiam demonstrativam dicit. Ille circa communia illa, quæ vocamus axiomata, ex quibus primis demonstrant. Et, text. 84. Communia, ait se appellare, quibus utuntur tanquam ex his demonstrantes. Denique, text. 82. exemplum demonstrationis adducit, in qua generale illud principium, idem non simul affirmari & negari, in actu exercito usurpatur.

S O L.

Sed hæc omnia tantum absunt à labefactanda assertione nostra, ut eam magnoperè confirment. Ad primum itaque locum, qui hoc modo se habet: Demonstrant per communia, & ex demonstratis, (hanc enim versionem præfero Pacianæ, quæ præpositionem [per] utroque usurpat) dicendum, nihil aliud elici posse, quam (quod nos statuimus) principia communia demonstra-
tionem

ad text. 84
lib 1 Post.
col. 809.
lit. D.

tionem fulcire, demonstrata verò, hoc est, propria eadem introire: ita ut vox illa [scilicet, per] tantum auxilium; [ex verò, ex] materiam designat. Ad proximas duas auctoritates respondemus ex Zabarella, dictionem illam [ex] non ita sumendam esse, ut indicet materiam, ex qua demonstratio constat, sed solum ut denotet demonstrationis ab ejusmodi principiis dependentiam, & in posteriori contextu, viz. 84. ipsa vox [tanquam] extra omne dubium ponit, & communibus principiis propriè non extrui demonstrationem. Ad ultimum denique locum respondemus, demonstrationis vocem ibi restrictè, & propriè, sed solum pro quacumque; cujuscumque propositionis controversæ certa ac necessaria probatio accipiendam: neque enim allata instantia ullo alio sensu demonstrationis appellationem subire potest.

O B I E C T.

At nisi velit Arist. communia principia vel incommunitate sua, vel saltem cum restrictione demonstrationem actu intrare, cur duplicem hanc illorum considerationem tam sedulo distinguit? Si enim principia constituta nihilo secius, quàm libera è demonstratione essent, quid attinebat illa his contradiungere, imò obreponere?

S O L.

Respond. non eo fine propositam ab Arist. hanc distinctionem, ut communia principia altero modo sumpti includi, altero admitti in demonstrationem: sed altero modo usurpari, altero modo non usurpari in scientia incommunitate caret. Possè autem ea usum obtinere in scientia aliq. tota, & tamen è demonstratione omni ostensiva abominari negari non potest. Naturalis enim Philosophia non dicit, inquit Zabarella, non posse idem simul affirmari & negari: sed dicit, mundum non posse finem unum esse, & non unum.

ad text. 83
col. 808,
lit. A.

De principiis communibus & propriis. 59

OBJECT.

Hæc est perfectio demonstratio,

Idem simul esse & non esse repugnat;

Idem corpus moveri simul & non moveri,

est idem simul esse & non esse: ergò

Idem moveri & non moveri repugnat.

At hanc demonstrationem principium universale a-
qu ingreditur; ergò, &c.

SOL.

Verum hic syllogismus licet à (a) Cajetano propo-
natur, à (b) Dominico Soto accipiatur, ut optima de-
monstratio ostensiva: attentius tamen consideratus ni-
hil minus est: cum & verâ affectione, quæ; & verâ
causâ, per quam demonstretur, careat.

*a. b. locis
superius
cit. pag. 54.*

CAP. II.

De principiis propriis, & alienis.

Explicato, demonstrationem è propriis princi-
piis constare, hoc est, non communibus, conse-
quens est, ut inquiramus, num propriis etiam utatur,
hoc est, non alienis: sive, ut vulgò loquuntur cum
Arist.

*An in demonstrando liceat transire
de genere in genus?*

Vbi illud imprimis adnotandum, vocem generis
non ita accipiendam, ut *Logicum* ejusmodi ter-
minum denotat, qui repræsentat rem universalio-
rem, sub qua res minùs universalis continetur, quo
sensu à *Porphyrio* inter quinq; voces enumeratur:
sed

sed ut (quod sæpissimè in his *Post. libb.* facit *Arist.*) significat subjecti alicujus naturam, quæ totam scientiam constituit, & ab aliis disciplinis distinguit. Deinceps advertendum,

Transitum fieri posse tripliciter, vel ratione	Passionis, quando extraneum ali- quod accidens de subjecto p- stenditur.
	Subjecto, quando affectio aliqua de alieno subjecto demonstra- tur.
	Principii, seu medii, quando per medium alterius scientiæ pecu- liaris conclusio probatur.

De primis duobus modis secuti *Arist.* oblique & secundariò: de tertio verò directe & principaliter dictum sumus. Deniq; scientiarum distinguendæ sunt duæ classes: nam aliæ planè *diversæ* sunt, aliæ *subalterna* & *subordinata*. Scientiarum demum una alteri subalternari dicitur, cum idem subjectum, quod in superiori abjectum à materia, omniq; sensibili quâlibet nudatum spectatur, inferior cum certæ materiæ & sensilis qualitatis additione contemplatur: ea ratione *Musica Arithmetica, Optica Geometrica* subordinatur.

His præmissis, assertionem non aliam ponimus, quàm quæ ab *Arist.* diserte traditur: *non licere in scientiis prorsus diversis, factâ ab una in alteram migratione* (hoc est, aliunde alio petito medio) *conclusionem aliquam demonstrare.* Cui confirmandæ ejusdem philosophi ratio apprimè inserviet. Eatalis est. Subjectum de scientia in scientiam non transfertur: hoc enim quisquis negat, implicat contradictionem: cum quælibet scientia à proprio subjecto constituatur. Media verò & quælibet in subjecto inhæ-

rent

rent per se & quatenus ipsum: ac proinde si *subjectum* proprium sit, nec ad aliam disciplinam pertinere queat, *media* quoque & *quasita* propria erunt, nec aliò mirare poterunt. De *subalternis* vero scientiis, quæ *subjectum* habent commune, ut ratio ista nihil evincit, ita assertio nostra nihil negat: excipiuntur enim ille ab ipso *Arist.* ut quæ & in *affectionibus*, & in *mediis* convenire possunt.

O B I E C T.

Si quis in contrarium objiciat rotunditatem & à *Phylico*. & ab *Astronomo* de *cælo* & *terra* demonstrari, quemadmodum asserere videtur philosophus, 2. *Phys.* text. 17. cum tamen *Phylica* & *Astronomia* *subalterna* disciplinæ appellari nequeant.

S O L.

Non respondemus cum quibusdam, *Astronomiam* esse non simpliciter, secundum aliquam tamen partem *physicæ* subordinari: Sed dicimus potius, *Astronomum* non id facere, quæ purus est *Mathematicus*, sed quatenus ob *faciliorem* propriæ doctrinæ suæ intelligentiam quædam è *Physiologia* mutuatur.

O B I E C T.

Si ulterius instetur ex contextu *Arist.* 2. *Phys.* text. 20. à perspicuo lineam mathematicam considerari, quatenus *physica* est; & consequenter easdem affectiones per eadem principia & ab *Optico*, & à naturali philosopho de linea ostendi.

S O L.

Dicendum, vocem illam quatenus pingui ibi *Minerva* ab *Arist.* usurpari, non ut modum considerandi significet, sed solum *Optices* & *Geometrix* discrimen innuat, adeoque *physicum* non ita accipi, ut illud quod propriè pertinet ad *Physiologiam*; sed ut illud tantum, quod ad eam propius accedit, magisq; vergit.

CAP. 12.

De Conclusionē demonstrationis.

POSTQUAM absolvimus tractatum de principiis; æquum est, ut ad principiatum nos accingamus, scilicet *conclusionem*: de qua controversia hæc est,

An conclusio demonstrationis simul tempore cognoscatur cum præmissis?

Nilhil hinc in alterutram partem prius decernemus, quam monuerimus.

Præmissas in } Secundum se & absolute, atq; etiam
demonstratione } disjunctas.
bifariam } In ordine ad conclusionem inferendam, atque etiam conjunctas & dispositas,
spectari posse }
vel }

Zab. in
cam. ad. 11.
text. 1.
Post. col.
662. lit. A.

Si priori modo considerentur, non tantum posse, sed & debere conclusioni præmissas ambas præcognosci, à nemine dubitatur. Conclusio enim non ex altera tantum, sed ex utrisq; simul sumptis innoscitur: quarum si alterutra sit incongnita, conclusio etiam incongnita maneat, necesse est: atq; hoc sensu intelligendus est *Arist.* quando principia utroque modo, & quid significant, & quod vera sint præcognita esse oportere asserit. Hæc præcognita vulgò gens appellari, & dirigenti illi, de qua *suprà egimus, contradistingui solet. Restat igitur, ut de præmissis posteriori modo spectatis procedamus. Quod si fecerimus, vix ullam circa hoc quæsitum reperiemus interpretum distractionem: præsertim cum *Arist.* affirmativam partem dilucidè ponat, tum

1. Post.
text. 11.

* pag. 13.

1. Post.

1. post. text. 3. his verbis, *Licet autem cognoscere alia quidem, id est, maiorem propositionem, prius cognoscentem; aliorum autem, minoris scilicet: & conclusionis, simul accipientem cognitionem: tum etiam 7 Ethic. c. 3. ubi, quando, inquit, ex duabus propositionibus una effecta sit, necesse est in iis quidem, quæ sunt cognitionis, animi id quod conclusum est affirmare; in iis autem quæ sub actionem veniunt, statim agere: ut si omne dulce gustandum est, hoc autem est dulce, necesse est illi qui potest & non prohibetur, *ἀμα τὸ τοῦτο*, simul cum hoc (posteriori intellecto) agere. Huic authoritati hæ rationes adstipulantur. *Primò*, causa naturaliter agens non impedita statim, nulloque interveniente temporis intervallo, producit effectum: huiusmodi verò causam assensum præmissarum esse respectu assensus conclusionis, negari nequit: cum hæc in illis virtualiter contineatur: ergo quamprimum habeatur ille ab intellectu, hunc etiam haberi necesse est. *Secundo*, ut se habet finis ad media, ita principia ad conclusionem: cum ergò posita voluntate efficaci finis, simul tempore & necessario appetatur medium, si unum sit tantum; pari ratione dato assensu præmissis, necessario dandus est assensus conclusioni, quæ sola ex præmissis proxime colligi potest.*

Huic controversiæ appendicis loco alia quaestio atteri solet.

Utrum habito præmissarum assensu, liberum adhuc sit intellectui, an verò necessarium, eodem tempore assensum præbere conclusioni?

*U*Bi primùm distingui debet duplex libertas voluntatis, altera contrarietatis, sive quoad specificationem

cationem actus, ut assentire & dissentire : altera contradictionis, siue quoad exercitium actus, ut assentire & suspendere. De priori si loquamur, apertum est non concedendam intellectui talem libertatem non enim magis potest hic vero proposito dissentire, quàm voluntas bonum cognitum odio prosequi. An verò posterius libertas sit illi hac in re asserenda, non est tam facile expeditu. Nos tamen partem negantem probabiliorē iudicamus, dicimusque penes voluntatem esse post proposita principia & explicatos terminos, intellectum vehementer applicatione aliò avertere, & assensum conclusionis impedire: imò ulterius (quod tamen non adeo confidenter asserimus, reluctantē *Fonsēcā*

Com. in 6. viris aliis gravissimis) voluntatem posse, si velit, *Metaph. c.* libertatis tantum causā, suspendere actum intellectus. *1. quest. 4.* actus circa conclusionem, ut nullum de ea iudicium fieri. *4. pag.* eliciatur, arbitramur. Rationes petimus, *primam 37. lit. D. & natura intellectus*: is enim circa principia & conclusiones habitus acquirit, circa illa *intellectus* circa has *scientiam*: habitus autem non posse esse nisi in potentia libera & indifferenti, & quæ ordinatur ad diversa, in se est manifestum, tum etiam *Thoma juxta Arist.* sententiam sæpe declaratur. *Secundam* sumimus ex imperio voluntatis, quæ ceteras omnes facultates ad libitum suum movere, agere, ut habere vel laxare vel astringere, actum vel imperare, vel prohibere possit. Inde vulgò dicimus alio sensu intellectum à voluntate, & voluntatem moveri ab intellectu: ita ut voluntatis actus ab intellectu *specificatur*, actus intellectus à voluntate in exercitium adducatur.

O B I E C T.

Sunt tamen, quæ assertioni nostræ difficultatem

1222x:

quest. 52.

artic. 3. &

alibi.

D
plara
nius
dina
obsta
cujus
his, q

mediocrem facere videntur. Error enim qui circa conclusionem in sedit in intellectu, præsertim si radicans & inveteratus sit, non potest uno actu adimi & excludi: sed actionum frequentationem ad sui ut introductionem, ita expulsionem postulat. Et cum nisi sensus tolli non possit miram aliquam temporis requirit inter præmissas judicandas, & conclusionem.

SOL.

Respondemus,

Formalem, quatenus scilicet inclinat intellectum ad assensum falsum. Atque hanc etiam post tantam demonstrationem & unum actum contrarium potest amittere.

Habitu illum erroneum duplicem habere rationem, vel

Materiali, quatenus quædam qualitas est intensa, & per repetitionem actuum radicata. Et hanc quidem si quoad aliquem gradum permanere concedamus, nihil miramur. Habitus enim duo non opponuntur, nisi quatenus ad opposita objecta inclinant.

OBJECT.

At illi sunt humani intellectus limites, utique includitur cancellis, ut uno eodemque tempore plura non intelligat: unde axiomaphilosophicum: uno tempore nemo intelligit nisi unum. Non potest itaque intellectus eodem tempore assensum præbere & præmissis & conclusioni.

SOL.

Dicendum, eodem tempore plura non intelligi, ut plura sunt, minimèque ordinata. Quæ autem modum unius habent, & vel inter se, vel ad unum tertium ordinantur, cujusmodi sunt præmissæ & conclusio, nihil obstat, quo minus simul tempore possunt apprehendi. Ad cuius rei maiorem illustrationem consulendi Ferrarientis, qu. 14 l. 3, de anima, & alii interpretes ad text. 22.

E

CAP.

CAP. 13.

*De materia demonstrationis circa quam,
ejusdemq; conditionibus.*

i. Post.
text. 10.

MAteriam demonstrationis ex qua, seu compositionis jam absolvimus. Reliquum est, ut appendicis loco de ejusdem materia circa quam, seu operationis pauca adjiciamus. Conditiones autem illius plures sint. *Prima*, ut sit ens: quæ ex ipso *Arist.* evincitur: *De eo quod non est, non est scientia, ut diametrum habere mensuram cum latere communem.* Quibus verbis licet fateamur de illo non ente loqui *Arist.* quod opponitur enti complexo, non quod enti simplici, ita ut non ens ibi significet falsam propositionem: veritas tamen eorundem non in hoc minus, quam in illo agnosci debet, cum argumentum sit ab illo ad hoc, tanquam à *maiore* ad *minus*. *Secundò*, per demonstrationem omnem satisfit quaestioni *quod sit*, ut supra diximus: de eo ergò, quod non est, non potest procedere. Interim hæc non de quacunque demonstratione intelligi volumus, sed *ostensiva* tantum, & *affirmativa*. De vacuo enim & infinito extrui in scientia physica demonstrationes *negativas*, & *ducentes ad impossibile*, nemini potest esse dubium: Harum tamen vis non est in *positione* causæ, sed in *remotione*; neq; per has probantur illa, sed *refutantur*; *rejiciuntur*, non *admittuntur*.

Secunda conditio est, ut sit ens *æternum*, *necessarium*, *universale*. Hæc enim tria licet eandem non obtineant significationem, ut sint *synonyma*: tamen mutuâ fruuntur societate, arctiq; copulantur vinculo, ut conjungi debeant, *Æternitatis* enim com-

De materia demonstrationis circa quam. 67

est necessitas; (eiq; non minùs adversatur *contingentia*, quàm *corruptio*: quippe quæ non est aliud, quàm *corruptionis præagium*) & subiectum utriusq; *universale*. Si non *æternum* esset, scientias haberemus orientes & occidentes: quæq; *hodiè* multæ sunt & præstantes, *cras* non imperfectæ modo forent, sed nullæ. Si non *necessarium* esset, non *scientia* amplius extaret, sed *opinio*. Deniq; si non *universale*, frustra quærentur demonstrationes, solûsq; per se sensus sufficeret. Accedit testimonium *Arist.* qui illud, quod sub demonstrationem, & quod sub scientiam, cadit, non posse aliter se habere, quavis ferè paginâ inculcat.

Lib. 1. Post. text. 8. & 28. & alibi sæpe.

O B I E C T.

Atqui idem *Arist.* particularis demonstrationis mentionem facit; ejusq; cum *universali* collationem instituit. Non ergò verum est, omne demonstrabile esse *universale*.

1. Post. text. 160. & seqq.

S O L.

Respond. primò demonstrationes illas particulares dici non ratione ipsius rei, quam; sed ratione subiecti, de quo demonstrant: ac proinde, nihil ex illis contra nos evinci posse. Secundò, dicimus improprias esse illas, minùsq; principales, imò supervacaneas: ideoq; quid in illis fiat, nobis non morandum.

O B I E C T.

At *Eclipsis de luna*, casus foliorum de arboribus demonstrantur: & plura hujus generis accidentia de subiectis suis, quæ tamen cum nisi raro non contingant, videntur æterna dici non posse.

S O L.

Responderi potest cum Zabarella, accidentia æterna dici posse, vel ratione subiecti, quia ei sæper inhaerent: vel ratione causæ, quia eam semper comitantur. Et priorem quidem modum propriis tantùm passionibus, quæ à causis

Lib. 2. de propof. nec. in fine, cap. 15. & com. ad text. 65. lib. 1. post.

internæ emanant : posteriorem verò , aliis etiam acci-
dentibus demonstrabilibus, quæ ab externis causis de-
rivantur , convenire.

SOL. 2da.

Possumus tamen & aliam responsionem adjicere.

Aeternum aliquid di- ci duplici- ter, vel	Simpliciter & absolute, & ab utraq; parte, tum priori, tum posteriori: quo- modo solus Deus est æternus. Secundùm quid, idque vel ratione	Singularium, quæ in suc- cessionem nunquam defici- unt. Causi- rũ. qua- rũ aliq; sunt qua Continuè, & si- ne interup- tione agunt: ut motus cælorum est æternus, Cum intermissi- one: ita eclipses, & hujusmodi statu reperiuntur semper sunt.

Tertia conditio est, ut in quacunque demonstra-
tione à priori, nempe, tum potissimè, tum ea quæ
à causa remota petitur, semper sit accidens. Et in de-
monstratione quidem non res est per se manife-
sta. Ea enim ut, non enim ipsum indicat, quæstioni
propter quid satisfacit: quam quæstionem non sub-
stantiis, sed solis accidentibus convenire, * supra
posuimus. Adde, quòd (a) Arist. tria dicit esse in
demonstrationibus, principia, genus subiectum, & af-
fectionem seu accidens. Idem evenire in demonstra-
tione à causa remota, conspicuum est: hæc enim ab
illa quoad rem demonstratam non distinguitur, sed
solummodò quoad medium demonstrandi differt.

* Cap. 5.
hujus sect.
pag. 28.
a 1. Post.
text. 57. 78

At de demonstratione ab effectu rursus statuamus, non tam facile videtur. *Faventinus* theor. 17. modicus tuetur, omnia per demonstrationem cognosci, substantiam scilicet & accidens: accidens quidem per demonstrationem à priori, substantiam à posteriori, seu ab effectu. Ea verò sententia hoc modo refelli potest. *Primo* ea tantum substantia in demonstratione òmni ostenditur, quæ est causa propriæ passionis: Ea verò substantia completa esse non potest. Accidentia enim propria non à subjectis suis, sed à subjectorum principiis, materiâ aut formâ oriuntur. Sola ergò substantia imperfecta demonstrabitur: cum tamen *Faventinus* tam de completa, quam incompleta, imò principalius de illa, quam de hac assertionem suam instituat. *Secundo*, illud solum in demonstratione ab effectu sciendum proponitur, quod majoris, non quod minoris extremitatis locum obtinet: nam si substantiam idem, quia minus extremum est, hæc demonstratione cognosci velit, nihil obstat, quo minus eandem etiam per potissimam demonstrationem sciri asserat. At, inquit *Faventinus*, hæc argumenta adve sum me nihil faciunt, ut qui non aliâ ratione dico substantiam per demonstrationem òmni innotescere, quàm quia ejus principia, & prædicata quidditativa ibi ostenduntur. Verùm hæc responsione nihil obstante, duo sunt, quæ contra eum ulterius inferri possunt. *Alterum*, substantiam non directe & per se, sed solummodo indirecte & secundario demonstrari: quod est tum contra *Faventini* intentionem; tum etiam arguit aliud quæri debere instrumentum, quod notificandæ substantiæ directius ac principalius inserviat. *Alterum*, non totam substantiæ definitionem, sed aliquam tantum ejus partem, nempe, differentiam seu

seu formam per demonstrationem ab effectu ostendi. Nam demonstratio *quia* ostendit solum principium, seu medium demonstrationis, *propter quid* illius, cujus medium semper est definitio subiecti, quæ est potissima: ut concedit *Faventinus* in responsione ad argumentum *Petrellæ*. Atqui potissimæ demonstrationis medium est sola causa formalis, ut idem statuit, *theorem. 15 cap. 1*. Ergo hæc sola in demonstratione ab effectu notificatur. Quod cum ita sit, primum concludam, perperam asseri à *Faventino*, substantiam totam per demonstrationem cognosci, cum ejus tantum altera pars cognoscatur. Deinceps, quæram quo instrumento altera pars, nempe, genus seu materia ostendi possit? atque ita rem totam ad carceres reducam. Sed quod *Faventinum* adducebat in hunc errorem, illud unum erat; quod definitionem non esse instrumentum Logicum diversum à demonstratione * autumaret. Cujus dogmatis plenam refutationem videre licet apud (a) *Petrellam*, (b) *Ludovicum Medam*, & alios. Et de his hæc nunc.

* *Theor.*
16. c. 1.
a *Log. disp.*
lib 2 cap. 1
et seqq.
b *In 2.*
Post.
quest. 1.

LIB. II. SECT. II.

De causa demonstrationis formalis.

CAP. I.

De forma demonstrationis communi.

Forma demonstrationis (sunt enim ejus vices proximæ) duplex est: altera communis est, syllogismus, seu potius syllogismi modus & figura; altera

altera propria & connexa cum materia, consistens in immutabili propositionis necessitate. De priori unicum est, quod in litem vocari solet.

*An prima figura sit aptissima
ad demonstrandum?*

VBi neq; de prima figura tota & integra loquimur, sed primo tantum ejus modo, qui *Barbara* appellatur; neq; demonstrationem qualemcumq; volumus intelligendam, sed præcipue potissimam. Eam quæ à causa remota ducitur, in secunda figura plerumque extrui, ab (a) *Arist.* accepimus. a 1. *Post.*
text. 99. Quibus annotatis, satis explicatur assertio (b) *Arist.* b 1. *Post.*
text. 103. *Ex figuris maximè scientialem & demonstrationibus conficiendis potissimam inservientem esse primam.* Ad quam confirmandam, non opus erit rationes novas congerere; sed solum eas, aut earum saltem potissimas, quas philosophus proposuit, illustrare. Hic prima est: quia disciplinæ *Mathematicæ*, quæ exactissimæ omnium perhibentur, demonstrationes suas vel semper & tantum in prima figura condunt; vel certè ut plurimum & frequentissimè. *Secundò*, quia demonstrationis in definitionem conversio, unde scientia omnium perfectissima comparatur, in hac sola figura, & illius hoc solo modo habetur. Nullam enim aliam, quàm quæ hic conficitur, mutari posse in definitionem, ex eo manifestum est, quòd definitio aiens, & quidem universaliter aiens est: quo fit, ut neque per aliam figuram, neque per alium modum, quàm primum acquiratur: cum in reliquis omnibus vel negationem, vel particularitatem, vel utramque reperiamus.

mus. Tertiò, demonstrationis δὲ πρῶτον conclusio, ut sæpè insinuavimus, semper est κατὰ δόξαν ὁρῶντων, quæ necessitas et si in negativis fortasse per divulsionem æternam prædicari à subiecto conspiciatur: in affirmativis tamen & potior est, & frequentior, & evidentior. Quartò, quia in scientia acquirenda figura prima αὐτάρκης est, sibiq; sola sufficit, reliquarum nullatenus indiga: Reliquæ verò absq; prima parere scientiam non possunt: quod sic ostenditur. Scientia nondum est perfecta, priusquàm ad immediata principia sit deventum: Si igitur altera in demonstratione propositio (quod crebrius accidit) mediata sit, eaq; universaliter affirmans, non poterit ea ulterius per secundam figuram demonstrari, sed ad primum primæ modum necessariò recurrit. Si in syllogismi in Barbara mediata probanda sit, in eodem concludi modo potest, donec tandem desinat in indemonstrabili. Quæ omnia indicia sunt, longè plus virium scientificarum huic figuræ, quàm cæteris inesse.

O B I E C T.

At videtur propositiones negativas, & consequenter figuram secundam cum reliquis modis primæ, demonstrationi potissima inservire. Nam conditio illa præstantissima propositionum demonstrativarum, nempe, ut sint immediatae, negativis non minùs convenit, quàm affirmativis: cùm Arist. & Zabarella ad context. 104. lib. 1. Post. docent, omnem propositionem negativam esse immediatam: & ex context. 157. deducit idem Zabarella, propositionem affirmativam propriè habere medium, negativam non nisi impropriè.

S O L.

Verùm hoc si rectè intelligatur, propositionis negativæ non tam dignitatem, quàm ignobilitatē arguit. Neq;

enim

De forma demonstrationis communi. 73

enim ideo sic dicitur, quod nullo medio termino probari possit; sed quod causa efficiens propriè nulla detur, quæ istam negationem, seu remotionem à subiecto ponat. Causa enim efficiens est propriè positivorum, ut Zabarella sæpius & prolixius monet.

O B I E C T.

Demonstratio illa eclipseos de luna, (ut * supra pro. * pag. 40. habuimus) potissima est, & præstantissimi generis demonstrationis; Ea verò est particularis, & extruitur in Darn. Lunam enim & solem, & huiusmodi non species esse, sed res singulares, contendunt multi viri doctissimi.

S O L.

Contendunt, non tamen evincunt: habent enim ista naturam quandam universam, quæ aptitudinem habet, ut pluribus attribatur. Quòd verò in actum non sit producibilis, id non oritur ex ipsius defectu, sed ex inconvenientia rerum universitati inde accessura.

C A P. 2.

De propria Demonstrationis forma, necessitate, & ejus gradibus.

Necessitatis (quam propriam & cum materia conjunctam demonstrationis formam appellavimus, & quæ nihil aliud est, quàm prædicatum cum subiecto in propositione perpetuus & indissolubilis nexus) tres gradus tradidit Arist. De omni, Per se, & 1. Post. tex. 29. & seq. Universale seu quatenus ipsam primus necessitatem levem imponit, secundus majorem adjicit, tertius summam facit. Primus subiectum primò, prædicatum secundariò; tertius verò contrà primò prædicatum, & secundariò subiectum; secundus velut inter eos medius tam prædicatum, quàm subiectum, &

& tam hoc quàm illud respicit. De omni sunt quæ appellantur regulæ ordinis; per se, necessitatis, quatenus ipsum, justitiæ. Horum hic est ordo, ut posterior semper supponat & includat priorem, licet prior sine posteriori reperiri queat. Cui tamen non usquequaque assentiunt Toletus & Faventinus.

a Sup. 1. lib. quorum (a) ille ex sententia Philoponi & Themistii Post. cap 4. negat omnem propositionem per se esse de omni. S. 4. (b) hic vult aliquam esse quatenus ipsum, quæ non b Theor. 8. sit per se.

O B I E C T.

1. Post. At per se & quatenus ipsum idem sunt, ruit ergo text. 36. ternarius graduum numerus.

S O L.

a Lib 2. de Responderi potest vel cum (a) Zabarella & (b) Creb. propos. ne. lib. per se ibi sumi proprie & summè, ut ad puritatem. S. 11 cap 2. redigitur; non communiter & remissè, ut aliquid ab & com. ad mixtum habet contingentie. Vel potius cum (c) Pacio, text. 36. de per se loqui Arist. non ut opponitur tñ per accidens lib 1. Post. dens. quo sensu per totum illud caput usus fuerat; sed b Com. ad ut opponitur tñ per aliud, sub qua acceptione non est eundem latioris ambitus, quàm quatenus ipsum.

context.

O B I E C T.

c In notis Omne necessarium est per se, ergò de omni non cum margin. adstituit necessitatis gradum. Antecedens ex Arist. in S. 11 cap 4 confirmatur, Propositio illa, quæ non est in primo vel se lib. 1. Post. cundo modo dicendi per se, est per accidens, 1. Post. & in com text. 32. & 44. Sed propositio per accidens non est necessaria, ad eand. S. cessaria, text. 44. & 54 ergò omnis propositio necessaria erit per se. Porro eodem contextu 44. probat Arist. demonstrationem constare ex propositionibus per se, quia constat ex necessariis, hac ratione: Quæ sunt per se, ea sunt necessaria: Demonstratio constat ex necessariis: ergò ex propositionibus per se. Quod

argumentum

argumentum iudicio omnium interpretum merè paralogisticum erit, nihilq; concludet, utpote ex omnibus affirmatiuis in secunda figura conflatu, nisi major propositio iuxta regulam, 2. Prior. cap. 22. traditam, simpliciter convertatur, & fiat Omne necessarium est per se.

S O L.

Dicendum, uti Arist. voce necessitatis strictè sumptà pro intrinseca, puta, essentiali & simpliciter dicta; quo sensu verum est, omne necessarium esse per se: non ut etiam extrinsecam, accidentalem, impuiam comprehendit.

C A P. 3.

De primo gradu necessitatis, qui De omni.

PRioristica, de qua Arist. 1. Prior. cap. 1. §. 11. ubi solam vim syllogisticam seu illativam respexit.
Posterioristica, de qua philosophus, 1. Post. text. 29. ubi materiam necessitatem spectavit.

Propositio De omni duplex est,

Itaque prior illa hoc unum exigit, ut quicquid de subiecto alicujus propositionis dicitur, possit etiam de omnibus sub subiecto contentis affirmari. Posterior verò duas condiciones desiderat: quarum altera illi cum prioristica communis est, subiecti universalitas; eaque non in collatione tantum, sed in distributione prædicati conspicienda, quam tamen non est necesse signo universalis indicare: utuntur enim scientiæ ut plurimum propositionibus indefinitis. hanc Arist. ita exprimit, ut non alicui insit, alicui verò non: Altera ipsi propria est, temporis perpetuitas.

petuitas, ne aliquando insit, aliquando verò non

O B I E C T.

At dicit aliquis: hæ sunt propositiones de omni, Deus est sapiens, Deus est omnipotens: cum prædicatum subiecto indissolubili vinculo alligetur: & tamen subiecto universalitas repugnat, utpote quod nec a se, nec a ritudine partes subiectivas habet. Labitur ergò prædictio.

S O L.

Com. ad
cap. 4 lib. 1.
Post. pag.
308.

Respondemus ex Cajetano, ad propositionem de omni non necessario requiri universalitatem positivam, sufficere negativam: ita scilicet, ut nulla pars subiecti cui tale prædicatum non convenit: hanc autem etiam allatis illis propositionibus reperiri. Nec indignum consideratione, quod Aristoteles, utramque conditionem negativam ponat, quemadmodum in verbis modo adductis constat.

CAP. IV.

De secundo gradu necessitatis, qui Per se.

Divisionem ² per se in quatuor modos, licet multi ut parum sufficientem rejecerint; neque omnes, sed tantum principales species complecti asseruerint; alii è contra redundantem ponant: eam tamen nec carere necessariis, nec redundantibus supervacuis, solide confirmatur à Zabarella, lib. 1. de propo. necess. cap. 3. & 4.

O B I E C T.

At quot modis dicitur unum oppositorum, tot modis dicitur & alterum: tres verò solum sunt modi per se cadens: ergò totidem constitui debent modi per se.

S O L.

Argumentum istud diluetur, & modorum per se

numerus illustrabitur, adhibita sequenti distinctione, ex Zabarella, lib. 1. de prop. nat. necess. cap. 4.

Prædicatū & subiectum reipsa non distinguuntur, & tunc existentia, subsistentia, & huiusmodi de re prædicantur: quæ si sit substantia, adeoq; per se subsistat, oritur tertius modus dicendi per se; si accidens, neq; existat nisi in alio, fit modus per accidens illi oppositus. Prædicatum à subiecto realiter distinguitur, & tunc vel ipsi inhxret: atq; ita aut est de essentia subiecti; & emergit primus modus per se; aut est accidens proprium essentiam consequens, & facit secundum modum: Quod si neutro modo in sit, sed inhxreat tanquam accidens commune, erit modus per accidens bis duobus oppositus. Vel ab ipso distinctum, atq; ita si causa sit, oritur quartus modus; si non sit causa, & tamen verè prædicetur, est modus per accidens ei oppositus.

Hæc ita prælibatis, respondemus, primos duos modos; quatenus modo illi per accidens opponuntur, sortiri rationem unius, nempe, ut prædicatum alterutro modo sit subiecto essentiale, vel ut constituens, vel ut consequens.

O B I E C T.

Verum quinq; enumerantur à philosopho modi per se 5. Metaph. text. 23. & consequenter diminuta est præfens divisio.

S O L.

Respondent nonnulli, duos primos modos illic tractatos ad primum modum hic assignatum pertinere. Quod quidem licet verum sit, quia tamen reliqui tres modi ibi positi à nostris tribus posterioribus magnopere discrepant, ideo argumentum non tollit. Dicendum igitur per se ibi longè alio sensu accipi, atque hic. Ibi enim ut affectio entis, quæ ens est; hic ut conditio propositionis demonstratiuæ sumitur: ac proinde mirum non debet esse, si illi modi ab his nostris diversi sint.

CAP. 5.

De primo modo dicendi per se.

IAm ut singulos dicendi per se modos distinctius explicemus: primus est, quando prædicatum est de *Lib. 1. post. text. 33.* *fratitione subjecti. Arist. ita, quæcunq. insunt in eo, quod quide est.* Ubi verba hæc [in eo quod quide est] non significant illud, in quo prædicatum inesse dicitur, sed modum tantum notant, quo inest: Id enim cui inest subauditur; quod tum ex usu vocis ὑπάρχειν, tum et aliis *Arist.* locis, egregiè demonstrat *Zabarella*: ut sensus verborum sit, *quæcunq. prædicata insunt subjecto in eo, quod quide est.* Sunt itaque hujus modi duæ conditiones: altera, ut prædicatum reipsa insit in subjecto adeoque (quod naturalem facit prædicationem) subjectum propositionis sit subjectum etiam rei ipsius: altera, ut subjecti essentiam constituat, & definitionem ingrediatur. Unde facili negotio refelluntur erroneæ aliquot circa hunc modum opinionem.

Quest. 19. super lib. 1. Post. *Prima est Scoti, qui propositiones identicas, in quibus idem dicitur de seipso, hic reponi voluit: utz enim utraq. requisita conditione destituuntur*

idem enim neque sibi ipsi inest, neque in suam definitionem assumitur. Præterea *Arist.* non videntur dignæ, quæ propositiones appellentur, multò minus *per se*. Denique pari ratione collocasset eas *Scotus* in secundo modo, quàm in prima. quod tamen non fecit: non enim magis dici potest prædicatum de subiecti in identicis propositionibus, quàm subiectum de prædicati definitione esse. Quando vero * *Arist.* dicat hominem esse hominem *per se*, is * 5. *Met.* voce *per se* larâ significatione usus est, pro illo quod medio caret, per quod ostendatur. *Secunda* est (a) a *Com. ad Pauli Veneti* & (b) *Apollinaris*, qui propositiones, in quibus inferius superiori, vel definitio.ii definitum attribuitur, si non *primariò & directè secundariò* tamen & *reductivè* huc admittunt. Verum & istæ, quod utrâque conditione careant, planè excludenda sunt: nam inferius ut non definit superius, ita ei actu non inest. Neque est, quod amplius dicant, vix ullam esse discrepantiam inter hanc, *Homo est animal*; & istam, *Animal est homo*: nam ex diametro penè opponuntur, cum prædicatio fiat in illâ naturalis, in hac verò *contra naturam*. *Tertia* opinio * *Thbe.* * *Vid. Zab.* *missi* est, qui prædicationem generis de differentia dividente, voluit *per se* hoc modo esse. Sed & isti utraque conditio allata deest. Genus enim nec differentia inest, sed potius generi differentia, saltem potestare: neque sumitur in differentia definitione, cum sint duæ partes essentielles distinctæ, quarum neutra alteram, sed utraq; speciem constituit. Adde, quod *Arist.* 1.6. *Top.* c. 6. §. 14. disertis verbis ponat, & pluribus argumentis probe, genus differentia non attribui. Hæc ergo, nec præterquam alia, vera sunt huius modi prædicata. 1. Tota definitio, ut *homo est animal rationale*. 2. genus proximum, ut *homo est animal*. 3. differen-

80 LIB. II. SECT. II. CAP. VI.

ria proxima, ut homo est rationalis 4. genus remotum
ut homo est corpus. 5. differentia remota, ut homo est
animatus.

O B I E C T.

At duo posteriora non ingrediuntur definitionem.

S O L.

*Respondemus non ea quidem in definitione exprimi
sed in proximo genere, quod exprimitur actu, includi
contineri.*

*Prædicata hæc quinque de specie sunt : quibus ad
dicendum est sextum, quando efficiens causa inter
de effectu prædicatur, ut risibile est rationale.*

O B I E C T.

*Si replicetur rationale non inesse risibili, & conse
quenter non posse istam propositionem collocari in pri
mo modo, cum priore ejus conditione destituatur.*

S O L.

*Dicendum, subjectam inhxrenti illius propositioni
licet non actu & explicitè, virtute tamen & potentia
comprehendi. Nam quando dicimus, risibile est ratio
nale, significamus in eodem subjecto, in quo inest risi
litas, inesse etiam rationalitatem : ita ut quando ne
trum inhxret alteri, sufficiat, ut utrumque inhxreat
licet tertio : quod hic contingit.*

Tab. lib. 2.
de propof.
neceff. cap.
13. col. 398
& feqq.

CAP. 6.

De secundo modo dicendi per se.

*Secundus modus vice versa se habet, estque cum sub
jectum sit de definitione prædicati. Arist. hunc
modum effert: Et quibuscunque eorum, quæ in sunt ipsi
ipsa in sunt in oratione quid est declarante. Unde emer
gun: duæ pariter ejus conditiones: Prior, ut præ
dicatum*

Lib 1. Post.
text. 31,

dicatum reipsa inest in subiecto posterior, ut subiectum inest in definitione (non quavis, sed perfecta) prædicati. Per illam solam non distinguitur à primo, per hanc à quarto: sed per utramque ab ambo-
 bus. Hic non abs re erit animadvertere cum *Zabala lib. 1. de rella ex Thoma Aquinate*, accidens proprium duplicem habere à subiecto suo dependentiam; aliam *propos. nec cap. 10. Coll. 2* tanquam à materia externa, in qua recipitur: aliam *363. lit. C. & 364. lit. F,* tanquam ab efficiente interna, à qua producit: priorem, ut subiectam pro toto composito; posteriorem, ut pro sola forma sumitur. Diximus ab efficiente interna: externa enim efficiens ad quartum modum pertinet. Si quis autem omnem efficientem causam externam esse instabit; causam verò internam nullam esse, præter materiam & formam; dicemus efficientem effectui internam dici, non secundum essentiam, sed secundum locum & subiectum, non quòd in effectu, sed quòd simul cum effectu sit. Solet hæc efficiens dici per emanationem, & opponi illis, quæ per veram actionem & passionem agunt, & ad extra. Est itaque huius modi unicum prædicatum, propria passio, sive ea simplex sit, & unica dictione proferenda, ut risibile hominis, binnibile equi: sive disuncta, quæ per plures & oppositas quodammodo dictiones effertur, ut par & impar in numero, curvum & rectum in linea. Huius distinctionis propriæ passionis mentionem facit *Arist. tex. 35*. Hoc prædicatum cum duplici subiecto duas propositiones facit. alteram, quando proprio & adequato subiecto tribuitur, ut homo est risibilis; alteram, quando cum vera & proxima efficiente conjungitur, ut rationale est risibile.

CAP. 7.

De tertio modo dicendi per se.

1. post. tex.
33.

Tertius modus dicendi per se, quando de substantia existentia predicatur. *Arist.* ita definit: quod non dicitur de ullo alio subiecto, nec aliud quiddam est, quàm id quod est. unde una & simplex conditio est huius modi, ut subiectum non insit in alio subiecto. Et est huius modi predicatum unicum, *ἡ ὑποκείμενη*, seu existentia substantiarum quæ pro ratione duplicis subiecti duas propositiones constituit: unam, cum assumit sibi substantiam singularem, quæ non omnino de subiecto dicitur, ut *Petrus est*, vel *existit*; alteram, cum coniungitur cum substantia universali, quæ dicitur quidem de subiecto *predicationis*; sed non de subiecto alio, seu alterius predicationis, quod est subiecto *inhesionis*, ut *homo est*, i. e. *homo existit*. Sed illud hic animadvertendum, non esse hunc modum propriè dicendi per se, sed impropriè. Per se enim hic sumitur, nec ut opponitur *ἢ per accidens* (nā ita accidentia existunt per se) nec ut opponitur *ἢ per aliud* (ita enim substantiæ universales non essent in hoc modo, cum existunt gratiā singularium: sed ut independentiam significat, seu non inessentialiam, & ut opponitur *ἢ in alio*, quā ratione accidentibus non convenit. Quando ergo *Arist.* modum per accidens huic oppositum facit, *ἢ sit atē* magis loquitur, quàm accuratè: cum modus is, ut dixi, appellandus sit in alio. Controversum est inter interpretes, num sit *essendi* tantum hic modus, an verò *predicandi*? Illud opinati sunt omnes,

De tertio modo dicendi per se. 83

omnes, qui Zabarellam antecesserunt, præter u-
num Averroem; hoc ipse Zabarella: cuius senten-
tiam nos subscribimus. Nam præterquam quòd
Arist. modos prædicandi cum essendi modis com-
miscere non est verisimile; modos essendi consi-
derare *Metaphysici* munus est, non *Logici*; ad
quem modi prædicandi tantum, seu propositionum
spectant: quævis non desunt advertariæ parti
rationes probabilitatis speciem referentes.

O B I E C T.

Nam *Arist.* ea in hoc modo collocat, quæ de nullo
dicuntur, & quæ significant hoc aliquid: quorum
utrumque designat substantias singulares. Sed ex
singularibus non conficitur prædicatio ullæ demon-
strativa. Sequitur ergò, non esse hunc modum præ-
dicandi.

S O L.

Nos verò facile dabimus id, quod solum hic e-
vincendum proponitur, non esse hanc prædicationem
demonstrativam, & tamen esse per se cõtendimus:
cum *Arist.* non utiles tantum, sed etiam inutiles *Cap. 10.*
modos recenseat, ut paulo * inferius declarabitur. huius sect.
Deinde non ait *Arist.* simpliciter, quæ dicuntur de
nullo subiecto, sed quæ dicuntur de nullo alio
subiecto, hoc est, diversigenis & alterius præ-
dicamenti: ita ut non excludantur secundæ sub-
stantiæ, quæ de primis in eadem serie contentis e-
nunciantur, sed sola accidentia, quæ subiecto pere-
grino attribuuntur. Ad vocem hoc aliquid quod
attinet, licet concedere possimus cum Zabarella,
tam singulares substantias, quarum primariò est
existentia, denotare: nec propterea excludi secun-
das, quippe quæ in singularibus, & cū tis existunt:
matum tamen ex ipsius vocis ambiguitate re-
spondere.

lib. 1. de
propof. nec
6.3.4. & 5

ad text.
33. lib. 1.
post. col.
705 lit. F

Hoc aliquid
sumi tripli-
citer, vel
pro

Substantia individua, ut in cap. de
substantia.

Substantia composita, unde ait
philosophus, 2. de anima, text.
2. formam facere hoc aliquid.

Quavis substantia, ut 3. Phys.
text. 3. Atq; ita hoc loco usur-
patur, ut colligi potest ex ipso
modo locutionis, substantia, &
quæ significat hoc aliquid.

CAP. 8.

De quarto modo dicendi per se.

Quartus & ultimus modus est, quando in-
prædicatum & subiectum nexus est causalita-
tis externa. Causæ externæ nomine quid intelligi
debet, paulò * superius ostensum est. Arist. huius
modum ita definit, quod propter se inest unicuique
secundum se. Interpretetur Zabarella, in aliqua re pro-
ductum ab externa causa. Quod externa causa (et
quæ ab effectu subiecto distat) locum hic obtineat,
nullus est interpretum qui distiterit, ipsa enim in-
stantia Arist. de jugulari & interitu hoc evincit.
Quod autem ea solum hic reponatur, hoc ferè om-
nes negant. Nos cum Zabarella asserimus, asserimusque
sic confirmamus. Causa efficiens interna si prædi-
cetur de effectu, ad primum modum pertinet; qui
effectui & inest (non in abstracto, sed concreto) & de
ejus essentia est: Si de ea effectus, ad secundum spe-
ctat; quippe eadem ratione effectus causæ inest. At
subiectum est de definitione prædicati. Utrolibet er-
go modo pertinet vel ad primum, vel ad secundum.

Non

* pag. 40.

& 81.

Com. ad lib.

1 Post. text.

34.

Lib. 1. de
propof. nec.
cap. 4. &
seqq.

Non ergò locus ei in quarto modo relinquitur nisi velimus eandem propositionem in pluribus simul modis esse posse, quod sine absurdo dicere haud quidem possumus. Sola ergò efficiens externa locum hic habebit: quod non dicimus, ut finalem excludamus, sed solùm efficientem internam. Quatuor igitur ad summum sunt in hoc modo propositionum genera. 1. quando causa efficiens externa de effectu prædicatur, ut *quod patitur eclipsin, inter illud & solem terra interponitur*. 2. quando vice versâ de efficiente prædicatur effectus externus, ut *inter quod & solem terra interponitur, illud patitur eclipsin*. 3. quando destinato attribuitur finalis causa, ut *qui nō vult cibum fluitare ad os ventriculi, vult esse sanus*. 4. cùm è contrâ destinatum de finali causa prædicatur, ut *qui vult esse sanus, non vult cibum fluitare ad os ventriculi*. Atque hæc de quatuor dicendi per se modis dixisse sufficiat.

Libet hic coronidis loco, collationem instituire quatuor modorum per se cum quatuor causarum generibus. præsertim cùm *Arist. 5. Met. text. 33. causam & per se invicem converti doceat*. Ad primū ergò modum pertinent duæ causæ internæ & essentiales, materia & forma: Utraq; enim compositio inest, & de ejus essentia est. Ad secundum pro duplici prædicatione, quæ in eoloco obtinet, causa interna efficiens, à qua emanat; & materia externa, in qua recipitur propria passio. Ad tertium causa formalis: sed alio sensu, quàm ad primum pertinet: ibi enim expresse & actu prædicatum esse potest; hic implicite tantum & potestate collocatur, in quantum existentia, quæ hic prædicatur, causa esse dicitur. Ad quartum

*Zab. lib. 1.
de prop. nec
cap. 7. 8. 9.
& 10.*

referuntur externa efficiens & finalis: quod ex iis intelligi potest, quæ in initio diximus hujus capituli. Subjiciam hic tabellam, ut ad oculum pateat hæc collatio modorum per se cum quatuor generibus causarum, quam intueri potes, vel negligere.

Causa	1	Formalis	{	Implicitè	3	} modum cōstitu
			{	Expressè	1	
	2	Materialis	{	Ex qua	2	
			{	In qua		
	3	Efficiens	{	Interna	4	
			{	Externa		
	4	Finalis				

CAP. 9.

De conversione propositionum per se.

DUæ adhuc supersunt circa hunc gradum expediendæ quæstiones: *altera* de cōversione propositionum per se, *altera* de earundem utilitate. Primum ergo quærimus.

*An propositio per se convertatur
in aliam per se?*

Hic *Scotistarum* cum *Thomistis* perenne certamen est & pugna, dū hi universim & sine exceptione asserant; illi toridem verbis negent, pro-
a: *theor.* 8., positionem per se primi modi, si convertatur, eva-
b in *cap.* 4. dere propositionem modi secundi, & è contras li-
lib. 1. *Post.* cēt inter *Scotistas* (a) *Faventinus*, inter *Thomistas*
pag. 13 20. (b) *Caietanus* aliquam ponant limitationem. Nos
verò

verò medię vię insistere malumus, & illud in quibusdam verum, in aliis falsum esse statuimus: ita Zabarella lib. 2. de prop. nec. c. 13. Et contra Thomistas quidē satis efficax est ea ratio, quòd in his propositionibus, *animal est homo, risibile est homo, rationale est homo*, et huiusmodi, prædicatio fiat contra naturam: utpote quibus deest prior illa cōditio duobus primis modis dicendi per se communis, nempe, ut *predicatum re ipsa & extra animū insit in subiecto*. Unde apparet, quòd nam illud fuerit, quod eos pelleret in hanc sententiam: quòd scilicet unicam statuerint cōditionem primi modi, ut *predicatum de definitione subiecti*, & similiter unicam secundi, ut *subiectum sit de definitione prædicati*: quod falsum esse superius ex Arist. manifestum fecimus. Ad Scotistas verò quod attinet, ita adversus eos instamus, Hæc propositio, *rationale est risibile*, est per se secundo modo: & rursus ista, *risibile est rationale*, est in primo modo, quod ex eo liquet, quia locū habent maioris propositionis in demonstratione, illa quidem *ōti*, hæc *ōti*; & cōsequenter contra naturā nō sunt: cū propositionū talium non sit usus ulius in scientiis; demonstrationum, etiam *ōti*, magnus & necessarius.

Jam ut distinctiùs declaremus, ubinam hæc cōversio valeat, ubi non, duo pronunciamus. *Primum* in quarto modo (si termini, efficiens externa & effectus, finis & destinatum, sint adæquati) posse eam generatim & sine exceptione dari: ita ut quælibet huius modi propositio per transpositionem terminorum in aliam ejusdem modi mutetur. *Secundum*, dari etiam in primo & secundo modo, sed cum limitatione & exceptione: ita ut illa solūm secūdi modi propositio, in qua effectus

causæ efficienti internæ attribuitur, per conversionem in primum modum migrare possit. Et illa solum primi modi, in qua causa efficiens externa de effectu prædicatur, vicissim migret in secundum. Ratioutriusq; asserti eadem esse potest. Causa enim, quare hæc propositiones per se, *homo est animal, est rationalis, est risibile*, (in quibus genus de specie, differentia de specie, proprium de subiecto prædicantur) non coneyrantur in alias per se, unica est; quia fieret prædicatio contra naturam. In talibus autem propositionibus, ubi efficiens (externa an interna, non multum refert) de effectu, vel finis de destinato, vel hæc de illis prædicantur, non habet locum prædicatio contra naturam. Prædicatio contra naturam est, quando id quod extra animum alteri inest, in propositione subijcitur; & id, quod extra animum alteri subest, in propositione prædicatur. At quando termini propositionis sunt ita disjuncti (non semper *loco*, sed *natura*) ut neuter inexistat alteri secundum formalitatem (quod in propositionibus hujus generis evenit) utrumlibet de altero possumus prædicare, & nullo modo fit prædicatio contra naturam. In aliis autem propositionibus, ut in quibus species de genere, species de differentia, subiectum de propria passione prædicatur, prædicationes sunt contra naturam: ut in quibus prædicatum non inest subiecto, sed subiectum prædicato, quod est contra naturam prædicationis, ut diximus.

O B I E C T.

At ista propositio, risibile est homo, est quatenus ipsum, ideoq; per se, cum tertium gradum præsupponat, & includat secundum. Atq; ita plures dabitur propositiones contr.

convertibiles, quàm quas assignavimus.

S O L.

Resp. non esse illam propositionem, quatenus ipsum. Neq. enim semper inter pares & reciprocos terminos duplex oritur propositio, quatenus ipsum sed aliquando convertens & conversa, aliquando altera tantum talis dici potest: quod in allata instantia fieri dicimus. Si quærat aliquis, quo pacto ergo hic discerni potest propositionum ista, quæ est quatenus ipsum, ab illa quæ non est; dicimus per naturalem, & non naturalem prædicationem. Nam illa admittenda, hæc rejicienda est.

C A P. X.

De utilitate modorum per se.

P R O X I M O loco quærimus.

Utrum omnes modi dicendi per se sint
Utiles ad demonstrationem?

a quæst. 16
sup 1. lib.
Post.

b quæst. 21
sup. 1. lib.
Post.

E T sunt quidem plures in illa sententia, ut, ne videatur Arist. frustra quicquam & nullum usum tradidisse, omnes modos ad demonstrationem necessarios asserant. Ita (a) Apollinaris, (b) Albertus de Saxonia, (c) Cajetanus, & alii. Alii auctoritatibus quibusdam apud Arist. moti, priores tantum duos demonstrationi inservientes admittunt. Ita Averroes, ejusq; sectatores. Nos verò veritatem hujus rei in mediocritate reperiendam arbitrantes, ita cum (d) Zabarella, & (e) Cretilio statuimus, primum quidem modum sapere, secundum semper, tertium

c sup: cap: 4
lib. 1. Post:
quæst: 3. p.
319.

d lib. 2. de
ritatibus
cap. 12, 13,
& 14

e Isag. log.
part. prop.
lib. 1. cap 5.

F 5

nunquam

nunquam, quartum *raro* utilem ad potissimam demonstrationem esse. Quæ omnia sigillatim ostendemus.

Et ad *primum* modum quod attinet, locus illi non potest esse alius in demonstratione, quàm minoris (cùm in maiore & conclusionem semper prædicetur accidens proprium) quem tamen non semper, sed tum solum occupat, quando affectio ostenditur per definitionem subiecti, ut in illa demonstratione *risibilitatis de homine per rationalitatem*, minor est, *omnis homo est rationalis*.

Secundus autem est modus, quia in maiore *plurimarum* demonstrationum reperitur; nempe, quando cunq; affectio demonstratur per causam internam, in minore *multarum*, puta, earum quæ affectionem de subiecto per aliud accidens ostendunt, in conclusione autem *omni*, cùm in ea prædicetur affectio de subiecto: ideo *semper* utilis asseritur.

Tertius porro modus planè religandus est à demonstratione: cum in demonstratione propositiones omnes sint tertii adjacentis, omnisq; demonstratio tres terminos reales & re distinctos postulet. Quòd verò adducunt quidam, hunc modum eo nomine utilem esse, quia demonstrationis subiectum, nempe, substantia, inde petitur ridiculum planè est & insulsum. Nam pari ratione dixissent primum modum ideo utilem, quia causam, & secundum, quia affectionem habet. *Arist.* verò scopus, de quo isti videntur tantopere solliciti, is est, ut primò omnes modus dicendi per se reserferet; postea verò utiles & demonstrationi inservientes, dimissis cæteris, eligeret.

Quartum deniq; modum ea de causa *raro* utilem diximus, quia effectus raro cum externa
causa

causa effectrice reciprocatur, sed plerunq; vel hæc existit, antequam effectum produxerit, vel illa remanet post causam interemptam, & consequenter ad demonstrationem utilis esse nequit. Quia tamen aliquando evenit, ut efficiens externa æqualis sit effectui, & simul cum eo, quæmadmodum in *interpositione terra respectu lunaris eclipsos* contingit; idem non simpliciter hunc modum repudiavimus, sed admittimus ita, ut majoris propositionis locum obtineat in demonstrationibus ab externis rebus petitis, ut *quod prohibetur radiis solaribus à terra objecta, id obscuratur*, Quod hic de effectrice causa diximus, idem de finali intelligi volumus.

O B I E C T.

Verum Arist. solos duos priores tanquam utiles receperet, 1. Post. text. 35. Imò syllogismum demonstrativum ex hujusmodi propositionibus, hoc est, primi, vel secundi modi, constare, aperte pronunciat, text. 44.

S O L.

Ad priorem instantiã dupliciter respondeo. Primò quartum modum ab eo neglectum propter rarã utilitatem in disciplinis enim nulla ratio habenda est eorũ, quæ raro eveniunt. Secundo hunc modum comprehendit secundum. Cum enim duæ sint secundi modi conditiones, altera cõmunis aliis, nempe ut prædicatum sit in subiecto; altera magis peculiaris, ut subiectum sit in definitione prædicati: & propositio quæ aliquæ quarti modi hanc sortiatur conditionem, idem rectè potuit Arist. eas ad secundum modum reducere. Ad instantiam posteriorem dicimus, Arist. ab initio text. 44. unde hæc verba desumuntur, ad text. 56. de demonstratione per internam causam factã intelligendũ esse. Unde & eod. text.

36. per se, inquit, oportet & medium tercio; & primum medio inesse: ideoque non mirum, si quartum dum excludat. Et ne propter precedentia simpliciteriectum arbitremur hunc modum, text. 65. eum in suis verbis admittit. Eorum autem, inquit, quæ sunt, id est, quæ ab externis causis produciuntur, quæ ab interna causa emanant, ea semper subiecti sunt demonstrationes & scientias perspicuum est, quæ tales sunt, semper esse.

CAP. XI

De tercio gradu necessitatis, Quatenus ipsum.

Tertius necessitatis gradus, duplicem sonat appellationem: quandoque enim quatenus ipsum quandoque universale, & universale primum ab eo dicitur. Ubi animadvertendum, universale (cum vocis multæ sunt acceptiones) nec sumi pro nam communis, seu universalis in prædicando; nec pro causa universalis, seu universalis in causando; nec pro signo universalis, seu universalis in significando, sed minùs frequenti significatione, pro universali propositione, in qua subiectum & prædicatum iisdem latitudinis & ambitus sunt. Differt vero propositio hæc universalis posterioristica ab anterioristica, quod hæc quidem denotat universalitatem subiecti respectu prædicati; illa universalitatem prædicati respectu subiecti: ita, ut nihil ejus prædicati extra illud subiectum reperiat. Hujus autem duplicem tradit definitionem: alteram his verbis: *Universale illud dico, quod est de omni est, & se, & quatenus ipsum*, hoc est, secundum propriam subiecti naturam: Inde homo per seipsum risu dicitur, sensibile vero minimè: quia sensibile

1. Post.
text. 36.

De tertio gradu necessit. Quat. ipsum. 93

inest, non quatenus homo, sed quatenus animal. Alteram his, univirsale est, cum de quolibet & primo, nempe subiecto, monstratur prædicatum. Primum subiectum illud est, cui primo, id est, nullo mediante quippiam inhæret: unde animal secundarium est subiectum mobilitatis, utpote quia convenit alteri priori, scil. corpori.

Ib. text. 37.

O B I E C T:

Sed neutrum harum descriptionum vocat difficultate: nam rectitudo prædicatur de linea universaliter, asserente Arist: text: 36. Nec tamen inest omni, vel monstratur de qualibet, cum quædam linea sit curva.

S O L.

Huic dubio responderi potest, dicendo; nomine rectitudinis eò loci intelligi totam illam aggregatam passionem lineæ, quæ per duas hasce voces rectum & curvum efferri solet; atque ita convenire omni lineæ. Vel etiam intelligi aptitudinem ad esse rectum quæ etiam lineæ curvæ competit.

C A P. XII.

De Prædicatis universalibus.

Prædicata universalia sunt ista. 1 Tota definitio respectu definiti. 2 Differentia ultima respectu speciei. 3. Propria passio respectu subiecti & causæ. 4. Efficiens respectu propriæ passionis. Themistius duplicem aliam prædicationem huc adjecit, alteram generis de differentia dividente, alteram ejusdem de specie subjacente. Priorem cum *superiùs non esse per se satis demonstraverimus, non erit opus hic excludere: sed posteriorem potius, (in qua ponenda præter Themistium, omnes penè Latini interpretes, teste Zabarella, consentiunt) examinare; quærentes.

F 7

Utrum

* Pag. 79.
lib. 2. de
prop. nec.
cap. 3.

*Utrum generis prædicatio de specie
sit quatenus ipsum.*

NEc tamen plenam hujus rei enucleationem intendimus, sed solutionem tantum quorundam argumentorum, quæ ex duplici descriptione universalis ad astruendam suam sententiam à *Latinis* adducuntur. Ita enim ex priori definitione arguunt.

O B I E C T.

Uuniverse illud est, quod de omni est, & per se, & quatenus ipsum. At prædicatio generis de specie est hujusmodi: ergo est universalis. Quod de omni sit, & per se, negari non potest, quod verò etiam quatenus ipsum inde liquet, quia in conceptu hominis conceptus animalis essentialiter includitur, atque animal est de ipsa natura hominis: ergo homo quatenus homo, est animal. Hoc enim negato, sequeretur hominem per aliquod externum, & non per internam rationem esse animal: quod falsum est.

S O L:

Zabarella huic argumento hæc distinctione erudit (ut ait) de suo cerebro conatur satisfacere,

Lib. 2. de
prop. nco.
cap. 8.

Latè & satis improprie, quando nihil aliud significat, quam internum principium seu internam rationem ac proinde principium externum & externam rationem excludit, ita vera est hæc propositio, homo quatenus homo, est animal, hoc est, ex interna ratione est animal.

Strictè & magis proprie, ut dicat eandem

Quatenus & ipsum summi potest vel eandem esse utriusque, extremi rationem, in qua ratione vera est hæc propositio, homo quatenus homo est risibilis, quia significat eandem esse rationem, quæ est homo, & quæ est risibilis. Per formam enim propriam habet, ut sit homo, et per eandem ut sit risibilis. Sed hæc non est vera, homo quatenus homo, est animal, nam per sensum est animal, at homo per rationem.

Verum hæc distinctio parum digna est, de cujus inventione tanto per se sibi placeat vir doctissimus. Nam neque, in omnibus propositionibus quatenus ipsum, eadem est ratio utriusque, extremi, neque omnes, quæ tales sunt, sunt quatenus ipsum. Hæc enim propositio, Luna patitur eclipsin, est quatenus ipsum, cum sit potissime demonstrationis conclusio, at eandem hic esse causam utriusque, extremi, ipse negat Zabarella, cum luna, quod luna sit, sua forma, quod eclipsin patiatur, interpositioni terræ debeat. Præterea in his propositionibus, Omne risibile est disciplinæ capax, omne flebile est risibile, eadem est ratio utriusque, extremi, forma scilicet hominis, quæ tam men propositiones quatenus ipsum dici nequeant, cum non sint in ullo modo per se. Respondendum ergo, quodcumque convenit homini per naturam propriam, hoc est, formam specificam, illud ei competere quatenus ipsum, non autem quod convenit per naturam communem ei cum bruto, qualis est natura animalis.

O B I E C T.

Ex posteriori universalis descriptione Latini ulterius ita insunt. Universale illud est, quod de quolibet, & primò dicitur. At animal de quolibet homine

Lib. 1. de
med de-
monst. c. 12

hominem dicitur & primo dicitur : cum inter animal
& hominem non sit interpositum aliud subiectum
medium, cui prius insit animal, quam homini.

S O L.

Lib. I. de

med. dem. c.

9.

Ut intactam omittamus solutionem illam Zab
rellæ de quodam animali, quod ille inter animal &
hominem medio loco positum de homine quatenus
sum predicari asserit, secutus Averroem, ita ad po
situm argumentum respondemus.

Primum

est duplex,

Aliud, quod nihil se prius habet, ha
bet tamen æquè primum : & hoc mo
genus primo de specie dicitur, quia
nullo priore. Sed hæc Cæsariana pri
ritas non sufficit, neq; in descriptione
universalis intelligitur.

Aliud, quod nihil vel se prius habet,
vel æquè primum : quæ prioritas
Pompeiana. Sic animal primo non pro
dicatur de homine quia de brutis æqui
primò: Et hoc sensu vox primò in o
rata definitione usurpatur.

Quærendum hinc esset, quomodo hic necessari
gradus inserviat demonstrationi, atque an omni
propositiones demonstrationis potissima sint quatenus
* pag. 91 ipsum? Sed quia hanc rem ex illis, quæ * superius
de usu modorum per se in demonstratione potissi
ma satis liquere arbitramur, (omnes enim illæ pro
positiones per se, quas in demonstrationem admi
simus, sunt etiam quatenus ipsum) ideo simul
huic labori super se debimus, & toti huic de forma
demonstrationis tractationi finem imponemus.

LIB. II.

LIB. II. SECT. III.

De demonstrationis causa finali, nempe, scientia.

CAP. I.

Scientia an sit.

ATque jam tandem ad finalem demonstrationis causam, nempe, scientiam explicandam deveni sumus : de qua quatuor ista tractatione non sunt indigna 1. *An sit ?* 1. *Quid sit ?* 3. *Quibus egeat ?* *Quæ sunt ejus opposita ?*

An sit verò non simpliciter contra *Scepticos* quarimus, sed contra *Platonicos*.

An sit scientia de novo ?

OPinatus est enim *Plato*, animam humanam, antequàm corpus ingreditur, rerum omnium scientiâ sive *acquisitâ*, sive *infusâ* imbui: at post ejus cum corpore terreno, caduco, crasso unionem densissimis involvi tenebris, & omnium oblivisci; atq; dum postea ad seipsam rediret, per *reminiscentiam* cuncta recognoscere. Non desunt tamen qui conciliationem *Platonis* cum *Arist.* in hac controversia aggrediuntur. Alij quidem *Platonem* trahendo ad *Arist.* cùm *Plato* in *Philcbo* similem dicat humanum intellectum libello, in quo nihil est descriptum : Alij verò *Arist.* trahendo ad *Platonem*. Cùm enim asserat philosophus 2. de gen. animal. c. 3.

G

mentem

mentem nobis *Aug. 3. v.*, de foris, extrinsecus accedere; sequi volunt isti, animam quoad *Arist.* esse corpore antiquiorem: aliter enim dici non posse, illam accedere ad corpus. Et cum idem, *7. Phys. text. 20.* in intellectiva parte animæ, quando acquiritur scientia, non esse *alterationem* dicit; inferunt hi, animam jam olim hanc scientiâ præditam, cum alioqui non possit non esse in ea *alteratio*. Ego quidem *Platonem* ad *Aristotelicam* sententiâ facile adduci posse, non magnoperè negarem: *Arist.* verò ad *Platonem* trahi posse, confidenter nego. Nam primò nullam formam ante materiam existere, disertè docetur, *12 Metaph. text. 16. & 17.* his verbis: *Causa itaq; moventes tanquã antea orta existunt: quæ verò ut ratio & forma, simul sunt: cum enim sanus sit homo, i. etiam sanitas est; & forma antea sphaera simul atq; antea sphaera. Si autè aliquid posterius permanet, considerandi est: in quibusdã enim nihil prohibet, veluti si anima talis sit, non omnis, sed intellectus.* Neq; valet, si dicat quippiam, quatenus forma est & quoad actum informandi, non quatenus ens & quoad actum existendi, intelligi debere *Arist.* Ita enim frustra proposuisset illam dubitationem, an forma aliquã materia posterius remaneat: cum certum sit, hoc sensu nullam remanere posse. Quin & falsò asseruisset, nihil prohibere, quo minus anima intellectiva permaneat: non enim jam separata materiam ullam animare aut actuare potest. Porro scientiam nemini à nativitate inesse, satis docetur, *3. de Anima, text. 14.* ubi assimilatur intellectus ratiæ tabulæ, in qua nihil est depictum actu. Et *eiusdem lib. text. 5.* ubi intellectus possibilem ex se nihil actu esse ostenditur, sed puram potentiam, non quidem in genere *entium*, sed (ut distinguunt interpretes) in genere *intelligibili-*

um. Deniq; solutionem argumenti *Platonici* aggreditur *Arist.* 1. *Post. cap.* 1. Age verò, rationibus pro hac *Arist.* adversus illam *Platonis* opinionem dimicemus. Et primum illud, nempe, antiquiores esse corporibus nostras animas (quod fundamentum est, & basis totius *Platonice* disputationis) non opus est, ut multis refutemus: cum eadem hæc assertio à *Theologis* inter impias *Manichæorum* hæreses, & graves *Originis* errores enumeretur. Nam illi animas ab æterno extitisse, hic ante mundum visibilem creatas fuisse; utriq; corporibus præextitisse arbitrabantur. Utrique, & cum iis *Plato* plenè & solidè refutantur à *Thoma Aquinate* lib. 2. contra gentes, cap. 83. & eodè loco à *Ferrariense*: qui consulantur. Porro, quod comminiscitur *Plato*, animas ad alicujus delicti pœnam, in corpora tanquam carceres & ergastula cōjici, eoque pacto universâ scientiâ suâ exui, planè est absurdum; & quo concessio, necessariò scqueretur, hominem non esse ens naturale: sed vel præter, vel contra naturam. Præterea, quare anima cum corpore unita scientiam suam omnem perderet. ratio excogitari non potest: organa enim corporis instrumenta acquirendæ, non deperdendæ scientiæ à philosophis statuuntur. Deniq; sententiâ *Platonicam* hæc consequitur ridicula. *Primum*, animam humanam ante suam cum corpore unionem artes mechanicas, fabrilem, sutoriam, & hujusmodi didicisse. *Secundum*, pueros omnes æqualiter esse scientes. *Tertium*, cæcos à nativitate scientiam habere de coloribus. *Quartum*, præditum esse hominem perfectissimâ scientiâ, quæ tamen eum lateret. *Aristotelicam* verò hæ rationes suadent. *Primo*, si nihil de novo sciatur, frustra inesset homini naturalis 1. *Metaph.* appetitus sciendi: nā omnes homines naturâ scire de- text. 1.

fiderant. Secundò, ordo est naturæ, ab imperfectione transire ad perfectius, non è contra: atq; consequenter à privatione scientiæ & ignorantia ad habitum scientiæ mutari. Si dicant oblivionem istam non esse naturalem, in idem relabentur absurdum, quod nos antea innuebamus, animæ nempe cum corpore conjunctionem esse contra naturam,

OBIECT.

Plato vero sententiã suam hoc potissimùm argueret ibat stabilitum. Cum virtutem, aut aliam rem cognoscere desideramus, eã vel cognoscimus, vel ignoramus. Si cognoscimus, inveniẽmus quidẽ, sed nihil tamen novi discimus: Si verò ignoramus, nũquã inveniẽmus: quod exemplo servi fugitivi facillè declaratur. Si enim cuspida servus aufugeret quemãtea dominus de facie novit, dominus illũ quærẽs, si in illũ incidere, statim cognoscit: si vero non novit, nunquã inveniet; quia etiam in ipsum incidere, non cognoscit esse illũ, quem quærũ.

SOL.

Respondemus, distingui debere cognitionem imperfectam & potentialem, confusam & universalem, distincta, actuali, perfecta, & particulari: Ideoq; quidò instabatur ex adverso, vel cognoscimus id quod quærimus, vel ignoramus; dicendum, quod neq; cognoscimus, neq; planè ignoramus: sed confusam & imperfectam ejus cognitionem (quæ media est inter cecam & ignorantia & perfectam scientiam) habemus in principio ejus jam præcognitis, quæ nos idoneos reddunt ad plenam ejus rei scientiam comparandam.

OBIECT.

Verũ instat ulterius Plato. Si cui imperito proponantur principia Geometrica, statim iis assensum legitur, eorumq; veritatem agnoscit? Si deinde post hæc principia proponatur propositio prima Euclidis, statim

Cum de
mum

et illam concedit; eodemq; modo si secundam, & sic deinceps: quod non contingeret, nisi illa principia, & illas propositiones antea scrivisset.

S O L.

Ad hæc primò dicendum: quòd principia tantà facilitate innotescant, non fieri propter aliquā præcedentē ipsorū cognitionem; sed ipsorū crebrum experimentū. Secundò, quòd statim concessurus sit homo imperitus post principia cognita propositiones etiam ex iis deducēdas, falsū est: neq; enim sine longo studio & labore vel unum ex alio inferre, vel principia conclusionibus rite applicare poterit. Tertiò, si quis ingenio adeò præcelsenti præditus foret, ut statim omnes conclusiones Geometricas addisceret, non tamen inde sequeretur, illas prius ipsi cognitās fuisse secundum propriam formam, sed potestate tantum & virtualiter, quatenus in principiis latebant.

Ad Arist. autoritatem initio propositam quod attinet, nempe, non esse in anima intellectiva alterationem, distinguenda est alteratio corruptiva, ubi per abolitionē & expulsionem prioris qualitatis introducitur altera, ut per expulsionem frigoris in aqua introducitur calor; à perfectiva, ubi nulla in subiecto fit corruptio, sed tantum novus introducitur habitus. Jam philosophus alterationem humano intellectui non hanc, sed illam in scientiæ acquisitione negat.

C A P. II.

De definitione scientiæ.

Cum satisfactum jam sit primæ quæstioni, quæ de scientia moveri solet, nempe, *an sit*; proximum est, ut quæramus, *quid sit*? sive,

G 3

An

An rectè ſceentia ab Arist. definiatur?

1. Post.
text. 7.

Definitur hoc modo: *Scire est causam cognoscere, propter quam res est, quòd illius causa sit, & quod aliter se habere non potest.* Sunt qui curiosius disputant, cur in concreto & quoad actum, non in abstracto & quoad habitum definiat Arist. scientiam. Nos cum sciamus utramque appellationem promiscuè & indistinctè apud Arist. usurpari; & scientiæ in abstracto definitionem ex ista colligi posse, hanc disquisitionem relinquimus; atq; in definitione ipsa & genus observamus & differentiam. Cognoscere enim seu cognitio habet rationem generis, quia in ea convenit scientia cum cæteris actibus intellectus. Hic non possunt satis reprehendi, qui vocem *scire* hoc loco statuunt. Nam tamen ea vox sæpe quancunque cognitionem significet: cum tamen & Arist. alio usus sit vocabulo, & ambiguitates præcipuè in definitionibus sint vitandæ; non potuit istud sine inconvenientia fieri. Differentiæ hujus definitionis duæ sunt partes; altera scientiæ objectum, seu rem scitam, altera ejusdem subjectum, seu animum scientis respicit. Prior illa trimembris est: Requirit enim primò, ut cognoscamus causam. Admiratio, est philosophiæ velut anima: etenim propter admirationem ex nunc & olim cæperunt homines philosophari, 1. Metaph. cap. 2. Unde Pythagoras interrogatus, quis esset philosophiæ finis? respondit, Nihil admirari. Admirationem verò omnem parit ignoratio causarum, vel certè ignoratio co hæsionis causarum cum effectu, ut egregiè docet Scaliger exerc. 1. sect. 1. Nam ignoramus effectum, quia ignoramus causam: ut quare

galli obtutum exhorrescat leo : interdum admiramur, quia causa quidem non latet nos, sed causæ cohæ-
sio cum effectu; veluti *cum motu liquefcit plumbum*, liquefactionis causam motum esse manifestum est; non enim liquefcit, nisi moveatur: An verò ea causa protinus per se cohæreat cum effectu, non-
dum compertum habemus. Idcirco porrò quæri-
mus, sitne attritio aëris, quæ illo in motu fit; an po-
tius attenuatio, quâ transferatur aëris natura ad naturam ignis. Hæc *Scaliger*. Quæ cum ita sint ne-
cesse erit, ut scientia duobus modis admirationi & ignorationi succurrat, *primò*, cognoscendo causam istam; *secundo*, cohærentiam ejus cum effectu: inde *Poëta*.

Fælix, qui potuit rerum cognoscere causas.

Et per hanc quidem particulam distinguitur scien-
tia hîc definita, quæ est scientia *propter quid*, à du-
plici alia cognitione, alterâ *nobiliore*, *ignobiliore* alte-
râ. *Nobilior* est *intellectus*, cognitio scil. principio-
rum, quæ cum non habeant causam, notificantur
per seipsa. *Ignobilior* est illa species scientiæ quod,
quæ habetur per effectum, & appellatur scientia à
posteriore. Et fortasse etiam altera illa species (si pe-
nitius introspicere velimus) scientiam intelligo
quod, quæ habetur per causam remotam) per hanc
particulam pariter excluditur. Dicit enim *Arist.*
τὴν αἰτίαν, causam καὶ ἐξοχήν, ut causam proximā
innuat: & animadvertit *Zabarella lib. de specieb. de-*
monst. cap. 21. Et sanè jure. Nam philosophus 1. *Post.*
text. 99. causam remotam apellat *αἰτίαν*, sed *τὴν*
αἰτίαν non appellat: & rationem subdit his verbis,
ὃ γὰρ λέγεται τὸ αἶπρον, ac si dixisset: potest causa
remota appellari *τὴν αἶπρον* sed *τὸ αἰτίον* sola proxima.

Requiritur *secundo* loco, ut sit non tantum cau-

sa proxima, sed causa propter quam res est. Duplex est enim causa proxima, alia simpliciter, alia in suo genere: Et hæc quidem est, quæ inter sui ordinis causas proximum effectui locum tenet, eum tamen posita non ponit: illa verò est, ad cuius positionem ponitur effectus, & ad ablationem tollitur; & his verbis ab *Arist.* intelligitur. Ex. gr. petit studiosus *Oxonium* ad scientias adipiscendas: hujus professionis causa est primum anima, tum *megalestis*, consiliū, postea spiritus vitales, & demum pedes: nec tamen satisfecerim ego interroganti, cur petat *Oxonium*, si dixerò, quia pedes habet, tametsi hæc sit in genere causæ efficientis proxima: sed si dixerò, ut acquirat disciplinam. Unde corollarij loco inferri potest: primo, dari posse demonstrationem ex causâ proximâ, quæ tamen non sit potissima: cum fieri possit, ut non sit talis ea causa licet proxima, propter quam res est. Secundo, unius rei unicam esse demonstrationem potissimam, cum unius rei unica sit causa simpliciter proxima, quæ modò efficiens est, modò finalis: quod etiam ulterius inde dilucescit, quod demonstratio omnis propter quid sit convertibilis in definitionem; & definitio perfecta unius rei sit unica.

Requiritur tertio, ut cognoscamus, quod illius causa sit, hoc est, ut causam illam cognitam habeamus non tantum in se, & absolute, sed in comparatione ad effectum: Nam donec causæ cum effectu cohesio innotescat, locus adhuc est admirationi, & ignorantie, ut modò ex *Scaligero* monuimus.

Secunda differentie pars, quam *animum scientiæ* respicere diximus, hisce verbis continetur, & quod aliter se habere non potest. Nam animi quoque certitudo adsit, necesse est, ut credamus rem scitam invariabilem ac necessariam esse: quia (ut observat *Zabarella*)

Zabarella) etiam si causam rei proximam cognoscamus: si de ipsa tamen re dubitemus, an aliter possit esse necne, non habemus scientiam. Atq; ista definitioni *Aristotelicæ* illustrandæ, hoc est, confirmandæ (definitiones enim non solent aliter confirmari, quàm si illustrentur) sufficient.

Quibus loco coronidis, possumus tres illas vulgò jactatas scientiæ conditiones adjicere, *certitudinem, necessitatem, evidentiam*: quarum duæ priores in definitione reperiuntur, tertia tantum subintelligitur. *Certitudo* est firma adhæsiō intellectus alicui objecto absque aliqua dubitatione vel formidine: quæ vel *apparens* est, vel *vera*. *Apparens* est, quādò intellectus est ex aliqua ratione probabili, atq; ex efficaci applicatione voluntatis objecto tenaciter adhæret: de quâ *Arist. 7. Ethic. cap. 3.* 'Nonnulli, inquit, opinantiū non ambigunt, sed certo se scire putant. Et nō multò post. Nonnulli nihilo minore iis, quæ opinantur, quàm alij iis quæ sciunt, fidem adhibent. Hanc certitudinem non ascribimus scientiæ; sed veram, quâ intellectus propter ipsam rei veritatem, aut solidam rationem, aut infallibilem auctoritatem objecto adhæret. *Necessitas*, quatenus in ordine ad propositionem sumitur, quomodo de ea nunc loquimur, est determinatio intellectus ad veritatem: & *propositio necessaria* est, quæ ita est vera, ut repugnet esse falsa. *Evidentia* deniq; est manifestatio veritatis sub claritate alicujus luminis, ita ut *evidens* dicatur objectum, quasi clarum, perspicuum, & manifestum. Atq; hanc præter certitudinem & necessitatem, necessariam esse scientiæ & inter-

Com. ad 1.
Post. text.
7. col. 648.
lit. F.

Tract. de
habitu sci-
entia, quest.
2. nu. 33.

naturale intellectus; necesse est, habeat evidentiam præmissarum,

missarum, cum si sint manifesta sub claritate luminis naturalis, & consequentia etiam eodem modo ei sit evidens, Probatur consequentia, quia ex causa per se omni ex parte evidenti, evidens quoque effectus debet sequi: sed ex tali assensu conclusionis evidenti generatur habitus scientiæ: ergo erit ipse habitus evidens essentialiter.

OBIECT.

Sed definitioni scientiæ obfistunt aliquæ difficultates. Nam Arist. initio 1. phys. necesse, ait, esse, principia, & causas, & elementa cognoscere. In quem locum interpretes unanimiter asserunt, ad perfectam rei cognitionem, necessarium esse omnes cujuscunque generis causas cognoscere. Malè itaque vocem causæ numero singulari usurpavit Arist.

SOL.

Respond. primò, Arist. de cognitione substantiarum intelligendum, non de scientia accidentium, cum in accidentibus quatuor causarum genera propriè non inveniuntur. Secundò, intelligendam de cognitione simpliciter perfectam, non de perfecta in suo genere. Atque ita non repugnare sibi Arist. cum scientiam illic per causas, hinc per causam fieri asserit.

OBIECT.

Deus habet certissimam scientiam de futuris contingentibus: ergo non necesse est, ut quod scibile est, utique aliter se habere.

SOLUTIO.

Respondetur, scientiæ certitudinē provenire posse, vel ex parte objecti, vel ex parte subjecti. Scientiam nostram certam priori modo, divinam verò posteriori esse; & de illa, non ista proponi definitionem.

OBIECT.

At convenit tamen ista definitio scientiæ divinæ: nā
Deus

Deus cognoscit causam propter quam res est, &c.

S O L.

Deus cognoscit causam in effectu; non, quod hîc requiritur, causam ex effectu: nam per unam simplicem cognitionem penetrat & causam & effectum.

O B I E C T I O.

Res physicæ sunt ex omnium confessione scibiles: quæ tamen possunt aliter se habere, cum sint motui & mutationi, imò corruptioni obnoxie. Neq; dici potest; verum hoc esse in entibus in singulari, non in universali: nam propriarum passionum subjectum est species; quo nomine accidentia propria à communibus distinguuntur. Sed corruptibilitas & immutabilitas sunt propriæ passionis: ergo quadrabunt in universali: Et cum corruptibile seu mutabile nihil sit aliud, quam posse mutari & corrumpi, ipsa genera & species mutationi & interitui subjiciuntur.

S O L.

Resp. licet inhæreant istæ proprietates universalibus; non tamen in ijs exerceri, sed in individuis: posse etiam corrumpi universalia, non quâ talia, sed quatenus sunt in singularibus; neq; hoc illis convenire secundum formalem rationem, sed secundum naturam realem. Non enim vel quoad existentiam separantur, vel quoad realitatem distinguuntur à singularibus.

C A P. III.

De primario scientiæ medio, sensu.

TERTIUM, quod circa scientiam proposuimus explicandum est, quibus indigeat. Ubi non statuimus media omnia conducentia, vel conditiones omnes necessarias ad acquirendam scientiam per-

Pertactare, sed unum illud medium principale, cuius etiam explicationem instituit *Arist. 1. Post. text. 134.* nempe sensum, de quo quærimus,

*An deficiente sensu deficiat.
scientia?*

Quam controversiam agitare possumus vel de sensu & scientia *simpliçiter*, & *latè* acceptis, ut sensus sit, num omnis scientia ita per sensum tanquam per januam iutret, ut occluso sensu non sit illi aditus ad intellectum? vel de iisdem *restricçtis* & *limitatis*, ut sensus sit, utrum defectum huius vel illius sensus necessario consequatur defectus scientia objecti illius sensus? *Secundo*, animadvertendum, defectum sensus hic intelligi à principio ætatis, non in processu; illum, qui per indispositionem materiæ & intrinsecum aliquod impedimentum; non illum qui per aliquem casum extrinsecus advenientem accidit. *Tertio* observandum, non de sensibilibus communibus, quæ pluribus sensibus percipiuntur, qualia sunt numerus, magnitudo, motus, quies, & figura; sed de propriis, quæ uni alicui sensui objiciuntur, institui quæstionem. His prælibatis, proximum est, ut affirmativam quæstionis partem, quæ thesis est *Aristotelica*, confirmemus: idq; quoad utrumq; sensum propositum. Et *primò*, sensum & scibile generaliter accipiendo, his rationibus. *Primum*, omnis scientia conclusionis, quæ habetur per demonstrationem, dependet à cognitione principiorum. quæ ut * *supra* asseruimus, habetur per inductionem: Atqui inductio ex singularibus notis sumitur, & nota hæc esse nisi per sensum non possunt. *Secundo*, omnis cognitio intellectiva oritur ex præce-

* Pag. 48.

1. Post.

text. 1.

præcedente cognitione: non autem ex præcedente cognitione intellectiva (ita enim daretur processus in infinitum:) ergò præcedente sensitiva. Tertiò, *Arist. lib. de sensu & sensib. cap. 6 §. 2.* nihil est in intellectu, quod nō prius fuit in sensu. Quod ad alterum spectat, de hoc vel illo sensu deficiente, & de objecto hujus vel illius sensus, res est æquè dilucida. Nam primò, cū confirmatum sit, sine sensu prorsus non esse scientiam, & cum res ista ab uno tantum sensu percipi possit, necesse est sublato uno illo sensu tolli universam ejus rei scientiam. Secundò, cæcus non potest dijudicare de coloribus, surdus de sonis, & sic de cæteris: ergò neq; eosdem perfectè cognoscunt.

OBJECT.

Sed obfistunt aliquæ difficultates. Nam ab Arist. Lib. de sensu & sensib. cap. 1. §. 9. auditus appellatur sensus scientiæ, & sensus disciplinæ: ergò dempto visu, qui circa colores occupatur, cap. 1. §. 9. acquiri utiq; potest eorum scientia.

SOL.

Respondemus, titulū illum non attribui auditui, ac si solus ad scientiā acquirendam sufficeret: sed primò, quia per hunc sensum & convenientius, & citius disciplinas comprehendimus, quàm per alios sensus: Secundò, quia is magnum momentū confert ad quamlibet cognitionem, objectorum etiam alienorum; cum tamen reliqui sensus suis tantum objectis cognoscendis incumbunt.

OBJECT.

Tunc acquiritur perfecta rei cognitio, quando causa ipsa cognoscitur. Cæterum qui cæcus est à natalibus, potest cognoscere causas propriorum sensibiliū visus: quia primæ qualitates sunt causa coloris, atque hæ per tactū percipiuntur.

SOL.

Dicendum, posse quidem illum causas colorum exploratas

ratas habere in sensu diviso & absoluto ; non tamen in sensu composito & relato ad effectum, quod illius causæ sint.

OBIECT.

Scientia abstrahit à rerum existentia & à conditionibus materialibus : non ergò sensus potest ad eam quicquam conferre.

SOL.

Verum quidem illud est de scientia quoad intrinsicam suam rationem & essentiam, non quoad acquisitionem & generationem.

CAP. IV.

De scientiæ oppositis, & primum de ignorantia duplici, negationis & dispositionis.

Superest, ut de scientiæ oppositis aliquid ultimo loco adjiciamus. Opposita habet tria ; primum ignorantiam puræ negationis, secundum ignorantiam praviæ dispositionis, tertium opinionem. Ignorantia prius illud genus repugnat scientiæ privativè, secundum genus contrariè, opinio tanquam imperfectum perfectò, defectivè. Et de ignorantia primò aliquid dicendum, de opinione postea.

Distinctionem verò ignorantia, quam modò insinuavimus, ex ipso hausimus *Arist. 1. Post. text. 109* qui ignorantiam aliam dicit *κατ' ἀπορραον*, aliam *κατ' ἀσέδειον*, ignorantiam secundum negationem, & secundum dispositionem. Ignorantia secundum negationem est mera scientiæ privatio, qualis est in pueris, & hominibus idiotis ; qui ut non sciunt, ita nec opinantur, nec simulant se scire. Ignorantia secundum dispositionem est habitus erroneus, qui ignorantia

rantia suæ prætendit rationem, & reperitur in *Sophistis*. Priorem ignorantia speciem cum dimiserit *Arist.* tanquam explicatione non indigentem, & ad posterioris tractationem se accinxerit; nos solum de hac verba faciemus, illam non attingentes. Est autem ista ulterius secundum ipsum *Arist.* vel *simplex*, quæ est erronea sententia absq; ratiocinio solo sensu acquisita, imprimis ab autoritate alicujus pendens, quam etiam exëplo philosophi intactam præteribimus: vel *complexa & multiplex*, quæ per aliquem syllogismum inferentem se sub specie demonstrationis acquiritur. Hic syllogismus *απαγωγός*, seu *deceptorius* appellatur; & ab *Arist.* quidem prolixè tractatur, à nobis autem quàm brevissimè exponetur. Est ergo syllogismus *deceptorius alius*, qui colligit falsam conclusionem oppositam propositioni veræ *immediatæ*; *alius*, qui veræ *mediatæ*. Ad priorem quod attinet, necesse est, falsam ejus conclusionem vel esse *affirmativam* contrariam negativæ veræ; vel *negativam* contrariam affirmativæ veræ. Propositio *immediata* est principium indemonstrabile, quod medio caret, per quod demonstretur: & *negativa* illa dicitur, cuius & subjectum & prædicatum sunt summa genera, quorum neutrum alteri attribuitur, ut *nulla substantia est quantitas*, *nulla quantitas est qualitas*: *affirmativa* est, quæ medio caret, quod sit causa inhxrentiæ prædicati in subjecto, ut *omnis homo est animal*, *omne animal est vivens*. Si igitur *affirmativa* sit conclusio contraria negativæ, fit syllogismus in unica tantum figura, nempe, prima; & unico illis modo, nempe, *Barbara*: duplici tamen ratione, vel ut utraque præmissarum sit falsa, ut

Omnis

Car- *Omnis qualitas est quantitas.*

text. 110. ba- *Omnis substantia est qualitas, ergò*

ra. *Omnis substantia est quantitas.*

vel ut altera tantum, eaq; minor (nam sola major falsa esse nequit:) ut

Bar- *Omnis magnitudo est quantitas,*

text. 111. ba- *Omnis substantia est magnitudo, ergò*

ra. *Omnis substantia est quantitas.*

Si *negativa* sit conclusio contradicens affirmativæ veræ, fit syllogismus in duabus figuris, prima & secunda; tribus verò modis. *Primo* in Celarent; idq; vel ut utraq; è præmissis sit falsa, ut

Ce- *Nullus equus est animal,*

text. 112. la- *Omnis homo est equus, ergò*

rent. *Nullus homo est animal.*

vel ut minor sola, ut

Ce- *Nullus lapis est animal,*

text. 113. la- *Omnis homo est lapis, ergò*

rent. *Nullus homo est animal.*

vel deniq; ut major sola, ut

Ce- *Nullum corpus est animal,*

text. 114. la- *Omnis homo est corpus, ergò*

rent. *Nullus homo est animal.*

Secundò, in secunda figura, in *Canestres*, ubi vel utraq; propositio est falsa, id tamen in *parte*, non in *toto*, ut

Cam- *Omne vivens est brutum,*

text. 116. est- *Nullum animal est brutum, ergò*

res. *Nullum animal est vivens.*

vel ut minor tantum, ut

Cam- *Omne animal est vivens,*

text. 117. est- *Nullus homo est vivens, ergò*

res. *Nullus homo est animal.*

vel

vel ut major tantum, ut

Cam- *Omne animal est brutum,*
 text. 118. est- *Nullus homo est brutum, ergo*
 res. *Nullus homo est animal.*

Tertio, in eadem figura in Cesare eodem modo,
 vel ut utraq; propositio sit falsa in parte, ut

Ces- *Nullum vivens est brutum,*
 text. 116. a- *Omne animal est brutum, ergo*
 re. *Nullum animal est vivens.*

vel sola minor, ut

Ces. *Nullum animal est lapis,*
 text. 119. a- *Omnis homo est lapis, ergo*
 re. *Nullus homo est animal.*

vel sola major, ut

Ces- *Nullum animal est rationale,*
 text. 120. a- *Omnis homo est rationalis, ergo*
 re. *Nullus homo est animal.*

Quod spectat ad posterioris generis syllogismum, cum nempe, qui est ex ignorantia propositionum mediarum, is pari modo habet quandoq; conclusionem negativam oppositam affirmativæ veræ, Propositio mediata dicitur omnis conclusio demonstrabilis, quæ medium habet, per quod ostendatur: affirmativa quidem, cujus prædicatum subiecto inesse: ut *omnis homo est risibilis*; negativa, cujus è contra prædicatum subiecto non inesse per medium declaratur: estq; in triplici differentia. 1. quando prædicatum. 2. quando subiectum. 3. quando utrumq; sit sub aliquo genere: exemplum primi sit, *nulla substantia est habitus*. 2^{di}. *nullus habitus est substantia*. 3ⁱ. *nullus habitus est corpus, & nullum corpus est habitus*. Conclusio mediata negativa opposita affirmativæ veræ infertur primò in

in *Celarent*, ubi si fiat per medium proprium, major semper, & tantum falsa est, ut

Ce- Nullum rationale est risibile,
text. 122. la- Omnis homo est rationalis, ergò
rent. Nullus homo est risibilis.

Si per medium non proprium, sed simile proprio, major itidem, & sola falsa est, ut

Ce- Nullū disciplinæ capax est risibile
text. 123. la- Omnis homo est discip. capax, ergò
rent. Nullus homo est risibilis.

Si per medium omninò extraneum; vel utraq;
falsa est, ut

Ce- Nullus equus est sensibilis,
text. 124. la- Omnis homo est equus, ergò
rent. Nullus homo est sensibilis.
vel minor sola, ut

Ce- Nullus lapis est sensibilis,
text. 125. la- Omnis homo est lapis, ergò
rent. Nullus homo est sensibilis.

Secundò, in *Camestres*, ubi vel sola minor falsa est, ut

Cam- Omne animal est sensibilis,
text. 127. est- Nullus homo est sensibilis, ergò
res. Nullus homo est animal.

vel sola major, ut

Cam- Omne vivens est linea,
ibid. est- Nullus homo est linea, ergò
res. Nullus homo est vivens.

Tertiò, in *Casare*, ubi vel sola minor falsa est, ut

Ces- Nullum vivens est linea,
ibid. a- Omnis homo est linea, ergò
re. Nullus homo est vivens.

vel sola major, ut

Ces- Nullum vivens est corpus,
text.

De ignorantia prave dispositionis. 115

text. 128. a- Omnis homo est corpus, ergò
re. Nullus homo est vivens.

Conclusio affirmativa mediata tantum inferitur
in Barbara : quod si fiat per medium proprium, ma-
ior tantum falsa est, ut

Bar- Omne rationale est hinnibile,
text. 130. ba- Omnis homo est rationalis, ergò
ra. Omnis homo est hinnibilis.

Si per medium simile proprio, maior itidem, &
sola falsa est, ut

Bar- Omne risibile est hinnibile,
text. 131. ba- Omnis homo est risibilis, ergò
ra. Omnis homo est hinnibilis.

Sin per medium penitus extraneum, vel minor
tantum falsa est, ut

Bar- Omnis equus est hinnibilis,
text. 132. ba- Omnis homo est equus, ergò
ra. Omnis homo est hinnibilis.

vel major tantum falsa, ut

Bar- Omnis scientia est animal,
ibid. ba- Omnis musica est scientia, ergò
ra. Omnis musica est animal.

vel utraq; simul, ut

Bar- Omnis homo est hinnibilis,
ibid. ba- Omnis leo est homo, ergò
ra. Omnis leo est hinnibilis.

C A P. V.

De tertio scientiæ opposito, Opinione.

[Am ut ad alterum scientiæ oppositum, nimi-
rum, opinionem transeamus, inquirendum de eo
est.

*An opinio & scientia possint
esse simul de eodem?*

HANC controversiam movent interpretes ad 1.
Post. text. 201. ad cuius commodiorum diluci-
 dationem quædam præmittenda sunt. *Primò*, voce
[simul] hoc in loco & *subjecti*, & *temporis* identi-
 tatem significari: cum certum sit, & eundem ho-
 minem diversis temporibus, & eodem tempore
 diversos homines opinari posse & scire rem ean-
 dem. *Secundò*, proponi quæstionem de objecto
 scientiæ vel opinionis non *simplici*, sed *complexo*;
 nec de *re*, sed de *propositione*: cum manifestum iti-
 dem & indubitatum sit, posse eundem hominem,
 putà eundem *Geometram*, eodem tempore *scienti-*
am habere de linea, & *opinionem* de distinctione e-
 jus à substantia. *Tertio* adnotandum, scientiam
 & *opinionem* posse accipi vel secundum *habitus*, vel
 secundum *actus* & *assensus*.
 His præmissis, prima sententia est (a) *Scoti*, (b)
Cajetani, (c) *Soto*, (d) *Masij*, & aliorum, scientiam
 & opinionem nec secundum habitum, nec secundum,
 actum simul esse de eodem. (e) *Tartaretus* idipsū as-
 serit: sed contrariæ sententiæ hoc largitur, scien-
 tiam actualem cum opinione habituali; & rursus opi-
 nionem actualem cum scientia habituali benè stare, &
 esse compassibiles.
 Secunda est (f) *Durandi*, qui si opinio habeatur
 ex præmissis probabilibus, aut evidentibus per medi-
 um probabile, & ut tale cognitum ab opinante, repug-
 nare dicit opinionem & scientiam esse de eodem, & se-
 cundum habitum, & secundum actum: Quod si
 opinio

opinio habeatur ex præmissis necessarijs, atq̃ evidenti-
bus, & per medium verè quidem probabile, sed evi-
dens reputatum ab opinante, simul esse posse opinionem
& scientiam, & secundum actus, & secundum habitus.

Tertiam attribuit (g) Ruvio quibusdam recentio-
ribus, quos tamen non nominat, oppositam u-
triq; superiori: scientiam & opinionem simul esse posse
circa eandem conclusionem in eodem intellectu, & secun-
dum actus, & secundum habitus, siue opinio habeatur
per medium probabile, ut tale reputatum ab opinante,
siue reputatum necessarium: Modò propositio, de
qua est scientia & opinio, consideretur non forma-
liter, ut est conclusio demonstrationis, vel syllo-
gismi probabilis (ita enim non esse eandem) sed
materialiter, ut propositio quædam est.

Quarta & ultima sententia inter illas superio-
res quasi media est: Scientiam & opinionem secun-
dum habitus posse simul esse in eodem intellectu de ea-
dem propositione, sed non secundum assensus vel actus.
Et hanc tueretur ipse (h) Ruvio, (i) Alstedius, (k) philosoph.
Æmilius Acerbus, & alij.

Harum opinionum conciliationem moliri, si
non omninò frustraneum, longum quidem esset
& operosum: propterea non aggrediemur. Pau-
ciores illæ fuissent, & veritatem hujus quæstionis
minùs implicassent, si constitisset inter illos, quid
opinionis vocabulo intelligi debuisset. Advertendum
igitur.

Omnino improprie, idq; vel ex parte

Opinionem sumi tripliciter, vel

Minus proprie, idq; vel ratione

Medij tantum, quando conclusio necessaria, & quæ talis videtur inferenti, inferitur ex contingenti medio, quod inferenti videtur necessarium: ut homo est risibilis, eò quòd latatur.

Conclusionis tantum, cum contingens conclusio, quæ tamen necessaria videtur inferenti, inferatur per medium necessarium & pro tali habitum; ut homo ridet, eò quòd risibilis est.

Medij & conclusionis simul, quando conclusio contingens ex medio contingenti probatur, ut homo latatur eò quòd ridet: sed ita ut inferenti utrūq; videatur necessariū

Subjecti tantum, quando conclusio necessaria inferitur ex medio necessario, ut homo est risibilis, eò quòd est rationalis: sed ita ut inferenti ambo (saltem conclusio) videantur contingentia.

Subjecti & medij, quando conclusio necessaria, quæ tamen inferenti videtur contingens, inferitur ex contingenti medio, & quod tale apparet inferenti: ut homo est risibilis, eò quòd latatur.

Subjecti & conclusionis, quando probabilis conclusio, & quæ inferenti probabilis videtur, ex medio necessario inferitur, sed quod inferenti videtur contingens: ut homo ridet, eò quòd rationalis est.

Maximè proprie ex parte medij, conclusionis, & subjecti simul: quando contingens conclusio ex contingenti medio inferitur, ita ut talia inferenti appareant: ut homo latatur, eò quòd ridet.

Pro

Pro septem his acceptionibus vocali opinionis, tria tantum adferemus. Prima assertio partim affirmativa, partim negativa, talis erit: *Opinio & scientia, si opinio sub prima acceptione sumatur* (scil. improprie ex parte medii tantum) possunt esse simul de eodem secundum habitum utriusq; & secundum actum unius, & habitum alterius; sed non secundum actum seu actua-lem assensum utriusq;. Assertio hæc ex tribus parti-bus constat, quas sigillatim explicabimus. *Primò*, secundum habitus utriusq;: Potest enim aliquis de eadem propositione, ver. gr. hac, *homo est risi-bilis*, scientiam habere per medium necessarium, quod ipse tale putat, ut per *rationale*; & opinio-nem de eadem per medium contingens, puta *la-tari*, quod tamen pro necessario habet. Conclusio ipsa unica est, quæ scitur & opinatur; & ab opinan-te, qui illam putat se scire per utrumq; medium, pro-scita tantum agnoscitur: sed respectu medij (non utriusq;, sed alterius tantum, quod illam per ac-cidens infert) opinio est, non scientia. Quod verò (a) Cajetanus, *contingentiam illam ex parte medij non sufficere*, ait, ad distinctionem opinionis & scientiæ; sed *exigi incertitudinem unà ex parte subjecti*: illud qui-dem verum est, si opinio sub ultima sua acceptione propriissimè sumatur, non prout nos improprie eam sumimus hoc in loco. Quod ulterius (b) ur-get, *habitum conclusionis necessariæ comparatum per medium contingens existimatum necessariū, non esse ha-bitum opinionis, sed ignorantia præva dispositionis*: id si respectu conclusionis intelligatur, falsum est; si respectu medij, concedimus. Error enim est in ani-mo opinantis, quod medium putet necessarium, quod tantum est contingens: in conclusione au-tem ratione cuius & solus dicitur ignorantia dif-

a quæst ult.
sup. lib. 1.
Post. resp.
ad 1 arg.

b ibid. resp.
ad 2. arg.

Positionis, non fallitur : sicut qui veram conclusionem ex falsis (una vel utrâq;) præmissis infert, respectu harum tantum, non illius errare dicitur. *Secundò*, quod ad actum unius, & habitum alterius, opinio & scientia simul esse possunt de eodem. Nam potest intellectus eodem tempore actu assentire huic conclusioni, *homo est risibilis*, propter hoc medium *latari* ; & habere habitum scientiæ ejusdē conclusionis, cui actu non assentit, per medium *rationale*. Potest vicissim actu assentire eidem conclusioni per medium *rationale*, & habere habitum opinionis per illud medium *latari*, circa quod actu tamen non occupatur. *Tertiò*, quod ad actus utriusq; simul esse non possunt de eodem opinio & scientia. Quamvis enim conclusio sit unica, ratione cujus nihil impedit actualem assensum intellectus eodem tempore : in ordine tamen ad duplex medium, à quo conclusio dependet, & illationem suam habet, intellectus non potest illi uno eodemq; tempore assentiri. Cujus rei ratio peti ab illo potest, quod * superius dictum fuit, uno tempore non intelligi nisi unum.

* pag. 65.

Secunda assertio tota negativa est : Scientia & opinio, si opinio vel 2do, 3^{io}, 6to, 7mo, modo accipiatur (i. improprie, ex parte conclusionis tantum, vel medij, & conclusionis; vel minus proprie ex parte subjecti & conclusionis; vel propriissime ex parte subjecti, medij, & conclusionis) nullo modo possunt simul esse de eodem, vel secundum habitus utriusq; actus utriusq; vel unius actum & habitum alterius. Ratio unica esse potest & simplex: quia secundum has omnes acceptiones conclusio semper contingens est. Circa conclusionem autem contingentem scientia non occupatur, vel secundum habitum, vel secundum actum,

Et

Et in hoc discriminatur ab opinione: *Opinio* enim ex necessaria propositione confurgit, si habeatur pro contingenti: non sic *scientia* ex contingenti, si habeatur pro necessaria. Rursus, duplex ad scientiam alicujus conclusionis certitudo requiritur, altera rei opposita contingentiae, altera animi opposita formidini: quarum si alterutra desit, scientia non est propriè dicta. *Opinio* ex parte conclusionis tantum, vel conclusionis & medij (quæ erant secunda & tertia hujus vocabuli acceptiones) errore haud vacat: & conclusio ipsa deficit veritate (quia pro necessaria & universali habetur, quæ re ipsa tantum particularis est & contingens) magis rei certitudine. *Opinio* ex parte subjecti & conclusionis; vel subjecti, medij, & conclusionis (quomodo sexto & septimò accipiebatur) præterquam rei certitudine, deficit certitudine animi, quæ æquè dominatur in scientiæ constitutione. Conclusio enim, quæ contingens est, etiam pro contingenti habetur. Ita ut sub nulla harum acceptionum scientia & opinio concurrant: quod & de assu, & de habitu intelligi volumus.

Tertia assertio, ut prima, partim negativa, partim affirmativa est: *Scientia & opinio, si opinio quavis vel quavis significatione accipiat, (scilicet minus propriè ex parte subjecti tantum, vel subjecti & medij) non possunt simul esse vel secundum habitus, vel assensus utriusque sed secundum unius assensum, & alterius habitum possunt esse. Simul esse secundum habitus, vel assensus non posse, ex eo liquet: quia ubi animus hæsitat (uti ex opinione ex parte subjecti semper hæsitat) scientia ibi locum habere non potest, vel secundum habitum, vel assensum: quod intelligi potest ex iis, quæ ad secundam assertionem modò diximus, certitudinem animi*

nimi ad scientiam necessario requiri. Simul autem esse posse habitum opinionis, & scientiæ actum, hinc vincetur: quia in ipsa via ad scientiam, putà huius conclusionis, homo est risibilis, quam antea per contingens aliquod medium quis opinabatur tantum, antequàm perfectè opinionis habitum exuit, & scientiam induit (habitus enim momento neq; acquiruntur, nec amittuntur, sed sensim & per gradus) potest illi per aliud medium necessarium, nempe rationale, actualem præbere assensum. Distinguendi sunt ergò duplices scientiæ actus, alij habitibus prævijs, & antecedentes, & aliquantulum imperfecti: alij subsequentes & perfecti sunt. Habitus opinionis cum scientiæ illis actibus esse potest, sed non cum his. Superveniens enim scientiæ habitus habitui opinionis, illum abolet aut perficit, ut ventura forma naturalis dispositiones omnes præcedentes. Sed an actus opinionis simul esse possit cum scientiæ habitu, non tam facile est statuere: cum enim scientia opinionis habitum tollit, ut modò dictum, quare non actum simul? Distinguendi etiam sunt actus opinionis: alij ex habitu, aliunde alij oriuntur. Actus opinionis, qui ex ejusdem habitu proveniunt, quia supponunt habitum, simul esse non possunt de eodem cum scientiæ habitu: qui aliunde adveniunt, possunt. Ut enim qui habet iustitiæ habitum, iustas actiones, unam vel plures, edere potest: similiter qui habet scientiæ habitum, actu potest opinari; & qui opinionis habet, actu scire eandem conclusionem: dummodò hi assensus actuales ex habitu non oriuntur. Non enim quantum discrepat habitus iniustitiæ à iustitiæ actione; tantum est discriminis vel inter scientiæ actum, & opinionis habitum; vel opinionis actum, & scientia

scientia habitum. Et de hac questione satis multa.

OBJECTIONES.

Verum obijci potest contra id, quod primo posuimus: Arist. 1. Post. text. 194. & deinceps distinguere scientiam ab opinione non tantum ex parte subjecti, quod sciens sit certus & constans, opinator dubius & vacillans: & ex parte medij, quod media, quibus sciens rem probat, sint necessaria: quibus vero opinator probat, sint contingencia: sed ex parte objecti, quod scientia sit necessarii, opinio contingentis. Non posse igitur esse de eodem.

SOLUTIO.

Respond. non eo animo posuisse Arist. triplicem hanc distinctionem opinionis à scientia, ac si veller hac omnia in opinione concurrere: sed quod velis unum eorum sufficere ad constituendam opinionem. Coniungit enim malum ex singulis defectibus, ut in moralibus & practicis facile constet.

TRA.

TRACTATUS DE DEMONSTRATIONE,

LIB. III.

De speciebus demonstrationis.

CAP. I.

De Demonstratione universali, particulari; affirmativa, negativa; ostensiva, & ducente ad impossibile.

DE demonstratione in genere satis multa, ut opinor, dicta sunt, partim in definitione, partim in causarum ejus explicatione: Restat, ut eandem in specie consideremus; adeoque divisionem ejus pertactemus. Distribui verò solet varijs modis.

*Arist. 1.
Post. 2.
text. 160.
¶ 170.*

Primò, in universalem & particularem. Universalis ea dicitur, in qua propria passio in conclusione demonstratur de primo suo subiecto adæquato & reciproco per medium convertibile: Ex. gr. illa, in qua risibilitas de homine per rationale ostenditur, demonstratio est universalis. Particularis illa est, in qua ostenditur passio non de adæquato suo subje-

cto

cto, sed de aliquo inferiori sub eo contento. v. g. particularis est demonstratio, in qua risibilitas de *dicatur*, vel alio individuo sub homine contento demonstratur per idem rationale.

Secundo, in affirmativam & negativam. Affirmati- Arist. 2
va ea est, quæ conclusionem infert affirmantem, & text. 170.
passionem propriam subjecto tribuit: Instantia hu- ad 175.
jus est, quando risibilitas homini attribuitur per ra-
tionale. Negativa est, cujus conclusio negans est, &
alienam passionem à subjecto removet: Hujus ge-
neris est, quæ risibilitatem bruto per irrationale non
inesse concludit.

Tertio, in ostensivam, & ducentem ad impossibile. O- Arist. text.
stensiva (quæ & directa) est, quæ directe conclusionē 176. & 177
probat ex præmissis notioribus & prioribus: cu-
jusmodi illæ omnes demonstrationes sunt, quas
modò assignavimus, Obliqua, seu ducens ad impossi-
bile est, in qua conclusio non per se & directe de-
monstratur esse vera; sed obliquè ex præmissa, quæ
est ei contradictoria: hanc scilicet falsam esse ostendē-
do, hoc modo: Sic hæc conclusio demonstranda,

Nullus homo est hinnibilis.

ut hæc demonstretur, sumenda est ei contraria, hæc

Omnis homo est hinnibilis.

& ponenda est loco majoris propositionis; & as-
sumenda alia propositio pro minore, v. gr. hæc.

Omne rationale est homo.

Conclusio, quæ ex his præmissis deducitur,

Omne rationale est hinnibile,

impossibilis est & absurda: ergo & una præmissa-
rum talis erit, quia falsum non potest sequi, nisi ex
falsis: non minor, ergo major: ergo contraria illi-
us vera est, nempe.

Nullus homo est hinnibilis:

quæ

quæ conclusio erat ab initio demonstranda.

Verum harum distributionum *ultima* hæc distinctio potius nominis est, quàm divisio rei. *Due priores*, si divisiones dici mereantur, non tamen ex interna demonstrationis natura, sed ex modo aliquo externo desumuntur.

CAP. II.

*In quo divisionis demonstrationis in Διόν &
"Ον membra dividendia explicantur.*

Dividitur ergò *ultimò* & rectissimè in demonstrationem Διόν seu propter quid, & "Ον seu quod. Circa quam divisionem tria ordine exequemur. 1. Membra ipsius dividendia explicabimus. 2. Sufficienciam ejus confirmabimus. 3. Qualisnam ea sit, ostendemus.

Demonstratio Διόν seu *potissima* & propter quid (quam *Arist.* sæpe absolutè & *κατὰ τὴν ἐξολωτὴν ἀποδείξιν* vocat, *Græci* *πρὸς τὴν ἀποδείξιν*, demonstrationem propriè & principaliter dictam appellant) ea est, cujus mediū ex loco causæ proximæ sumitur, ad comparandam scientiā ejusmodi conclusionis, in qua proprium de subiecto suo prædicatur.

Fitque ea demonstratio vel per causam	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle; font-size: 4em; line-height: 1;">{</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <p><i>Finalem</i>, ex gr. Quod debet progrediens victum querere, necesse est, ut visum habeat: At animal progrediendo debet victum querere: ergò Animal visum habeat, necesse est.</p> </div>
	<div style="display: inline-block; vertical-align: middle; font-size: 4em; line-height: 1;">{</div> <div style="display: inline-block; vertical-align: middle;"> <p><i>Efficientem</i>, eāmq; vel externam, ut in illa demonstratione eclipsos de luna per interpositionem terræ; vel internam, quæ est vel forma subiecti, ut in illa, risibilitatis de homine</p> </div>

homine per rationale; vel aliud accidens ab illa fluens, ut in illa, gradualis incrementi lunæ per figuram sphericam.

Dicitur ista demonstratio Διόν, vel quod ejus medius terminus sit Διὰ ὄν, causa propter quam res est, quod vult Keckermannus; vel ut sit analogia ejus cum demonstratione ὄν, quia quæstioni Διότι seu propter quid, plenè satisfacit.

synt. log. lib. 3. tract. 1. sect. 2. cap. 14. com. ad defin. demonstr. Διότι.

Demonstratio Ὀν, seu quod duplex est pro medio duplici: alia fit per causam remotam; atq; istam docet Arist. negativam semper aut plerumq; confici, & in secunda figura in Camestres; quoniam causa remota ut plurimum est amplior effectu: quare eâ positâ, non ponitur necessariò effectus; ac proinde nec colligi affirmativè ex illa potest: eâ verò ablatâ, effectus ex necessitate aufertur: Ideoq; valida semper est ea argumentatio, quâ ex negatione causæ negatio effectus colligitur, ut Omne respirans est animal, Nullus paries est animal, ergò Nullus paries respirat. Negari tamen non potest id quandoq; evenire, ut causa etiam remota cum effectu reciproceatur, unde extruitur ejusmodi demonstratio in Barbara: Omne animatum nutritur, Planta est animata, ergò nutritur. Alia est ex effectu proximo, quæ potest semper extrui in prima figura & affirmativè; cum hic præcipuus ejus usus sit in philosophiâ: ut, Omne risibile est rationale, Omnis homo est risibilis, ergò Omnis homo est rationalis. Potest etiam fieri negativè, & in secunda figura, si alicui subiecto causam non inesse, eò quod non insit effectus, ostendamus: ut Omne risibile est rationale, Nullum brustum est risibile, ergò Nullum brutum est rationale.

Zab. lib. de spec. demonstr. in fine cap. 4.

CAP. III.

De sufficientia divisionis demonstrationis in δὲν & ὅτι.

EXplicatione istâ membrorum dividendium præmissâ, sequitur ut divisionis ipsius sufficientiam stabiliamus. Et primò quidem sufficientiam. primæ illius divisionis in δὲν & ὅτι; postea verò duarum aliarum subdivisionum, quarum altera est demonstrationis δὲν, altera demonstrationis ὅτι.

Quod itaq; ad primam attinet, eam perfectam omnibûsq; numeris absolutam esse liquebit, cum neq; deficere, neq; redundare ostensum fuerit. Sunt enim qui eam ex utrâque parte adoriuntur: ex illa quidem Averroës, ex hac Avicenna. Averroës ut alibi, ita imprimis *com. ad text. 95. lib. 1. Post.* triplicem statuit demonstrationem: primam, demonstrationē appellat ipse simpliciter dictam, sectatores ejus potissimam; secundam demonstrationem causæ, Averroïstæ propter quid appellant; tertiam demonstrationem quod, seu signi. Petrella *log. disp. lib. 6. c. 7.* sententiam istam illustrat, differentiam demonstrationis propter quid à potissima assignando: quam quadruplicem esse asserit. Primam, quòd medium potissimæ demonstrationis sit causa formalis subjecti, demonstrationis verò propter quid aliud causæ genus; Secundam, quòd hæc quidem ex terminis non reciproci constare possit, illa verò minimè: tertiam, quòd causa, quæ mediū est illius, nota sit naturâ, & nobis immediatè per sensum, sine adminiculo demonstrationis ab effectu; quæ verò medium hujus, nota sit solum naturâ, nobis verò non sine demonstratione

stratione *ut* quartam, (quæ tertiæ consentanea est) quod illa notificet quod & propter quid simul hæc propter quid tantum. Atq; hanc opinionem omnium penè recentiorum tum *Logica*, tum *philosophiæ* professorum communem fuisse refert *Zabarella*. Veruntamen eos ego *discerpere* demonstrationem, nō *dividere*; neq; *species* illius efficere, sed *fractiones* existimo: cōq; secutus *Zabarellam* libro peculiari hac de re agentem. *Crelliū in comment. ad text. 102. 1. Post. cum aliis*, qui omniū interpretum & *Græcorum & Latinorum* auctoritatem pro se adducunt: Suffulti insuper te testimonio ipsius *Arist.* qui à *text. 95. ad text. 102. lib. 1. Post.* quo loco de omnibus demonstrationis speciebus, earūq; discrimine dicendum proposuit, duas tantum posuit demonstrationis species. Quod autem demonstratio *si* & *potissima* non sint species diversæ unius generis, sed appellationes tantum diversæ ejusdem rei, facile apparebit, cum nos quaternionem illum differentiarum ab *Averroistis* excogitatum confutaverimus. Et quidem, quod *primò* loco dicunt, medium *potissimæ* demonstrationis esse causam formalem, demonstrationis verò propter quid causam quamlibet; satis refutatum à nobis est in *quæst. posteriori de medio demonstrationis potissimæ* * *superius discussa*. Illis verò, quæ eò loci attulimus, unū hoc adjici potest. Quod si admitteretur hæc sententia, sequeretur unam & eandem rem posse per aliam & aliam causam demonstrari demonstratione *potissimā* & propter quid. Cum enim possit aliqua res ab omnibus quatuor causarum generibus, & in unoquoque genere ab una prima causa pendere; per formam demonstrabitur demonstratione *potissimā*, per reliquas verò causas demonstratione propter

Zab. lib. de spec. dem. initio c. 11:

* p. 40, 41.

Zab. lib. de spec. dem. cap. 14. arg. 4.

propter quid. At hoc absurdissimum est, quoniam
unius rei unica est causa, quæ quæstioni *propter quid*
 * Pag. 104 satisfacere apta sit : quemadmodum & nos * *suprà*
 ex definitione scientiæ collegimus, & *Arist. 2. Post.*
text. 95. planè confirmat, & ipse deniq; *Averroes* eū
 locum exponens concedit. *Secunda* differentia,

Zab. ibid. c.

15. arg. 5.

quam comminiscuntur *Averroista*, à terminorum
 reciprocatione petita, parem habet absurditatem.
 Non est enim perpetua & inseparabilis : cū de-
 tur demonstratio *propter quid* tantū, quæ habet
 terminorum paritatem : nam si causam & effectum
 æquales ac convertibiles accipiamus, & effectus
 sit notior, demonstratur ibi prius causa per effectū;
 deinde effectus per causam in regressu : atq; hæc
 demonstratio erit *propter quid* tantū, & non po-
 tissima, propter defectum *tertiæ* conditionis, quæ
 jam sequitur. Ea verò ponit causam illam, quæ
 medium est *potissimæ* demonstrationis, nobis no-
 tam fieri immediatè per sensum ; quæ autem de-
 monstrationis *propter quid*, ope demonstrationis
 òn innotescere. Quæ differentia præterquàm
 quòd ex natura demonstrationis non accipitur :
 (non est enim ex conditionibus principiorum
 demonstrationis ab *Arist.* enumeratis) sed extra-
 nea sit & accidentaria, ac proinde species variare
 nequit; alià majori inconvenientiâ laborat. Ex ea

Zab. ibid. c.

17. arg. 4.

enim sequitur (id, quod maxinè absurdum est) u-
 nam eandemq; demonstrationem huic homini esse
potissimam, illi verò *propter quid* tantū. Nam si
 contingat ab aliquo prius causam sentiri, quàm ef-
 fectum, & ex ea cum effectum demonstrari, de-
 monstratio respectu illius *potissima* erit : notificat
 enim & quòd effectus sit, & cur sit : ut si quis nul-
 lam habens *eclipseos solaris* cognitionem, videat lu-

nam interpositam inter solem & nos, statim per causā cognoscit eclipsin fieri, quam antea ignoverat. Si verò alius, qui prius eam eclipsin noverit, causæ interim ignarus, veniat postea in ejus causæ cognitionem, per eam cognoscit *propter quid sit eclipsis*, sed non *quòd sit*. Eadem ergò nullam in seipsa mutationem passa respectu duorum hominum & potissima erit, & *propter quid tantum*. Postrema differentia à quæsitis accepta facile reprobatur. *Primò*, quia docet ipse *Arist. 2. Post. text. 16.* & alibi sæpe demonstrationem omnē concludere, *Zab. ibid. c. 18. arg. 2.* *quòd res sit, vel quòd non sit*: quod verò demonstratio concludit, illud notificare dicitur. *Secundò*, demonstratio ex causa remota notum facit *quòd sit*, *ibid. arg. 4.* ergò demonstratio ex causa proxima multò magis. Jam verò quòd quispiam *quòd sit* cognitum ante factam demonstrationem habeat, id & planè accidentarium est, & vim demonstrationis non tollit. Ea enim ex causa proxima cū constet, dum declarat *propter quid est*, non potest non propriam naturam declarare, etiam *quòd sit*. Postremò *Arist. 2. Post. text. 39.* eum qui rem cognoscit esse sine cognitione causæ, dicit, non cognoscere *quòd res illa sit*, nisi leviter & imperfectè: ergò qui prius novit effectum aliquem esse, & postea demonstrat *propter quid sit*, ille hanc demonstratione novam scientiam adipiscitur, quam antea non habebat, *quòd res illa sit*; perfectam scilicet & certam, quam antea non habebat, nisi confusam & rudem. Quamobrem ea demonstratio, quam vocant *propter quid tantum*, notificat utrumq; & *quòd sit*, & *cur sit*.

Avicenna ex adverso unicam vult esse demonstrationem, nempe *propter quid*: Demonstrationem enim *Ort* indignam nomine, expertem naturæ de-

Zab. lib. de spec. de- monst. c. 9. demonstrationis censet. Qui refelli potest his argumentis. *Primò*, omnis syllogismus scientificus est demonstratio (definitio enim est ad æquata definitio:) cæterum demonstratio quòd scientiam parit: nam philosophus 1. *Post. text. 95.* duplex statuit scire, aliud propter quid, aliud verò quòd. *Secundò*, *Arist. 1. Post. text. 23.* Non est, inquit, simpliciter ea demonstratio, quæ est ex notioribus nobis: Ita quæ demonstrationem simpliciter dictam negat (hæc enim appellatione diximus demonstrationem *ἁπλῶς* usurpari) eandem esse demonstrationem constet. *Tertiò*, illa est æquivocè demonstratio, cui sola nominis, nulla naturæ adest communicatio. At syllogismus iste conditiones demonstrationis obtinet, eas præsertim, quæ demonstrationis propriæ sunt, ut constare ex summè veris, necessariis, immediatis.

OBIECT.

Zab. lib. de spec. de- monst. c. 23. Verum adversus ea quæ posuimus, disputant primò Averroistæ ex autoritate *Arist. 1. Post. cap. 16. text. 101.* ubi asserit philosophus inter disciplinas, quæ in ejusdem rei cognitione versantur, aliam quidém cognoscere quòd sit, nescire autem propter quid; aliam vero perspectum habere propter quid, sed ignorare quòd sit. Potest ergò dari aliqua demonstratio, quæ ita notificat propter quid, ut simul non declaret quòd; atq; ea erit tertia species.

SOL.

Quòd sit cognosci potest duobus modis, vel per	}	Sensum, ut si quis oculis intueatur lunam eclipsari. Rationem, ut Astrologus in cubiculo manens pro certo novit lunam hoc tempore obscurari, quam interim non videt.
--	---	---

Jam

Jam Arist. à cognitione propter quid, sejungit cognitionem ipsius quòd, non quidē omnem, sed eam tantum, quam adminiculo sensus adipiscimur:

OBIECT.

Disputat secundò Avicenna, quia Arist. 1. Post. text. 55. demonstrationem ab effectu nomine demonstrationis non dignatur, sed appellat syllogismum à signo, illiusq; propositiones per se esse negat. Deinde demonstratio est syllogismus scientificus; scientia verò definitur cognitio rei per causam, non per effectum.

SOL.

Quòd Arist. non appellet cum syllogismū nomine demonstrationis: quòd etiam dicat propositiones illius nō esse pe se, utrumq; intelligendum est non absolute, sed comparatè ad demonstrationem potissimam, de qua ibidem agit. Ad definitionem verò scientiæ quod attinet, sumitur ibi nomen scientiæ strictius, ut præcipuam tantum & primariam ejus speciem comprehendit; non autem prout ad utramq; speciem extenditur.

CAP. IV.

De sufficientia subdivisionum demonstrationis Διόν & Οτι in suas species.

HÆc de partitione demonstrationis in primas & immediatas species suas: proximum est, ut ejusdem subdivisiones pari modo confirmemus.

Nam primum diviso illa bimebris demonstrationis Διότι à nonnullis (inter quos est Ruvio) *qaest. 1 sup. 1. lib. Post. c. 10. nu. 3.* improbatur, qui tertium in eam membrum student invehere; putà demonstrationem illam, quæ fit per causam remotam eam, quæ cum effectu reciprocatur. Quæ sententia nullo negotio rejicitur,

citur. *Nam primò*, illa sola est demonstratio *propter quid*, cui conveniunt conditiones singulæ, quæ in demonstrationis definitione sunt politæ: quod de demonstratione à causa remota, qualiscunq; illa sit, affirmari nequit: nunquam enim ea constare potest *ex immediatis*. *Secundò*, demonstratio *Διότι* talem rei scientiam generat, ut nihil de ea amplius quæri aut dubitari potest: At de demonstratione à causa remota id falsum est (ignoratur enim adhuc ea, cujus maximè opus est cognitione, causa proxima:) Aliter inanes essent omnes demonstrationes à causis proximis desumptæ, si daretur aliqua remota, quæ talem scientiam effectus generaret, ut nihil de ea amplius quæreretur.

Divisio demonstrationis *Οτι*, oppugnatores habet duarum classium. Sunt enim qui eodem modo, quo datur demonstratio à causa proxima & remota, dari etiam volunt ab effectu & proximo & remoto. Dicimus verò nos huiusmodi syllogismum remotum indignum demonstrationis nomine duabus de causis. *Primò*, quia adeò plenus est defectibus: nam cum in reliquis duabus sit *unius tantum* conditionis defectus, ita ut demonstratio à causa remota sit ex *veris & causis*, sed non *immediatis*; demonstratio ab effectu proximo ex *veris & immediatis*, sed non ex *causis*; iste duabus destituitur: neq; enim ex *immediatis* procedit, nec ex *causis*. *Secundo*, quia nullum usum obtinere potest in scientiis: Nam per effectum remotum impossibile est pervenire ad cognitionem causæ remotæ, nisi prius habitâ causâ proximâ. Rursùm *Thomisti* tertiam speciem demonstrationis *Οτι* ponit huiusmodi syllogismum, qui neq; progreditur ab effectu ad causam, nec à causa ad effectum, sed ab effectu ad effectum; quorum

rum neuter ab altero dependet, sed uterq; ab eadem causa æqualiter procedit) adeóq; neq; sit à posteriori, nec à priori, sed ab æquali ad æquale. Verū hæc species vel hęc solâ ratione reprobat: quòd in omni demonstratione legitima sit inter medium terminum & majorem extremitatem nexus essentialis ac definitivus, atq; ita major propositio sit per se: quod in syllogismo *Themistiano* evenire non potest. Major enim propositio est quidem de omni, at non per se; quia neuter duorum effectuum in alterius definitione assumitur; ideóq; necessaria est, sed ex accidenti. Necessitas enim illa à neutro terminorum provenit, sed ratione tertij.

CAP. V.

Qualis sit divisio demonstrationis in Διότι & Ότι, generis univoci, æquivoci, an analogi?

EX ijs, quæ superiori capite diximus, facile est Zab. lib. de
spec. dem.
cap 1. judicare (id quod tertio loco proposuimus ostendendum) qualisnam sit demonstrationis divisio. Cum enim demonstratio Ότι, ut præter nudum nomen, aliquid etiam naturæ demonstrationis obtinet; ita etiam aliquibus demonstrationis conditionibus in ejusdem definitione positis destituatur, quæ tamen omnes demonstrationi Διότι competunt: manifestum est, divisionem istam, ut generis univoci non est in propriè dictas species, ita nec æquivoci esse in diversâ significata; sed generis ab uno, quod vulgò analogum vocant in imperfectas species.

De speciebus autem demonstrationis Διότι aliter sentiendum. Neutra enim earum alteri di-

Zab. lib. de
spec. dem.
cap. 7.

gnitate cedit: nec ea quæ ab efficiente sumitur, potior est eâ quæ à finali; nec vice versâ: quod tamen contingit in speciebus demonstrationis *ᾠτῖ*. Ea enim demonstratio, quæ est ab effectu proximo, præstantior eâ est, quæ à causa remota petitur: *Primò*, ratione *formæ*: illa enim affirmativè fit, & in prima figura; hæc negativè, & in secunda. *Secundò*, ratione *materiæ*: illius enim propositiones omnes sunt summè necessariæ & quatenus ipsum, hujus non item. *Tertiò*, ratione *finis*: Finis utriq; propositus scientia est, quæ in demonstratione ab effectu perfecta est, in demonstratione à causa remota non item. *Perfecta*, inquam, non *simpliciter* & *absolutè* (ita enim demonstrationis *Διότι* finis est adæquatus) sed *in suo genere*, & *comparatè*. Scientia enim *ignotæ causæ*, quæ in illa investiganda proponitur, non potest per aliam viam melius investigari & cognosci quòd sit, quàm per *effectum notiozem*: At scientia *ignoti effectus*, quæ per hanc acquiritur, melius cognoscitur per causam *proximam*, quàm *remotam*. Quare scientia, quæ finis est demonstrationis à remota causa, nec perfecta est *simpliciter*, nec in *suo genere*: quæ autem per demonstrationem ab effectu acquiritur, in *suo genere* perfecta est, quamvis non *simpliciter*.

TRA.

TRACTATUS DE DEMONSTRATIONE,

LIB. IIII.

De affectionibus demonstrationis.

CAP. I.

De regressu; ubi obiter de circulo.

Affectiones demonstrationis, de quibus ultimo in loco agendū, quæ præcipuè sunt, quarum altera regressus dicitur: altera est cōvertibilitas ejus in definitionē

Circa priorem agenda tria:

Primò, ostendendum, quid regressus sit; quid item affinis ei circulus: secundò, indicandum discrimen inter regressum & circulum: tertio, adducendæ sunt rationes, quare alter admittatur, alter rejiciatur.

Circulum primò definiemus, tum regressū. Fit ergo Circulus, definiente Zabarella, quādo demonstratā Zab. lib. de
propositionibus conclusione, ex ea vicissim eadē propositionibus demonstrantur; fitq; è conclusione propositio, regressu.
est è propositione conclusio: ex. gr. Esto hæc primò cap. I.
demonstratio,

Omne rationale est risibile.

Omnis homo est rationalis, ergò

Omnis homo est risibilis.

Secunda erit ista, quā confirmabitur major per conclusionem,

Omnis

*Omnis homo est risibilis,
Omne rationale est homo, ergò
Omne rationale est risibile.*

*Tertia hujusmodi erit, quâ minor probabitur,
Omne risibile est rationale,
Omnis homo est risibilis, ergò
Omnis homo est rationalis :*

Ibid.

*Regressus verò definiente eodem Zabarella est reciprocatâ quadâ demonstrandi ratio, quâ postquàm causam ignotam ex effectu noto demonstravimus, majorem simpliciter convertimus, & minorem loco conclusionis ponimus, & conclusionē loco minoris ; & ita eundē effectum per eandē causam demonstramus, ut sciamus propter quid sit. Constat itaq; regressus duabus demonstrationibus, quarum prior est *òti*, & ab effectu sumitur; posterior *òtòti*, & per causam proximam progreditur. Requiritur porro ad regressum tria: primo, notitia confusa effectus, quâ ducimur in cognitionem confusam causæ: secundo mentis diligens examinatio, quâ causam illam cum effectu, & effectum cum causa comparamus, donec tandem notitiam distinctam ipsius causæ adipiscamur: tertio, demonstratio potissima, quâ per distinctam causæ notitiam, perfectam etiam effectus scientiam acquirimus.*

*Zab. ib. finè
cap. 5.*

*a Ib. cap. 8.
b Isag. log.
part. prop. l.
I. cap. 8.*

Discrimen regressus à circulo à (a) Zabarella & (b) Crellio triplex constituitur. Primum, ratione formæ: quia in circulo, ut ex propositionibus conclusio, ita ex conclusione vicissim propositiones ambæ demonstrantur; in regressu unica, eaq; minor. Secundum, ratione materiæ: (materiam verò syllogismi appellamus medium terminum, ex quo utraq; præmissarum conflatur) quia in circulo medius terminus pro causa semper accipitur; in regressu

gressu verò medium hujus quidem demonstrationis
pro causa, illius verò pro effectu sumitur. *Tertium*
ratione finis: quoniam scientia, quæ per *circulum*
acquiritur, est in omni demonstratione una, & ea-
dem, nempe cognitio distincta effectus, cum om-
nes demonstrationes sint potissimæ; ut duplex est,
quæ per *regressum* acquiritur, altera confusa causæ,
altera distincta effectus.

Ut igitur ad tertium, quod initio proposuimus,
requendum descendamus: ipsius *circuli* usus ab
Arist. 1. *Post.* à text. 2. ad 27. argumento triplici
manifestè confutatur, ac penitus rejicitur: præser-
tim verò quòd idè comparatione ejusdè prius esset
à posterius, notius & ignotius; idq; in eodem ge-
nere cognitionis: cum statuerint antiqui singulas
in circulo demonstrationes *propter quid* esse debere
& potissimas. Rursus quoniam idem probaretur
per idem, & adhiberentur multæ demonstrationes
ad unam simplicem cognitionem acquirendam.

Ex adverso usum *regressus* licitum esse, evinci po-
test: primum *ratione*. Fieri enim potest, ut notitia
effectus sit cōfusa, quia ignoratur ipsius causa pro-
xima: quare ad scientiam perfectam illius adipi-
scendam opus erit duplici demonstratione, non
utrâq; à priori seu *διότι* (ejusmodi enim unius rei
unica est) sed una à *posteriori*, *ὅτι*; alterâ à *priori*,
διότι: quarum illâ notificetur *causa cōfusa*, hâc *effectus*
distinctè. Secundò ex *Arist.* ipsius *praxi*, qui hoc de-
monstrandi genere in *physicis* aliquoties usus est: ut
1. *Physic.* circa text. 62. postquam ex transmu-
tatione & generatione naturali materiam pri-
mam ostendisset, in 1. *de gen. & cor.* revertitur, &
per materiam primam generationem demonstrat.
Et 8. *phy.* ex æternitate motus, quam in initio ejus
libri

libri dari ostenderat, æternitatem motoris, *text. 45.* postea verò vice versâ æternitatem motus ex motoris æternitate demonstrativè colligit, *text. 53.* Tertiò ex aperto testimonio *Arist.* qui 1. *Post. text. 23.* postquam ratiocinatus esset adversus antiquorū *circulum*, idem respectu ejusdem non posse notius esse & ignotius; subjicit inconveniens illud nō esse, modò de diverso cognitionis genere intelligatur, ita ut alterum *secundum naturam*, alterum *secundum nos* notius sit, quod in regressu præstatur. Et 2. *Post. text. 90.* de causæ & effectus reciprocatione disputans, adversus assertionem suam movet hanc objectionē, *text. 91.* Si reciproca sit causa cum effectu, poterunt utiq; invicem demonstrari, atq; ita fiet *circulus*. Respondet *text. 93.* confugiendo ad *regressum*: non enim utramq; demonstrationem esse potissimam, quod fit in *circulo*; sed alteram *propter quid*, alteram *quòd*. Deniq; initio 1. *phys. text. 1.* postquam dixisset, in cognitione rerum naturalium à causis procedendum ad effectus; postea vero animadvertisset causas nobis esse ignotas, *text. 2.* adjicit, eas quoque ipsas ex effectibus notificandas.

OBIECT.

Sunt tamen quedam rationes, quæ circulum vidētur astruere. Nā Arist. 2. Prior. c. 5. 6. & 7. circularis argumentationis formam docuit: Et 2. Post. text. 66. in quibusdam, inquit, in quibus est mutua generatio, mutua item est demonstratio, & circulus, ut in vapore & pluvia: vapores namq; pluvix causæ sunt, pluvia vicissim vaporum: ergo licet alterum ex altero in eodem genere causæ demonstrare.

SOL.

Ad primam autoritatem dicendum, circulum non omnimodò à demonstratione repudiandum (regressus enim

45. enim aliquo sensu circulus est) sed quatenus opinabatur
 mo- ceteris, plura circuli more ex se invicem demonstrari
 53. posse demonstratione causæ, seu potissimā: quod falsissi-
 text. mum est. Ad alterum testimonium respondemus, non
 quo- intelligendum philosophum de perfecto circulo, quem-
 no- almodum neq; demonstrationes illæ sunt potissimæ:
 a nō causa enim omnis, quæ demonstrationem Διότι ingre-
 lliga- ditur, effectui cœva esse debet: at causa materialis, cu-
 cum- jsmodi sunt vapores respectu pluvie, materiæ tem-
 Et pre præcedit. Præterea non redeunt istæ demonstra-
 ione tiones ad idem punctum, quod in circulo fieri debet:
 hanc nam enim eidem vapores sunt numero, è quibus plu-
 ef- via generatur; & qui è pluvia eliciuntur; sed eidem
 ; ita tantum specie.

Vid. Zab. ad
 2. Post.
 text. 66.

OBIECT.

ulterius, causæ possunt esse sibi invicem causæ ut de
 efficiente & finali docet Arist. Nam ambulatio effi- 2. Phys.
 cients est causa sanitatis & sanitas ambulationis causa text. 20. &
 finalis. Possunt ergo ista de se invicem demonstrari 5. Metaph.
 per demonstrationem potissimam; & consequenter da- text. 2.
 tri potest circulus.

S O L.

Dicendum, causas non esse sibi invicem propriè cau-
 sas: quod ex eo apparet, quia propositū axioma interpre-
 tes ita explicant, ut efficiens sit causa finis quoad e-
 jus esse, non quoad ejus causalitatem; finis verò cau-
 sa efficientis quoad causalitatem, non quoad esse. Sic
 enim sanitas deambulationi finis est: non tamen induit
 vires cibos ad ventriculi fundum deprimendi, atq;
 ad sanitatem producendi.

CAP. II.

CAP. II.

De conversione demonstrationis in definitionem.

ALtera demonstrationis affectio, de qua dicendum proposuimus, est *convertibilitas in definitionem*: definitionem autem non subjecti, sed passionis; eamque non qualemcumque, sed perfectam causalem. De qua primò notandum, ex quibus consistat partibus, ut ita eam ex demonstratione potissima commodius exquirere possimus. Constat propriæ passionis definitio ex tribus, *genere* scil. *subjecto*, & *causâ*: Si ex *causâ* tantum, definitio est medium demonstrationis; si *subjecto* tantum, conclusio ejusdem; si ex *omnibus illis*, demonstratio inversa & terminorum tantum situ ab ea differens. de qua mentionem sæpe facit *Arist.* ut nobis discurrendū præcipuè sit, *quomodo* id fieri possit; quòd autem fiat, pro manifesto supponatur. Et *subjectum* quidem affectionis minoris extremi locum in demonstratione: *causam* verò medij termini sedem obtinere, res est adeò manifesta, ut difficultate omni careat. Sola ergò restat dubitatio de *genere*, cui nulla sedes in demonstratione destinari videtur; non *minoris* extremitatis, cum ea solius subjecti sit; non *medij*, cum ea solius causæ; non *majoris* extremitatis, cum ea nomen ipsum affectionis occupet.

Difficultas ista tolli & totalis expediri poterit tribus assertionibus: quarum *prima* erit hujusmodi: *Majoris extremi munus obire potest utrumque, & nomen* scil. *passionis & genus*. Habet ista patrocinantem sibi *Arist.* qui in exemplis demonstrationum potissimarum, quæ habet plurima, modò nomen, modò genus exprimit.

OBJECT.

OBJECT.

Quod si quis objiciat, genere affectionis adhibito, maiorem propositionem non esse quatenus ipsum; cum termini sint reciproci & convertibiles, causa affectionis, & eius genus.

SOL.

Resp. genus ibi non usurpari in latitudine & am- Zab. lib. de
plum suum; sed ut restrictum & coarctatum ad hanc convers. de-
speciem; neque planè ut genus, sed ut oratio ipsum quid monst. in
minis affectionis declarans: quo sensu potest cum def. cap. 4.
causa propositionem quatenus ipsum constituere.

Secunda assertio est: Licet non modò nomen affectionis, sed & genus in maiori propositione collocari possit; illud tamè aptius, & commodius, quàm hoc locum illud occupat. Et hinc quidem à Zabarella, cujus vestigia per hanc quæstionem hætenus insecuti sumus, Ibid. cap. 5.
procedendum ducimus. Is enim cum Averroë, à quo periculum putat dissentiri, arbitratur, genus affectionis commodius, quàm nomen eius accipi posse: atque duobus innititur argumentis. Primum tale est: Illa præstantior est demonstratio, quæ potestate magis propinquè accedit ad definitionem, & in eam minori negotio converti potest: Atqui talis est demonstratio, in qua genus affectionis collocatur. Secundum hoc modo se habet: Demonstratio illa præstantior est, quæ ex notioribus terminis conflatur: at demonstratio illa, in qua affectionis genus collocatur, est huiusmodi: tam sonus est notior tonitru, & defectus luminis eclipsis. Sed his Zabarella rationibus nos alias duas partem contrariam validius astruentes opponimus. Nam primò non affectionis genus, sed ipsa affectio proponitur demonstranda: quare hæc rectius, quàm illud adhiberi debet. Secundò evidentior est illa illatio

latio, ubi affectio nomine proprio insignita, quam alieno aliquo & confuso larvata prodit; & per consequens præstantior illa demonstratio. Ad rationes verò *Zabarella* hoc modo respondemus. Ad *primam* dicendo, infirmam esse majorem: non enim dignitas demonstrationis ex propinquitate *cum*, vel longinquitate à definitione est æstimanda; sed ex certitudine, & evidenti illatione affectionis, quæ major est, ubi proprium affectionis nomen exprimitur. Ad *secundam*, concessio nomen generis notus esse; si tamen nomen affectionis satis notum sit, hoc potius esse sumendum, quia magis distinctè affectionem significat.

Tertia assertio, & quæ prioribus consentanea est erit hujusmodi: Quando facienda est conversio demonstrationis in definitionem, si in majori extremo statuitur nomen affectionis, loco ejus genus surrogandum est: si autem in majori ipsum genus exprimat, tunc immediate, & ne verbo quidem mutato, res tota absolvi potest: ex. gr. Sit hæc demonstratio.

Illud, inter quod & solem interponitur terra, patitur eclipsin:

Inter lunam & solem terra interponitur ergò Luna patitur eclipsin.

Hic pro nomine *eclipseos* in majori statuo genus, defectum, nempe, *luminis*; huic proximè subjectum adjungo, *lunam*; postremò causam, *interpositionem terræ*; unde resultabit ejusmodi *eclipseos* definitio: *Eclipsis est defectus luminis in luna propter interpositionem terræ.*

Atq; omnium, quæ de demonstratione dicenda proposuimus, hic finis esto.

FINIS.

DISPUTATIO L.

*In libros Topicorum Aristotelis, seu
de Discursu probabili.*

DUO in se complectitur *Scientia*, certitudinem
& evidentiam, duo *fides humana* & opinio,
obscuritatem & incertitudinem. *Fides divina*
media *Scientiam* inter & opinionem, aliquid de utri-
usque naturâ participat, certitudinem scilicet &
evidentiam. Harum itaque omnium notiones in
his nobis disputatione declarandæ.

SECTIO PRIMA.

*Quid sit Opinio & Fides, & quomodo inter
se differant, & à Scientia.*

VARIÈ à variis sumitur *Scientia*, aliquando pro
quavis notitiâ certâ, vel physicè vel moraliter :
pro sensu S. August. l. 1. de lib. arbitrio, id, inquit, *sci-*
mus quod certò cognoscimus. In hac acceptione nomen
Scientiæ, *Fidei* competit, tum *Divinæ*, ut in illo Job
19. v. 25. *scio quòd Redemptor meus vivit, & in novis*
die de terrâ surrecturus sum, tum *Humana*, sic S.
August. l. 1. de Doct. Christiana, non verendum inquit,
discere nos scire quæ idoneis testibus novimus. Secundo
sumitur strictius *Scientia* pro solâ nimirum notitiâ
evidente, quò sensu non humanum tantùm per dis-
cursum habitam, sed Dei etiam & Angelorum *scien-*
tiam comprehendit. Tertio accipitur pro solo dis-
cursu

I,
Variis mo-
dis sumitur
Scientia.
K

curso certo & evidente, non pro primis principiis, nec cognitione immediatâ, quæ cum sine labore & industriâ habeatur, & suâ quasi sponte in mentem illabatur, dici solet *intellectus*. Quartò demum pro solâ Demonstratione à priori, seu per causam traditâ, quo sensu Scientiam definit Aristoteles 1. Post. c. 2. quòd *scire sit per causam scire* &c. de qua Scientiæ notione dictum est suprâ d. 47. s. 3. n. 7. & d. 48. s. primâ. In hac ergo sectione de scientiâ in tertiâ acceptione loquimur, seu de discursivâ.

II.
*Scientia,
Opinio,
Fides.*

Scientia itaque est *notitia certa deducta ex principiis certis*: unde *Opinio*, ut hîc sumitur, erit *assensus probabilis deductus ex principiis probabilibus*: *Fides* verò *assensus nixus auctoritate alterius aliquid dicentis*.

III.
*In quolif-
ferant Fi-
des & Opti-
nio.*

In hoc ergo differt *Fides* & *Opinio*, quòd *Opinio* sit assensus probabilis ex medio intrinseco, seu connexionem aliquam naturalem habente cum re, cui ob rationem illam assentimur: *Fides* verò est assensus ob medium extrinsecum, auctoritatem scilicet dicentis, quæ rei ipsi est planè extrinseca, ut constât. Si quando autem *Fides humana* vocetur ab Aristotele *Opinio*, idèò solùm ita eam appellat, quia *Fides humana* est assensus incertus sicut *Opinio*, non tamen quòd instat illius nitatur medio intrinseco.

IV.
*Auctoritas
dicentis in
duobus con-
sistit.*

Noandum ergo, *Fidem* niti auctoritate dicentis, quæ in duobus consistit, sapientiâ nimirum seu scientiâ illius, ex qua provenit quòd ipse non fallatur, & veracitate ejusdem, quâ efficitur ut fallere nolit: quæ duo cum summa sint in Deo, dignissimus est cui fides habeatur, utpote cujus dictis falsum subesse non possit: Unde assensus, illius auctoritate nixus est certissimus. Quo autem hæc vel sapientia vel veracitas in aliquo minor fuerit, minor etiam erit illius auctoritas, & consequenter minùs certa fides quæ
ejus

ejus auctoritate nititur. Si verò quis vel mendax sit, vel planè ignarus, fides ei haberi nulla potest. Maxima ergo auctoritas est auctoritas Dei, & omnino infallibilis, minor Angelorum, minor adhuc hominum, dæmonum nulla, non quòd scientia ipsis desit, sed veracitas, cùm dæmon sit mendacii pater, cui proinde, etiam cùm vera dicit, fides haberi non potest.

Circa *Opinionem* etiam notandum, Aristotelem, dum illam dicit esse *existimationem propositionis immediatae & non necessariae*, non definivisse ipsam conclusionem probabilem, sed prima principia probabilia, de quibus erat difficultas, quæq; ibi dare ostendit. Quod ulteriùs probatur, dantur enim conclusiones variae probabiles, ut constat, ergo hæ deducuntur ex alterâ saltem præmissâ probabili, nam ex duabus præmissis certis & evidentibus, non deducitur conclusio probabilis sed certa: tum sic, ergo præmissa illa probabilis immediata est, vel non; si ita, ergo dantur prima principia probabilia immediata; si non, ergo ex alia præmissâ probabili deducitur, de qua idem denuò recurret argumentum, & sic in infinitum, in hujusmodi autem subordinatis procedi in infinitum non potest.

Est ergo *Opinio assensus obscurus, incertus, & formidolosus, non nitens auctoritate*: fides autem humana in reliquis congruit cum Opinione, in hoc ultimo differt, quòd nitatur auctoritate, nempe humanâ & fallibili. De obscuritate utriusque plura dicentur postea, nunc de formidine quæritur qualis illa sit, quæ in opinione & fide humana reperiri solet.

Formido itaque (ut omittam eam quæ est in voluntate) quoad præsens duplex est. *formalis & radicalis*: *formido formalis* est, cùm quis ita assentitur alicui conclusioni probabili, ut tamen per actum a-

Dei auctoritas maxima.

V.

Datur prima Principia probabilia,

VI.

Definitio Opinionis.

VII.

Formido duplex, formalis, & radicalis.

VIII.

lium dubitet ne res aliter se habeat, atque ille iudicat.

Formido radicalis est assensus ex modo tendendi ita imperfectus substantialiter, seu quoad entitatem & substantiam, ut non convincat intellectum, sed illum relinquat debiliter assentientem, seu est actus qui in se negationem habet certitudinis, licet id intellectus non advertat. Vocatur verò *formido radicalis*, quia assensus ille est ejusmodi, ut si supra actum suum reflecteret, non iis niti eum principiis adverteret, nec tale habere fundamentum, ut dubitationem omnem de falsitate objecti excludat.

XI.

Radicalis formido est de conceptu opinionis et fidei humanæ, non formido formalis.

Formalis ergo *formido* nec de ratione Opinionis est, nec fidei humanæ, est tamen *radicalis*. Primum constat experientiâ, quia nonnullos videmus ita suis indies opinionibus, quæ tamen meræ opiniones sunt, mordicè adhærere, ut nullam planè de iis dubitationem habeant, super quas tamen, si oculo indifferenti reflecterent, uon ita certis viderent niti fundamentis, ut de iis meritò dubitari non posset. De quibus bene Aristoteles 7. Ethic. c. 3. *Quidam, inquit, opinantium non dubitant, sed existimant se cerò scire.* Formalis ergo *formido*, ut dixi, non est de ratione vel opinionis, vel fidei humanæ, sed sine ea reperitur tota ejus ratio, nempe ut eliciatur actus ob medium non certum. Secundum de *radicali* formidine etiam constat, nam actus tam opinionis quàm fidei humana nituntur auctoritate, vel medio fallibili, ergo sunt ejusmodi, ut si quis supra eos reflecteret, rationem de eorum certitudine dubitandi reperiret.

X.

Probabilitas non est in rebus sed in intellectu.

Hic solùm noto, probabilitatem non in rebus esse, sed solo intellectu, ex imperfecto nimirum tendendi modo, res enim omnis à parte rei vel est determinatè, vel non est. Unde licet duas de eadem re propositiones contradictorias esse simul veras implicet,

implicet, nil tamen vetat duas contradictorias de eadem re esse simul probabiles, cum & rationes in utramque partem probabiles asserri subinde possint, & virorum doctorum à se in opinionibus dissentientium auctoritas.

Tandem circa particulas illas *non necessaria* in XI. definitione opinionis n. 5. ab Aristotele traditâ positas, notandum non ita hoc loco intelligere ipsum *De objecto certo dari* propositionem quæ est de re contingente, quasi de *pote est cog-* objecto certo cognitio dari incerta nequeat, aut de *nitio incer-* claro obscura, vel è contrâ: Nec enim pari aded *ta, & è* inter se passu procedunt objectum & actus, ut *contra.* thematicè quasi sibi invicem respondeant. Sicut ergò de objecto infinito dari potest cognitio finita, de increato creata, de æterno temporanea, de negativo positiva, de divisibili indivisibilis, de successivo instantanea, de materiali immaterialis, & alia hujusmodi; *ita* de re certâ dari potest cognitio tantùm probabilis, & de evidente inevidens: nec enim rationes omnes, quæ ad conclusionem aliquam quantumvis certam & evidentem probandam afferuntur, certæ semper sunt & evidentes, quæ proinde notitiam de eâ sui similem gignunt.

SECTIO II.

An cognitio evidens, Fides, & Opinio, possint simul in eodem intellectu circa objectum idem consistere.

PRIMA sententia multorum est, qui asserunt id I. omninò repugnare. Ita Sotus, Cajet. Bannes, Medina, Canus, & alii apud Valen. To. 3. d. 1. q. 1. p. 4. *Prima sententia est affirmativa.* n. 2. tenet ruvius 1. Post. c. 26. Turrian, in disp. de Fide, Lorca d. 14. & alii.

II.
*Secunda
negativa.*

Secunda sententia affirmat non repugnare scientiam, Opinionem & fidem de eodem objecto esse simul in intellectu. Ita D. Bonav. in 3. dist. 23. ar. 2. q. 2. & 3. Halensis 3. par. q. 79. mem. 3. Henric quodlib. 1. q. 14. Joannes Baconius 3. dist. 25. q. 1. a. 1. & 2. Ocam. Gabriel, & alii Nominales, Mol. 1. p. q. 1. a. 1. d. 2. Suar. de Fide, d. 3. f. 9 Valen. citatus. Hurt. d. 10 de Ani. f. 5. Tanner. d. 1. de Fide, q. 1. dub. 6. n. 169. & 176. Arria. d. 6. de Ani. f. 6. & alii innumeri.

III.
*Tertia
sententia
media.*

Tertia sententia est illorum qui cum quadam limitatione asserunt posse fidem simul stare cum scientiâ. Ita Vasq. 1. p. d. 4. c. 2. qui fidem stare posse affirmat cum scientiâ per species abstractivas habitâ, non per proprias. Coninck de Actib. d. 11. dub. 1. id solum concedit de scientiâ intuitivâ supernaturali: alii de cognitione sensitivâ: alii demum de visione tantum beatificâ.

IV.
*4. sent. ait
posse opini-
onem exi-
stimatam
scientiam
stare cum
scientiâ.*

Quarta sententia est Durandi quem sequuntur Conimb. 1. Post. c. 26. q. 2. a. 2. qui aiunt posse opinionem stare cum scientiâ, si medium actus opinionis, licet tantum sit probabile, existimetur esse evidens, secus si sciatur esse solum probabile.

V.
*Habitus
scientiæ, o-
pinionis, &
fidei possunt
simul stare
in eodem
intellectu.*

Prima conclusio: possunt in eodem intellectu stare simul habitus *Scientiæ*, *Opinionis*, & *Fidei*. Probatur, habitus enim, ad actus etiam oppositos sibi invicem non repugnant, in gradibus saltem remissis, ut constat in voluntate, ubi non statim ac quis habitum virtutis acquirere incipit, expellitur e vestigio totus habitus vitii contrarii, iræ ex. g. aut superbix. Cujus ratio est, quia sicut potentia eadem numero & indivisibilis datur divisivè ad formas contrarias, & ad effectus inter se non diversos modò, sed repugnantes, ut in materiâ ad formam ignis & aquæ, in intellectu ad assensum & dissensum, & similia,

Similia, ita nil obstat quò minùs dentur in eodem subiecto inclinationes duæ seu propensiones ad effectus divisivè, etiam oppositos, multò minùs repugnat ut dentur ad non oppositos, quales sunt actus fidei & opinionis respectu scientiæ, ut mox ostendam.

Secunda Conclusio: non possunt de eodem ob-
jecto simul esse in eodem intellectu *scientia, fides naturalis, & Opinio* cum actuali & formali formidine & dubio simpliciter de veritate objecti. Ad probationem præmitto quod supra notavi sec. præcedenti, n. 7. formidinem formalem esse actum quo quis dubitat num res, de qua actus opinionis vel fidei humanæ judicat, aliter se habeat aut habere possit. Hoc posito.

Ratio conclusionis videtur manifesta, nam si simul cum actu scientiæ esset in intellectu formalis hæc formido, intellectus duobus simul assentiretur contradictoriis, & contra lumen rationis idem simul affirmaret esse & non esse. Probatur, per actum quippe scientiæ evidenter scit & judicat objectum ita esse, imò aliter se habere non posse, quàm actus enuntiat, per actum autem formidinis putat fortè non ita esse, vel posse aliter se habere quàm actus enuntiat, sed hæc sunt contradictoria, ergo. Juxta hanc conclusionem intelligendi sunt S. Thomas & Aristoteles, si quando videantur asserere opinionem & scientiam de eodem simul objecto esse non posse, nempe cum formali formidine.

Dices, nulla videtur repugnancia, ut simul cum scientiâ stet formido ne subsit falsum, non actui scientiæ, sed opinionis vel fidei humanæ. Contrà pugnat apertè, nam si dubitet num subsit falsum actui opinionis (qui ut supponitur, idem repræsentat obiectum

VI.

Scientia & opinio cum formidine formali non possunt simul stare.

VII.

Ratio est, quia intellectus simul assentiretur contradictoriis.

VIII.

In sensu composito scientiæ nō potest quis timere ne subsit falsum actui opinionis.

*timere ne
subsit falsū
actui opini-
onis.*

objectum cum actu scientiæ) dubitat utrum con-
formis sit objecto, seu utrum objectum ita se habeat,
sicut actus ille affirmat, ergo putat fortè non ita se
habere, cum tamen per actum scientiæ sciat ita se
habere, & aliter esse non posse, sed sunt contradi-
ctoria scire rem ita esse, & judicare fortasse non ita
esse, putare aliter posse se habere, & scire non posse
aliter se habere, ergo. Si autem solum dicat quis pos-
se formidinem de certitudine actus opinionis, non
de veritate illius, stare cum scientiâ, puto nil ibi in-
volvi repugnantiae, formido enim non esset circa
idem objectum, nec enim dubitat utrum objectum
aliter se habeat, aut habere possit, sed solum utrum
actus procedat ex iis principiis, quæ ipsum ad veri-
tatem determinent infallibiliter, non ergo dubitat
utrum actus sit verus, sed utrum sit certus.

IX. Tertia Conclusio: non repugnat ut *scientia, fides,*
Stare simul & opinio in eodem simul intellectu reperiantur de
possunt *sci-* eodem indivisibili objecto. Ita auctores supra pro
entia, fides, secundâ sententiâ allati. Probatur primò, nam non
et opinio de est unde hæc repugnantia oriatur, cum ex nullo, ca-
eodem obje- pite actus fidei & opinionis sint cum scientiâ in-
cto. compossibiles. Dices, hinc oriri impossibilita-
tem, quòd fides & opinio objectum obscure repræ-
sentent, scientia verò clarè, claritas autem & obscu-
ritas de eodem objecto non magis consistere simul
possunt in eodem intellectu, quàm lux & tenebræ
in eodem aëre, ergò. Negatur tamen minor, nam fi-
des & scientia non se habent sicut forma & privatio
formæ vel sicut lux & tenebræ, cum fides non sit
negatio scientiæ; sed sunt instar majoris & minoris
lucis, diversæ tamen non ejusdem rationis; vel sicut
actus perfectus & imperfectus. Unde etiam dicimus
locum aliquem esse obscurum, licet ibi sit aliquid
lucis.

Obscuritas

Obscuritas ergo fidei & Opinionis positiva est, non privativa, nempe modus tendendi positivus, obscurus, & debilis in opinione & fide humanâ, & ad summum, in suo conceptu dicit privationem claritatis in eodem actu, non in eodem subiecto. In quo est manifesta disparitas inter lucem & tenebras, quæ privationem lucis essentialiter requirunt in eodem subiecto.

Probatur secundò, multa nobis proponuntur in scripturis credenda, quæ tamen novimus lumine naturali, vt Deum esse, sed hoc frustra fieret si ea credere non possemus. Sed est certum nos ea posse credere, nam ait S. Paulus ad Hebræos vndecimo, *accidentem ad Deum oportet credere quòd sit, & quòd remunerator sit.* Angeli etiam in viâ scientiam naturalem habuerunt de existentia Dei, à qua, vt multi probabiliter putant, nunquam cessare poterant, & tamen fidem habebant de eadem Dei existentia, & credebant esse Deum. Eodem etiam loco additur ab Apostolo, *fide intelligentes aptata esse secula verbo Dei*, quod tamen ratione naturali cognosci potest, & de facto cognoscitur. in symbolo item Athanasij credendum proponitur *Deum esse omnipotentem, æternum, immensum, & similia*: si verò cognosci simul & credi hæc non possent, priore loco vir doctus foret, quàm rudis aliquis & ignarus rusticus, hic enim credit illa omnia fide supernaturali & meritoria, vir autem doctus iuxta contrariam sententiam credere ea non posset, cum sciat, scit autem semper si super ea vel minimum reflectat, cum ex. g. sit maximè lumine naturæ notum, Deum esse

Confirmatur primò, hinc enim sequeretur, non posse homines (saltem doctos, qui Dei ferè semper actu scientiam habent) elicere actus virtutum circa Deum

X.

Obscuritas
fidei est po-
sitiva, non
privativa.

XI.

Multa pro-
ponuntur
credenda,
quæ novi-
mus lumine
naturali.

XII.

Sequere-
tur viros
Deum

doctos non
posse elicere
actus vir-
tutum circa
Deum.

XIII.

*Fides, Opini-
o, & sci-
entia non
tendūt mo-
do opposito,
ergo possunt
esse simul.*

Deum, cum juxta Apostolum proximè citatum, si-
des earum omnium sit fundamentum, quam tamen
juxta aduariarios stante scientiâ habere non possunt.
Confirmatur secundò, post rationes claras pro ali-
quâ sententiâ propositas, proponi solent probabiles,
quod tamen frustra fieret, si assensum probabilibus
præbere non possemus, habitis prius rationibus sci-
entificis.

Probatur tertio, *fides, opinio, & scientia* circa idem
objectum non tendunt modo contradictorio, sicut
affirmatio & negatio, sed feruntur in idem obje-
ctum affirmativè omnes, vel omnes negativè, licet
ex suo quæque motivo & ab aliis diverso: si autem
hoc præstent, quid refert quod actus unus clarè
tendat & evidenter, alter obscurè? id enim solum
arguit in eodem simul intellectu actum perfectum
dari posse & imperfectum de eodem objecto, hoc
verò non repugnare constat ex apprehensione & ju-
dicio, quæ simul in eodem intellecta sunt circa idem
objectum, cum tamen unus actus perfectus sit, alius
imperfectus.

XIV.

*Potest de
eodem obje-
cto simul
esse cognitio
intuitiva et
abstractiva,
ergo Fides
& Opinio.*

Probatur quartò, potest de eodem objecto esse si-
mul in intellectu intuitiva cognitio & abstractiva,
ergo etiam fides & opinio. Antecedens probatur,
quid enim vetat ut beati in cælo videntes Deum in-
tuitivè, ipsum etiam cognoscant per rationem aliquâ
abstractivam, seu discursû ex effectibus? sed cognitio
intuitiva & abstractiva non multò minùs videntur
repugnare, quàm fides & scientia, cum altera objecti
præsentiam requirat, altera absentiam, ergo. Si autem
dicatur hoc ideo non repugnare, quia nil ei obstat
quò minùs idè objectû sit præsens per unum actum,
& absens per alium, dicemus similiter non repugnare
ut idem objectum per unum actum cognoscatur cla-
rè, per alium obscurè.

SECT:

SECTIO III.

Solutione argumentorum ostenditur fidem & opinionem stare simul posse cum scientiâ.

Objicies primò; non potest esse simul lux & tenebræ in eodem aëre, ergò nec scientia, fides, & opinio in eodem intellectu. Nego consequentiam, non enim opponuntur privativè, ut ante dixi, hi actus, quis enim dixerit fidem, præsertim Divinam, esse tenebras respectu scientiæ? maximè cum à S. Petro Ep. 2. c. 1. v. 19. vocetur *lucerna lucens in caliginoso loco*, & dicamur *fide intelligentes*, dicitur præterea *Isaia 9. v. 2. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est iis*: quando nimirum Dei & rerum supernarum notitia ipsis per fidem illuxit. Deinde sequeretur, æquè opponi fidem & scientiam circa idem subjectum, ac errorem & scientiam.

Objicies secundò; si opinio vel fides tantum neget perfectam claritatem in eodem actu, ergo cum unus actus scientiæ sit alio perfectior, actus minus perfectus erit opinio, vel fides. Nego consequentiam, quia actus opinionis vel fidei habere in se debent negationem omnis evidentiae; sicut etiam licet unum judicium sit alio perfectius, non inde sequitur, imperfectius judicium esse apprehensionem tantum simplicem. Differunt ergò ex modo tendendi, & motivis seu objectis formalibus extrinsecis, vel intrinsecis fallibilibus vel infallibilibus, claris vel obscuris, certis vel incertis quibus innituntur.

Objicies tertio; S. Paulus Heb. 11. asserit fidem esse *argumentum rerum non apparentium*, unde communiter ex S. Augustino dicitur, *fides est credere quod non vides*. Respondeo distinguenda esse verba illa Apostoli, est argumentum rerum non apparentium per fidem,

I.
Fides & scientia non ita ibi repugnant, sicut lux & tenebræ.

II.
Actus opinionis & scientiæ differunt ex modo tendendi.

III.
Quo sensu dicat Apostolus Fides est ar-

gumentum
rerum non
apparenti-
um.

IV.

*Quo sensu
dixit S:
Greg: Fi-
des non ha-
bet meritū,
cui humana
ratio præbet
experimen-
tum.*

fidem, seu per motiva fidei, concedo; aliunde, nempe per scientiam seu motiva scientiæ, nego. Ut constat de cognitione naturali Dei quam hinc unà cum fide habemus ejusdem objecti. Non ergo est de necessitate fidei ut objectum ipsius non sit evidens concomitanter, & aliunde, sed solum ut non sit evidens per fidem, vel per medium fidei.

Objicies quartò; actus fidei est meritorius, ergo consistere nequit cum scientiâ, nam juxta S. Gregorium, *fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*. Respondetur concedendo actum fidei esse meritorium. Verba ergo illa S. Gregorii exponit S. Bonav: in 3. d. 24. q. 2. ita ut intelligantur cum quis vult solum credere vel assentiri, quia experientiâ rem ita esse videt, ita ut assentiat, non quia Deus dixit, sed quia ipse experimento, vel rationis indagatione ita esse comperit, sicque fides illa vel assensus quicumque is fuerit, nitatur solo ipsius experimento, non Dei auctoritate: vel saltem ita est dispositus, ut credere omnino non vellet, nisi rei veritatem aliunde compertam haberet. Rebus ergo visis assentiri quia videntur, nullum est meritum, assentiri tamen rebus visis quia dicuntur à Deo, actus est meritorius, minus tamen quam si non fuissent omnino visæ, testante ipsâ veritate Jo. 20. v. 29. *Beati qui crediderunt & non viderunt.*

V.

*S. Thomas
vidit &
credidit
Christum
resurrexis-
se.*

Objicies quintò S. Gregorium super illa verba Jo. 20. assentem, S. Thomam aliud vidisse, aliud credidisse, vidisse hominem, credidisse Deum, ergo juxta ipsum non potest quis idem videre simul & credere. Respondetur S. Thomam ibi vidisse & credidisse Christum resurrexisse, quod insinuant illa verba Christi immediate sequentia *Beati qui non viderunt & crediderunt*. S. ergo Gregorium dicimus velle ipsum

ipsum S. Thomam non adæquarè idem vidisse & credidisse, sed plus credit quàm vidit, vidisse scilicet Christum resurrexisse, credidisse ipsum simul resurrexisse & esse Deum.

Objicies sextò; lucente majore luce, sole, verbi gratià, candela nullam producit lucem in aëre, ergo nec opinio vel fides, lucente in intellectu scientià. Responderur primò, multos negare antecedens: sed eo omisso, responderur secundò, negando consequentiam: disparitas est, quia lux candela & solis est ejusdem rationis, non sic fidei & scientiæ, sed speciei diversa: unde non est cur scientia & fides simul esse non possint, sicut cognitio intuitiva & abstractiva de Deo. & quid vetat, ut licèt solem quis videat lucentem, id tamen simul credat ob auctoritatem Petri illud affirmantis?

Objicies septimò; ergo fides actualis in beatis reperiri simul poterit in cœlo cum visione beatificà. Respondeo negando consequentiam, primò quia actus fidei actus est propriè viatoris, in cœlo autem viatores non sunt, sed soli comprehensores: unde 1. ad Cor. c. 13. ait Apostolus fidem, quam in viâ habemus, in patriâ evacuatum iri, cessante enim omni actu, cessat habitus. Datur autem fides in via ad eliciendos actus supernaturales intellectus, requisitos ad actus supernaturales virtutum in voluntate. Deinde, in cœlo non solùm objectum fidei clarè videtur, sed omnia etiam motiva, & ipsa adeò revelatio, ac proinde nulla remanet obscuritas, non solùm in objecto, sed nec in motivis, cùm videant non solùm objectum ita se habere, scilicet Deum esse Trinum & Unum, sed etiam hoc Deum revelare, & miracula in illius confirmationem esse facta, sicque pro motivo illius actûs nihil habet intellectus obscurum

VI.
Differentia inter lucem candela re- spectu solis, & fidei re- spectu sci- entia.

VII.
Cur dari nequeat Fi- des in pa- triâ.

*Componi
divinitus
potest Fides
cum aliquâ
visione bea-
tificâ.*

VIII.

*Homines
artium hîc
acquisita-
rum scien-
tiam in cœ-
lo retinent.*

IX.

*Aliud quo-
ad hujusmo-
di diversos
actus est in
intellectu,
aliud in vo-
luntate.*

scurum, sed omnia evidentia; quare actus sit elicited evidens erit & scientificus. Dico tamen, si solum videretur objectum actus fidei, & non motiva, nec revelatio, posse simul cum visione beatificâ componi actum fidei, sicq; per divinam potentiam potest unâ cum visione beatificâ stare & actus fidei & habitus.

Objicies octavò; nullum agens producere formam potest in subiecto jam aliâ formâ actuato, quæ formæ hujus de novo advenientis perfectionem omnem formaliter vel eminenter continet, sed scientia omnem fidei & opinionis in se perfectionem continet, ergo. Contrâ, ergò saltem fides divina stare simul potest cum scientiâ, hæc enim illius perfectionem omnem non continet, cum fides divina scientiam longè in certitudine superet. Respondeo secundò, negando majorem, visio enim beatifica scientiæ abstractivæ perfectionem omnem eminentiore longè modo continet, hæc tamen cum illâ persistat in patriâ. Unde ait S. Thomas homines scientiarum illarum & artium quas labore hîc & industriâ didicerunt, cognitionem in cœlo retenturos. Et Christus non insulam tantum, & intuitivam rerum notitiam habuit, sed abstractivam etiam & experimentalem, ut in materiâ de Incarn: docent communiter Theologi.

Objicies nonò; voluntas bonum præsens & possessum ulterius non desiderat, nec media ad illius consequutionem adhibet, ergo similiter intellectus si semel veritatem aliquam possideat per scientiam, frustra vel fidem de ea vel opinionem adhiberet, sed in eâ jam per scientiam possessâ quiescit. Negatur consequentia, nova enim illâ objecti per voluntatem possessio ejusdem planè esset rationis cum priorè, sicque nihil inde boni voluntati accresceret. A-

ctus

Actus verò opinionis & fidei sunt novæ intellectûs perfectiones illique bonæ, sicut bonum illius est cognitio Dei abstractiva stante cognitione ejusdem intuitivâ. Hæc quæstio magis ex eâ illustrabitur quam discutiam sec. sequente.

SECTIO IV.

Possitne idem actus respectu ejusdem objecti esse simul fides, opinio, & scientia.

PRIMA conclusio: existimo eundem numero actum, *fidem* simul esse posse, *opinionem* & *scientiam*. Ratio à priori est, quia fides & opinio licet in conceptu suo non dicantur claritatem & evidentiam (tunc enim nullus posset dari actus fidei obscurus, nec opinionis incertus) universim tamen loquendo eam non excludunt: Opinio enim ex naturâ suâ solum postulat ut sit actus pendens à medio probabili: Fides (Divina) à medio certo: scientia demum à medio claro & evidente. Quidni ergo unus dari actus poterit, qui ob hæc tria motiva eidem simul objecto assentiatur? Quod si contingat erit actus ille *scientia, fidei, & opinionis*. Quòd autem hoc possit contingere, inde probabiliter suadetur, quidni enim judicare quis eodem actu possit animam esse immortalem & quia fides docet, & ratio id naturalis dicit?

Secundò probatur, etsi ratio practici & speculativi esset actibus intrinseca, posset tamen juxta communem Philosophorum sententiam dari actus unus qui practicus simul esset & speculativus respectu diversis objecti, quidni ergo idem etiam actus esse poterit *scientia* respectu unius motivi, & *fides* vel *opinio* respectu alterius? confirmatur, potest idem finis eligi: ob

I.

Idem numero actus potest esse Fides, Opinio, & Scientia.

II.

Idem actus potest esse practicus & speculativus, ergo etiam scientia, & opinio.

ob diversa motiva, ut amicus infirmus visitari ob charitatem & amicitiam, potio suavis voluptatis gratiâ sumi & sanitatis & alia hujusmodi.

III.

Dices: actus ille nec esset opinionis, nec scientiæ, sed tertiæ alicujus rationis.

Resp: ostendendo fore actum opinionis & scientiæ,

Dices primò; actus ille nec esset opinionis, nec scientiæ, sed tertiæ cujusdam rationis, utpote ex principiis seu motivis genitus specie distinctis. Probatur, nam quando duo animalia diversarum specierum, equus verbi gratiâ, & asina concurrunt ad generandum tertium animal, illud non continet speciem, & naturam utriusque, sed tertiam speciem constituit, ab utroque parente distinctam, ergo idem erit in presenti, & actus hic suos quidem referre debet parentes, non tamen eandem cum iis sortiri naturam.

Negatur tamen consequentia, disparitas est, quia in animalibus nec mas solus, nec sola scemina ad prolem ejusdem secum speciei generandam sufficit, ac proinde nisi uterque parens concurrat, non ponitur principium sufficiens ad ullam prolem generandam: hic verò sola motiva fidei sufficiunt ad actum fidei producendum, & naturam illam ei communicandam, sicut & sola opinionis motiva aut scientiæ sufficiunt ad actum opinionis & scientiæ; quando ergo unâ concurrunt, actum producens utramque rationem in se habentem, cum ad hoc vires habeant in actu primo sufficientes.

IV.

Dices: motiva scientifica non possunt generare actum probabilem.

Dices secundò; repugnantiam hic involvi, actus enim ille probabilis simul esset, & non esset: esset, ut supponitur; non esset, motiva enim scientifica non magis actum probabilem progenerant, quàm aquilæ columbam. Respondent aliqui hunc actum esse virtualiter aut æquivalenter probabilem, quia perfectius, in se continet imperfectius, sicut calor ut tria virtualiter est calor ut unum. Sed contra, sic enim actus procedens ex solis motivis & principiis scientificis

Potest idem actus esse scient. & fid. Sect. IV

ificis esset probabilis, est enim talis virtualiter & equivalenter, quod tamen omnes negant.

Respondetur ergo huiusmodi actum esse probabilem formaliter, ad hoc enim non requiritur aliud, quam ut procedat à motivo probabili. Quod autem simul sit scientificus, non tollit quo minus sit probabilis, esse enim actum probabilem, aliud nihil est, ut dixi n. 1. quam dependere & produci ex motivo probabili, hoc vero semper retinet hic actus quantumcunq; etiam procedat à medio & motivo scientifico; unde utramq; in se habebit rationem conjunctam. Quod idem de actu dici debet quod simul fidei esset & Scientiæ. Non tamen dicendus simpliciter est hic actus clarus & obscurus, certus & incertus, hæ enim voces *obscurus* & *incertus*, negationem sonant claritatis & certitudinis, hoc autem esset falsum, cum in ipsis terminis involvatur implicancia, idem quippe actus haberet simul & non haberet claritatem & certitudinem.

Actus itaq; fidei non excludit claritatem, sed solum renuit eam habere ex medio vel motivo fidei, sicut nec actus opinionis excludit certitudinem sed tantum respuit illam ex motivo opinionis accipere, quod semper est principium inevidens & incertum. Conceptus ergo essentialis actus fidei est procedere ex medio obscuro, & conceptus similiter essentialis actus opinionis ex medio incerto, hoc autem habent hi actus quantumcunq; ex aliis simul motivis procedant. Sicut conceptus vegetativus est posse se nutrire, hoc autem semper habet vegetativum, licet simul sit sensitivum. Verum quidem est vegetativum tantum excludere sensitivum sed hoc non ex conceptu vegetativi, sed ratione illius exclusivi tantum quod omne renuit consortium alterius, sic non

L

fides

V.

Quid sit actus esse probabilem.

Non debet hic actus simpliciter dici clarus & obscurus.

VI.

Actus fidei renuat habere claritatem à motivo fidei non aliunde.

fides, sed fides tantum excludit consortium scientiæ, & consequenter fides tantum necessariò involuit obscuritatem qua excludit processum ab omni medio vel motivo claro & scientifico à quo ipsi cōmunicaretur claritas, sed non propterea sequitur fidem ut sit hoc in suo conceptu involuere, latius namq; patet fides, quàm fides tantum, sicut vegetativum ut dixi, quàm vegetativum tantum seu planta.

VII.

Fides ut sic non dicit obscuritatem positivè sed præcisivè.

Fides ergo ut sic non dicit obscuritatem seu negationem claritatis positivè sed præcisivè, sicut, ut ante dixi, animal ut sic præcisum non dicit positivè negationem rationalis, nec vegetativum ut sic positivè negationem sensitivi sed solum præcisivè, id est, ex conceptu animalis aut vegetativi id non dicunt, non tamen excludunt, tunc enim non posset unquam vegetativum esse sensitivum, nec animal, rationale. Præscindi ergo possunt duæ in hoc actu formalitates, & formalitatem fidei habet in quantum ex testimonio extrinseco procedit & autoritate dicentis, in quantum verò procedit à medio clare, habet formalitatem scientiæ. Et Angelus hunc actum intuens, utramq; hanc in eo formalitatem identificatam cernit.

VIII.

Actus qui est opinionis & scientiæ, non patitur secū formidinem formalem.

Notandum tamen hunc actum, si sit de eodem indivisibili oblatio, non pati secum formidinem formalem supra sect. prima explicatam, seu dubitationem de objecti veritate, cum excludat omne dubium, imò nec fundat absolutè & simpliciter formidinem radicalem, si enim quis supra principia illius adæquata reflectat, dubitare nequit utrum actui illi subsit, aut subesse possit falsitas. Secundum quid tamen fundat formidinem formalem, id est, talis est naturæ, ut si quis reflectat solum super principia illius inadæquata, nempe media probabilia dubitare de veritate

Potest idem actus esse scient. & fid. Sect. IV.

veritate illius actus possit, saltem remotè, hoc est, principia illa, vel actus in quantum ab iis procedit nec claritatem habet, nec certitudinem, licet aliundè habeat.

Secunda conclusio: ut idem actus sit fides, scientia & opinio, motiva fidei scientiæ & opinionis ad eum divisim & adæquatè concurrere debent, non conjunctim seu copulativè, & inadæquatè. Explicatur & probatur conclusio: tunc divisim concurrere censetur motivæ & adæquatè quando singula seorsim sumpta ad actum, non quidem hunc, (hic enim omnia illa tria motiva essentialiter requirit) sed alium producendum sola sufficerent; motivum scilicet fidei ad producendam fidem, motivum scientiæ ad scientiam, opinionis ad opinionem. Conjunctim verò & inadæquatè tunc censentur motiva aliqua concurrere, quando quodvis seorsim sumptum actum sibi proprium non produceret, licet unà cum aliis actus varios producere posset. Exempli gratiâ, ratio alicujus rei subinde est adeò debilis ut ad actum opinionis eliciendum sola non sufficiat, si tamen alia planè similis accedat, utraq; simul efficiet, ut actum quis opinativum de re illâ illiciat. Quòd sæpè contingit in actu fidei, ubi plurium autoritas ad fidem faciendam concurrat quorum nulla ad hoc per se sufficeret. Hæc posteriora motiva conjunctim concurrunt & inadæquatè, priora divisim & adæquatè.

Probatur itaq; conclusio, in omni actu scientiæ est evidentia, ergo in principio seu causâ illius productivâ esse debet sufficiens vis motiva ad eum eliciendum & consequenter evidentia apta ex se ad actum evidentem producendum, idq; licet principium illud seu motivum solum applicaretur, formalitas

IX.

Ad actum qui simul esset fides & scientia, motiva fidei & scientiæ concurrere debent, divisim non conjunctim.

X.

In quovis motivo esse debet vis sufficiens ad actum suum producendū.

tas enim scientiæ in actu qui simul est fides & scientia, æquivalet actui scientiæ qui ab actu fidei & opinionis realiter existeret distinctus.

Nec (quod respondere posset) motivum opinionis defectum illum supplet, est enim motivum illud essentialiter incertum & obscurum unde sicut certum rationes probabiles nunquam per se actum scientificum efficerent, ita nec conjunctæ motivo scientifico si illud ex se ad hoc non sufficeret.

*XI.
Motivum
opinionis
nequit sup-
plere defe-
ctum moti-
vi scientiæ.*

Mihi tamen probabilius videtur quamcunq; rationem evidentem semper sufficere ad actum aliquem scientiæ eliciendum. Quare conclusio procedit de mediis opinionis & fidei, quæ certum est tam debilia subinde esse ut una sola ratio vel unius autoritas ad actum opinionis aut fidei eliciendum non sit sufficiens.

SECT. V.

Obiectiones contendentes non posse actum eundem esse simul fidei opinionis et scientiæ.

*I.
Hujusmodi
actus non
esset simpli-
ter clarus
& obscurus.*

OBjicitur primò; actus idem esset clarus & obscurus, certus & incertus. Distinguo, esset clarus ac certus simpliciter, obscurus & incertus secundum quid seu præcisive, id est claritatem non haberet ex motivo opinionis vel fidei, concedo; esset clarus & obscurus certus & incertus simpliciter, nego; ut sec. præcedente ostensum est, n. 7. & 8. Absolutè ergo hic actus non est obscurus & incertus, cum obscuritas dicat parvam lucem cum negatione majoris.

*II.
Nec est a-
ctus fidei et
opinionis
tantum.*

Objicitur secundò; ergo non est actus fidei & opinionis hi enim actus essentialiter obscuri sunt & incerti. Distinguo, actus fidei & opinionis tantum sunt

Potest idem actus esse scient. & fid. Sect. V.

sunt essentialiter obscuri & incerti, concedo; actus qui simul sunt scientia, nego. Essentia ergo actus fidei & opinionis, ut dixi, est ut procedat necessario à motivo obscuro & incerto; licet aliunde habeat claritatem. Quod si positivum hunc tendendi modum in actu vocet quis obscuritatem, quæstionem fecerit de nomine.

Objicitur tertio, principia illa distincta cum sunt ac disparata non possunt in unius actus principium coalescere. Nego antecedens, sicut albedo & nigredo ad varia objecta ad eandem speciem vel visionem concurrunt in oculo producendum.

Objicitur quarto; si actus fidei, opinionis & scientiæ in eundem coire actum possunt, ergo variarum essentiarum combinationes fieri possunt, ut idem esse equus posset & Leo. Respondeo primo ubi non est specialis repugnantia variarum fieri possunt combinationes, sicut ut supra dixi homo est vegetativus & sensitivus, unde fortassis idem animal esse posset rugibile & hinnibile, non tamen leo & equus hæc enim voces significant principium rugibile tantum, & hinnibile tantum, sicut homo, licet sit vegetativus non tamen est planta, hæc enim vox sonat principium vegetandi tantum. Unde non potest idem esse simul rationale & irrationale, sunt enim contradictoria.

Respondeo secundo, aliud esse de physicis, aliud de intentionalibus; constat enim eundem numero actum intellectus in varia imò opposita objecta, ut gratiam & peccatum, amorem & odium, lucem & tenebras ferri, sicq; prædicata eorum repræsentativa in se identificata habere, cum tamen objecta ipsa nulla inter se identificari virtute possint. Sic idem actus voluntatis specie distinctas in se formalitates

III.

Motiva illa possunt una concurrere.

IV.

Quid censendum de variis combinationibus rerum.

V.

In hisce combinationibus aliud est de intentionalibus, aliud de physicis.

identificatas continet, ut idem numero actus obedientia est & religio, iustitia & charitas; idem actus vitii furtum simul & sacrilegium, & alia huiusmodi,

VI.
*An idem
habitus pos-
sit esse fidei
et scientiæ.*

Objicies quintò; habitus scientiæ & fidei non possunt identificari, ergo nec actus, Negabit fortassis aliquis antecedens, quidni enim ex huiusmodi actibus qui simul fidei & scientiæ frequenter elicitis generari habitus poterit, qui ad eosdem postea actus eliciendos deserviat? Secundò dico, multo facilius prædicata huiusmodi in qualitatibus intentionalibus identificari, quam in Phycis, ut in præcedente objectione ostensum est.

VII.
*Obii. ergo:
scientia est
obscura.*

Obicitur sextò, ergo hæc propositiones sunt veræ, *Opinio est certa scientia obscura, & fides divina incerta*; probatur, *scientia enim opinio & fides divina* secundum nos identificari possunt, ut si quis eodem actu credat animam esse immortalem quia Deus dicit & ob rationes generales evidentem unam, aliam probabilem.

VIII.
*Ostenditur
nec scientia
esse obscurā
nec fidem
divinam in-
certam.*

Respondeo primò distinguendo sequelam, scientia quæ est scientia tantum est obscura, nego; quæ simul est opinio transeat. Licet non simpliciter hoc concedi debeat, sed secundum quid. Respondeo secundò, nec scientiam etiam in hoc casu, esse obscuram, nec fidem divinam incertam, nam ut in solutione primæ & secundæ objectionis dixi, hic actus nec obscurus dici potest nec incertus, ad hoc enim ut dicatur incertus vel obscurus, non sufficit quod ex uno motivo claritatem & certitudinem non hauriat sed habere eam debet ex nullo, quod hic non contingit. Sicut ut locus aliquis sit obscurus non sufficit quod parva illic aliqua candela luceat, sed cum illa lucere non debet magna, sic enim obscuritatem tollit, quæ ut dixi, est *exigua lux cum negatione maioris*.

Obicitur

Potest idem actus esse scient. & fid. Sect. V.

Objicitur septimò; actum hunc liberum fore & necessarium, cum ex principiis procedat liberis partim, partim necessariis. Responderi solet communiter esse actum illum liberum. Sed contra, quando cumq; unum principium, etiam inadæquatum necessario operatur, rapit secum alia omnia principia indifferentia, & ad operandum compellit. Sic prædeterminatio physica voluntatem in sensu diviso illius indifferentem, ad actum omnem, ad quem potest prædeterminatio concurrere, rapit, & ad operandum eum in sensu composito necessitat. Cum ergo principium scientificum hic non minus necessarium sit in operando quam prædeterminatio physica, non minus etiam intellectum cum omnibus suis com-
principiis, in sensu diviso scientiæ indifferentibus, ad operandum rapiet & necessitabit ad omnem actum, ad quem potest principium illud scientificum concurrere, quàm prædeterminatio rapit voluntatem.

Quod sic ulterius urgeo; sunt in intellectu secundum nos datur actus qui simul sit *scientia, opinio & fides*, ita in voluntate dari potest actus qui eliciatur a motivo misericordiæ, obedientiæ & charitatis, cumq; proinde sit *misericordia, obedientia, & charitas*. Ponamus ergo infundi prædeterminationem physicam ad actum *misericordiæ*, efficiet necessariò actum *misericordiæ*, sicut principium scientificum *scientiam* requiro ulterius, cur ad actum eum qui simul est *misericordia, obedientia, & charitas* non concurreret prædeterminatio cum aliis principiis liberè? Si dicatur, quia tantum habet virtutem ad actum *misericordiæ*. Contrà sic nec motivum scientiæ solitariè sumptum vim habet nisi ad actum scientiæ: tamen simul cum aliis liberè elicit scientiam, actum qui simul sit *scientia, opinio, et fides*, ita quidni

IX.

Actus qui esset simul opinionis, fidei, & scientiæ, dicitur communiter fore liber.

X.

Hoc tamen non caret difficultate.

quidni liberè cum aliis comprincipiis concurrere, poterit prædeterminatio ad actum qui simul sit misericordia obedientia & charitas? Si dicas, fieri hoc non posse, quia prædeterminatio est principium necessarium: Contrà, sic etiam est motivum scientificum ad scientiam solam: sicut tamen, hoc non obstante, potest per te motivum scientiæ cum aliis principiis liberè elicere actum, omnes illas formalitates scientiæ, opiniones & fidei in se complectentem, quidni etiam simul cum aliis comprincipiis idem liberè præstare poterit prædeterminatio respectu actus ex tribus his formalitatibus *misericordia, obedientia, & charitatis* compacti? Certè puto vel hoc prædeterminationi in voluntate concedendum vel negandum in intellectu scientiæ.

FINIS.

INDEX RERVM ET VER- BORUM ALPHA- BETICUS.

A.	<i>Æternum simpliciter.</i>	}	68
		<i>secundum quid.</i>	
A	Ccidents proprium non à	Affectio. vid. propria passio.	
	subjecto, sed à subjecti priu-	Affectiones demonstrationis.	137
	cipis oritur.		69
	duplicem habet à subjecto de-	Alteratio non fit in anima, cum	& seqq.
	pendentiam.	scientiam acquirit	98
	vid. propria passio.	quomodo intelligendum?	104
	modi per Accidens tres.	Anima secundum Aristot. de foris	77
	quomodo pares modis per se? ib.	accedit ad corpus.	98
	modus per Accidens oppositus ter-	Animæ non sunt corpore antiqui-	99
	tio modo per se, improprie per	ores.	
	accidens.	82 Animi certitudo ad scientiam re-	104. 106. 121
	Accidentia solummodò demon-	quiritur.	
	strabilia.	69 An sit, quæstio.	26
	quæ ab externis causis oriuntur,	Αἰτιῶν syllogismos quid?	111
	et raro fiunt quatenus æterna?	quotuplex?	
	67. 68	Αρχή. vid. principium.	
	Admiratio philosophiæ anim. 102	Auditus quomodo sensus discipli-	109
	causa ejus ignorantia. ibid.	næ?	
	Æternitas accidentium ratione	Αἰτία. vid. principium com-	
	subiecti	munè.	
	67. 68		
	causa.		
	ibid		

B Arbara modorum aptissimus ad demonstrandum. 71	Causa in definitione scientie quid intelligatur? 102. & seqq
Brysonis demonstratio ad probandum quadraturam circuli. 55 in quo peccabat? ibid.	Causa propter quam res est, particula in definitione scientie explicata. 104
C A H Causa effectu prior, non tempore, sed natura. 8 effectui quomodo inest? 80 efficiens demonstrationis. vid. efficiens causa demonstrationis. efficiens interna ad primum & secundum modum per se spectat. 84 externa ad tertium. 85	Causae cohesionis cognitio requiritur ad scientiam. 104 Causae conclusionis in demonstratione premissae, & quomodo? 9 Causae quatenus sibi invicem causae? 141 Causarum omnium cognitionem requiri ad perfectam rei scientiam, quomodo intelligendum? 106 Causarum quatuor comparatio cum quatuor modis per se. 85 vid. principium.
Causa externa. 40, 81 interna. ibid.	Certitudo scientie conditio. 105 apparens. ibid. vera. ibid.
Causa finalis demonstrationis. vid. finalis causa demonstrat. formalis demonstrationis, vid. forma demonstrat. materialis demonstrat. vid. materia demonstrat.	ex parte objecti seu rei. 106, 121 subiecti, seu animi. ibid. Circulus quid? 137 quomodo differt a regressu? 138 quare rejicitur? 139 quatenus admittatur? 140, 141
Causa proxima n. causa proxima. 103 Causa proxima simpliciter. 104 in suo genere. ibid.	Cognitio imperfecta, potentialis, &c. } 100 distincta, actualis, &c. } Cognoscendi modi quinque. 16
Causa proxima non semper facit demonstrationem potissimam. ib.	Cognoscendi principia vid. principia cognoscendi.
Causa remota n. causa remota, non causa remota. 103	Conclusio demonstrationis an simul tempore cognoscatur cum pra-

premissis?	62	affirmativa.	125
Conversio demonstrationis in definitionem.	142. & seqq.	negativa.	ibid
Conversio propositionum per se.	86. & seqq.	ostensiva.	ibid
Cur. vid. Propter quid.		ducens ad impossibile.	ibid
		Διότι.	126. & seqq.
		Ότι.	ibid
D		Demonstrationis divisio in διότι	
		εἰς ότι, stabilitur.	128. & seqq.
		generis est analogi	136
Deceptorius syllogismus quis?		Demonstratio διότι quid?	126
εἰς quotuplex?	111	ejus divisio.	ibid
Definitio nominalis.	37	stabilitur.	124
essentialis.	ibid.	generis est univoci.	136
causalis.	38	Demonstratio διότι quare dicta?	127
Definitio causalis perfecta.	38	præstantior demonstratione εἰς.	135
imperfecta.		Demonstrationis εἰς divisio.	127
Definitionem non esse instrumentum Logicū, error Faventini.	70	stabilitur.	134
Definitio propriæ passionis ex quibus constat?	142	generis analogi.	136
quomodo è demonstratione elicienda?	ibid.	Demonstratio ότι vera species demonstrationis, contra Avicennam.	132.
Demonstrationis definitio petita à fine.	& seqq.	Demonstratio à causa proxima non semper potissima.	134
altera ducta à materia. §. & seqq.		Demonstratio à causa remota negativè plerumq. construitur, aliquando affirmativè.	127
efficiens. v. efficiens demonstr.		cum effectu reciproca nō est διότι.	134
materia v. matéria demonstr.		Demonstratio ab effectu quæ?	127
forma. v. forma demonstr.		plerumq. negativa, aliquando affirmativa.	ibid
finis. v. finis demonstr.		præstantior demonstratione à causa remota, ratione formæ, materiæ,	
medium. v. medium demonstr.			
species.	124		
affectiones.	137. & seqq.		
Demonstratio universalis.	124		
particularis.	ibid		

- & finis. 136 Differentia remota quomodo in-
 Demonstratio ab effectu remoto greditur definitionem? 80
 non datur. 134 Differentia quadruplex ab Aver-
 Demonstratio ab effectu ad effe- roistis assignata inter demon-
 ctum non datur. 134:135 strationem potissimam & prop-
 Demonstratio potissima semper in ter quid, refutatur. 129. & seq.
 prima figura, a causa remota in Dignitas. vid. principium com-
 secunda extruitur. 71 mune.
 potissima unius rei unica. 104 Dion. vid. demonstratio Dion.
 potissima & propter quid an sint Dubitatio cum scientia stare ne-
 species disparatae? 128. & seqq. quit. 105
 vid. demonstr. Dion.
 Demonstrationes ab externa cau- E
 sa, vel ab accidente interno sunt ffctus causae quomodo inest? 80
 potissimae. 40: & seqq. Efficiens causa demonstratio-
 Demonstratio, quae ambobus pra- nis. 11
 missas immediatas habet, nobili- Efficiens quas habere debet con-
 or ea quae maiorem solam habet; ditiones, ut in potissima demon-
 sed non maioris usus. 42 stratione medium esse possit? 31. 32
 Demonstratio procedit ex causis Efficiens omnis quo sensu dicitur
 non cognitionis tantum, sed es- externa & tamen aliqua interna? 81
 sentia. 55 Efficiens per emanationem. 81
 Demonstrationes particulares per veram actionem. ibid.
 quatenus dentur? 67 Efficiens interna vel ad primum,
 Demonstratio convertibilis in de- vel secundum modum per se spe-
 finitionem semper in Barbara 71 fiat. 81, & seqq.
 Demonstrationis non tres species, externa ad quartum. 81, 85
 ut sentit Averroes. 129 Error. vid. habitus erroneus,
 non una tantum, ut Avicenna, 132 Essendi principia. vid. principia
 De omni, gradus necessitatis. 73 essendi.
 prioristicum & posterioristicum 75 Evidentia scientiae conditio, quid?
 duae ejus conditiones. ibid. 105
 Deus cognoscit causam in, non ex Existentia actualis. 18
 effectu. 107 potentialis: ibid.
 mira

intra de subiecto præcognosci de-
 bet? 19
 Existencia prædicatum tertii modi
 per se. 82
 Experimentia principia cognoscun-
 tur. 48
 Experimentum medium inter ju-
 dicialium singularis, & universalis
 propositionis. 48.49
 Externa causa vid. causa externa.
 Externum ratione essentiae. 81
 loci & subiecti. ibid

F

Figura prima aptissima ad de-
 monstrandum. 71
 autem. 72
 eam potissima demonstrationis
 semper extruuntur. 71
 Figura secunda demonstratio à cau-
 sa remota plerumque extruitur. ib.
 Finalis causa demonstrationis. 97
 & seqq.
 Finalis causa quas habere debet co-
 ditiones, ut in potissima demon-
 stratione medium esse possit? 32
 Finalis causa ad quorum modum
 per se spectat. 85.86
 Forma demonstrationis communis,
 modus & figura. 70. et seqq.
 propria necessitas. 73. & seqq.
 Forma quomodo medium in de-
 monstratione? 32. & seqq.

Forma sola, causa propter quam res
 est, quomodo dicatur? 43
 Formalis causa quomodo ad pri-
 mum, quomodo ad secundum mo-
 dum per se spectat? 85.86
 nulla Forma materiae præexistit,
 secundum Arist. 98
 Formas materiae præexistere, opi-
 nio Platonis. 97. & seqq.

G

Genus pro subiecto scientiae ab
 Arist. usurpatum. 60
 Genus differentiae suae non attri-
 buitur. 79
 remotum quomodo ingreditur de-
 finitionem? 80
 Genus de specie an prædicetur qua-
 tenus ipsum? 94. & seqq.
 quomodo de ea prædicatur pri-
 mo? 96
 Genus affectionis quem locum in
 demonstr. continet? 142.143
 Gradus necessitatis. 73. & seqq.

H

Habitus non est, nisi in poten-
 tia libera. 64
 Habitus erroris quomodo post u-
 num actum contrarium, potest a-
 mitti? 65
 Hoc aliquid multipliciter ab A-
 rist. sumitur. 84.

Indicæ: propositiones non sunt
per se 78.79

Ignorantia puræ negationis ut op-
ponitur scientiæ. 110
quid? ibid

Iprava dispositionis quomodo sci-
entiæ opponitur? 110
quid? ibid

Implex quæ? 111
complexa quæ? ibid.

Imediata principia demonstra-
tionis quomodo dicantur? 6.41

Imediata propositio quid? 111
negatiua. }
affirmatiua. } ibid.

Imedietas & primitas quomodo
distinguntur? 6

Imedietas subiecti } ibid.
causa. }

Imedietas quomodo propositioni-
bus negatiuis convenit? 72.73

Imediatio formalis. } 7
virtualis. }

Inductio instrumentum cognoscen-
di principia. 48

Inductio notificatio rei per se ip-
sam, 51

Inductionis nomen strictè ab A-
rist. usurpatum pro inductione
Mathematica 51.52

Instrumenti essentia in fine consi-
stir. 4

nihil in intellectu quod non prius

sub sensu, quomodo intelligen-
dum? 49

In intellectus quomodo mouet volun-
tatem, & ab illa mouetur? 64

In intellectus uno tempore non intel-
ligit nisi unum, explicatur. 65

In intellectus à Platone comparatus
libro, in quo nihil est descrip-
tum. 97

ab Arist. rasa tabula. 98

In intellectus passivus pura potentia. 98

In interna causa: vid: Causa inter-
na.

L

Libertas voluntatis duplex
contrarietatis }
contradictionis. } 63.64

Lineam à perspectivo considerari,
quatenus physica est, quomodo in-
telligit Arist. 61

Luna, Sol, &c. species, non indivi-
dua & demonstrationes de iis
factæ universales. 73

M

Major in demonstratione sem-
per immediata. 7.42

Materialis causa demonstrationis,
in qua, ex qua, circa quam. 11

Materia demonst. ex qua
remota. ibid

propinqua. ibid

Materia

gen.	Materia demonstrationis circa quā	Modus & figura communis for-
49	eiusq; conditiones. 66. & seqq.	ma demonstrationis. 5.70
lun.	Materia quomodo medium in de-	Modi quatuor dicendi per se? 76
64	monstratione? 32. et seqq.	et seqq.
uel.	Materia causa plurimarum aff. & ti-	vid. per se.
65	onion. 34. & quomodo? 36	Modi per accidens. vid. per Acci-
atus	Materia quomodo causa corrupti-	dens.
rip-	bilitatis? 35.36	
97	Materia quomodo ad primum, quo-	N
98	modo ad secundum modum per	O Mne Necessarium quomodo
tia.	se spectat? 85.86	per se? 74.75
98	Meditata propositio quā?	Necessitas propria demonstrationis
ter-	affirmativa. ibid.	forma? 73
	negativa. ibid.	quid? ibid
	Medium demonstrationis ē numero	tres illius gradus. ib. & seqq.
	trium præcognitorum. 13	posterior gradus semper includit
	quatenus præcognosci debet? 22	priorem. 74
64	Medium demonstrationis an dari	Necessitas scientia conditio. 105
tri,	possit in omni genere causae? 31.	Negativæ propositiones quatenus
in-	et seqq.	necessariæ? 72
61	Medium demonst. utrius extremi	Notiora principia demonstrationis
vi-	definitio? 37 et seqq.	esse. quomodo intelligendum? 8
is	Medium per accidens definitio	Notius secundum naturam, & nos
73	minoris extremi, quomodo intel-	ibid.
	ligendum? 38	
	Medium semper definitio majoris	O
	extremi. 38.39	
m-	minoris non nisi raro. 39.40	O Pinio quomodo scientia oppo-
42	Medium in ipso actu demonstrandi	nitur? 110
is,	non ut definitio, sed ut causa su-	Opinio & scientia an possint esse
11	mitur. 43	simul de eodem? 116. & seqq.
id	Minor in demonstratione non sem-	Opinionis septem acceptiones. 118
id	per immediata. 7.42	Opinio ex parte medii an igno-
ia	quodamodò immediata, 7	rancia dispositionis. 119
		M 4 Opinio-

Opinionis & scientiæ discrimen.

121.123

Opinionis actus non omnes ex ejus habitu oriuntur.

122

¶ On vid. demonstratio 87.

P.

¶ 123. vid. propria passio.

Per se, gradus necessitatis

73

Per se, & quatenus ipsum idem quomodo?

74

Per se quatuor modi, 76, & seqq. eorum inutilitas. 89. & seqq.

modi Per se & per accidens, quomodo æquales?

77

modi Per se quomodo quinque, quomodo quatuor

78

primus modus dicendi Per se qd. 78 due eius conditiones.

ibid.

eius prædicata.

79.80

quem locum in demonstratione obtinet?

90

Secundus modus Per se quid?

80

due ejus conditiones.

80.81

prædicatum unicum propria passio

81

quem locum habet in demonstratione?

90

tertius modus Per se quid?

82

conditio ejus unica.

ibid.

prædicatum, existentia.

ibid.

impropriis per se.

ibid.

an essendi modus, an prædicandi?

82.83

omnino inutilis ad demonstr. 90

modus per accidens illi oppositus,

82

quartus modus Per se quid?

84

eius prædicata.

85

quem locum obtinet in demonstratione?

91

quare ab Arist. neglectus, ubi

modorum Per se utilitatem recenset?

91

Per se opponitur tñ per accidens.

74.82

tñ per aliud.

ibid.

tñ in alio.

82

propositio Per se an convertatur in

aliam per se.

86. & seqq.

Platonis opinio, scientiam non esse

de novo, refutatur.

97. & seqq.

Præcognitio quid?

12

præparans.

13

dirigens

ibid.

agens.

ibid. & 62

Præcognitio quid nominis?

13

quid rei.

ibid.

Præcognitio quod simplex.

ibid.

complexa.

ibid.

Præcognitionum & præcognitionum

rñ numerus quomodo æqualis?

85

Præcognita tria.

13

Prædicatio contra naturā quid?

88

non habet locum, ubi causa de

effectu, vel effectus de causa

prædicatur.

ibid.

Prædicatio generis de specie an

quatenus

90	quatenus ipsum?	94. & seqq.	Principium demonst. incomplexu.	12
91	de differentiā dividente non est			12
92	quatenus ipsum.	93	quatenus praeognosci debet?	22
94	nec per se.	79	complexum quatenus?	ibid.
95	Predicatio inferioris de superiori,		Principii complexi vox distingui-	ibid.
96	vel definiti de definitione non est		tur.	ibid.
97	per se.	ibid.	non est è numero trium praeog-	22.23
98	Predicata primi modi per se.	79.80	nitorum	44
99	secundi, 81. tertii, 82. quarti, 85		Principia essendi	ibid.
100	Predicata universalis.	93	cognoscendi.	ibid.
101	Praemissae demonst. causae conclusi-		an eadem sint?	ibid. & seqq.
102	oni illationis, cognitionis, & es-		Principia cognitionis distincta.	45
103	sentia.	9	confusa.	ibid.
104	prius notae conclusionis natura.	8	essendi sunt cognoscendi, non	46
105	utrum tempore?	62. & seqq.	contra.	46
106	magis notae quoad naturam, non		Principia prima communissima,	46
107	quoad nos.	8	communia & propria.	46
108	vid. Principia.		Principiorum primorum cognitio	47
109	Primitas & prioritas distincta cō-		an insit à naturā?	47
110	ditiones principiorum demonst.	8	eorum habitus quare naturalis	52
111	Primitas & immedietas unica cō-		appellatus?	52
112	ditio principiorum.	ibid.	Principia prima per experimentum	48
113	vid. Immedietas.		innotescunt non nuda apprehen-	101
114	Primitas Casariaua	96	sione terminorum	50
115	Pompeiana.	ibid.	cur tam facile innotescunt?	51
116	Primum simpliciter & secundum		Principia prima practica nobis in-	51
117	quid.	10	nata, speculativa non item.	51
118	Principia demonstrationis oportet		Principia prima quo sensu termini	51
119	esse vera.	5	appellentur ab Arist?	51
120	prima & immediata.	6.7 41	non ab aliis, sed à seipsis fidem	ibid.
121	notiora.	7.8	habere, quomodo intelligendum?	53
122	priora.	8		53
123	causas conclusionis.	9.45	Principia communia an ingredian-	53
124	Principium		tur demonstrationem?	53

nec in latitudine sua, nec coarctata demonst. formaliter ingreditur.	54. & seqq.	Propria passionis definitio ex quibus constat?	141
eorum usus in demonst.	56	quomodo è demonstratione elicenda?	ibid
Principia communia virtualiter in omni demonst.	57	Proprietates inhaerent in universalibus, exercentur in singularibus.	10
Principiũ communissimum demonstrationem ducentem ad impossibile formaliter ingreditur.	ibid	vid. Propria passio.	26
Principia propria, & aliena.	59	Propter quid. quaestio.	26
Principiatum. vid. Conclusio		quomodo ad substantias applicatur?	30
Priora principia demonst. quomodo?	8	Propter quid nunquam praecognitio.	27
Propositiones identicae non sunt per se.	78. 79	Propter quid simul notificat quodd.	181
Propositiones, in quibus inferius superiori, vel definitioni definitũ attribuitur, non sunt per se.	79	vid. demonst. Not.	
Propositiones. in quibus genus de differentia dividente praedicatur non sunt per se.	ibid	Q uestita. vid. Quaestiones	
Propositiones per se, quae convertuntur in alias per se.	87. 88.	Q uestionum genera quatuor.	25. 26
Propositiones omnes per se in demonst. sunt quatenus ipsum.	96	Quaestionum & scitorum numerus aequalis. quomodo?	25
Propositio immediata. vid. immediata propositio.		Quaestio simplex, an sit.	25. 26
Propositio mediata. vid. mediata propositio		quid sit	ibid
Propria passio unum è tribus praecognitis.	13	complexa, quod	ibid
quatenus praecognosci debet?	20. 21	cur.	ibid
Propria passio simplex.	81	Quaestionum numerus.	25. 26
disiuncta.	ibid	scopus.	27. 28
		ordo.	28
		Quaestio [quomodo] reducitur ad unum è quatuor generibus.	29
		Quaestiones dialecticae quatuor.	29
		earum à scientialibus discrimen.	ibid. & seqq.
		Qualitates	

Qualitates prima quomodo à cæco
cognosci possunt esse causa colo
rum? 110

Quatenus ipsum gradus necessitatis
73 non semper est, ubi paritas
terminorum. 89

Quatenus ipsum duplex definitio.
92, 93. nec in omnibus propositi-
onibus. Quatenus ipsum eadem
est ratio utriusque extremi; nec
omnes quæ tales sunt, sunt quate-
nus ipsum. 95

Quid nominis, præcognitio. 13
nunquam quæstio. 27

Quid rei præcognitio. ibid.

Quid sit, quæstio. 26

Quid sit, quare nō duas quæstiones,
sicut duas præcog. constituit: ibid.

Quòd sit: præcognitio. 13

Quòd sit, quæstio. 26

Quòd sit, & quid sit, quo sensu præ-
cognitiones, quo quæstiones? 14

Quòd sit natura antecedit propter
quid, non semper tempore. 21

Quòd sit de accidente cognoscitur
ante demonstrationem per acci-
dens. 131

Quòd sit cognoscitur per sensum, &
per rationem. 132

R.

REctitudo, quomodo de linea præ-
dicatur quatenus ipsum? 93

Regressus quid? 138

irĩa ad illum requiruntur. ib

quomodo à circulo differt? 138

usus ejus comprobatur. 139

Rotunditas de cælo quatenus ab
Astronomo demonstratur? 61

S.

Scientiæ duplex consideratio,
prout est in se, subjecto. 18. 19

Scientia causa finalis demonst. 97
an sit de novo? ibid

nemini innascitur. 98

Scientiæ definitio, ejusq. explica-
tio. 102. & seqq.

Scientia propriè dicta quomodo ab
intellectu distinguitur? 103

quomodo à scientiã quæ habetur
per effectum? ib.

quomodo ab ea quæ per causam
remotam? ibid.

Scientiæ med. primariũ sensus. 107

Scientia abstrahit à conditionibus
materialibus quomodo? 110

Scientiæ opposita ib. & seqq.

Scientia & opinio an possint simul
esse de eodem? 116. & seqq

Scientiæ actus alii habitui prævi,
alii subsequentes. 122

Scientia quomodo per demonstrati-
onem ab effectu comparatur? 123

Scientiæ subalterne quæ. 60

Scire cur ab Arist. definitum, non
scientia. 102

Scire quòd & propter quid. 132

Sensus scientiæ medium primari-
um. 107

Sensus

Sensu deficiente deficit scientia	in subalternis licet.	6
108 Sol, luna, &c. species, & demonstrationes de iis factæ universales.	Transitus ratione passionis, subiecti & principii.	60
73 Subjectum demonstrationis.	V	
12 Subjectum unum è tribus præcognitis.	Vera principio demonstr. esse, quomodo intelligatur.	6
13 quatenus præcognosci debet.	Verum sollogisticè concludi potest ex falsis demonstr. non potest.	10
15 & seqq quo sensu quæritur, quo præcognoscitur?	Universale primum. vid. Quatenus ipsum.	
20 Substantia non est demonstrabilis.	Universale in prædicando	92
69 Substantia incompleta demonstrari potest ab effectu.	causando.	ibid.
ibid. Substantiæ secundæ aquæ ac primæ subjectum esse possunt in tertio modo per se.	significando.	ibid.
82. 83 Syllogismus quo sensu dicatur forma demonstr.	Universale prioristicum.	92
5 Syllogismus deceptorius quid, & quod duplex?	posterioristicum.	ibid.
11 Syllogismus à signo quis?	Universalalia prædicata quæ et quor?	93
113 T	Universalalia quomodo corrumpantur?	107
Termini demonstr. extra dispositionem syllogisticam qui.	Universalalia quomodo distinguuntur à singularibus?	ibid.
20 sub dispositione syllogist.	Universalitas positiva.	76
30. 31 Terminorum apprehensione non cognoscuntur principia.	negativa.	ibid.
48 Transire à genere in genus an in demonstrando liceat?	Unius rei unica demonstratio peritissima	104
59 in scientiis prorsus diversis non licet.	Uno tempore nemo intelligit nisi unum explicatur.	65
60	Voluntas, quomodo movet intellectum, & ab illo movetur?	64
	Voluntatis duplex libertas, contrarietatis & contradictionis.	63
	64.	
	Προκειμενον. vid. Subjectum.	

FINIS.

